

درباره لایحه برنامه پنجم توسعه (۱۰):

بایسته‌های قانون اساسی و الزامات و اقتضائات

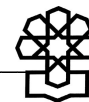
سند چشم انداز بیست ساله برای رسانه‌ها:

رویکرد برای برنامه پنجم توسعه

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	بخش اول - اهمیت رسانه‌ها، ابعاد و تأثیر آنها
	بخش دوم - الزامات و اقتضائات سند چشم‌انداز بیست‌ساله و قانون اساسی برای قانونگذاری در
۹	عرصه رسانه
۱۹	بخش سوم - وضعیت قوانین، مصوبات و آیین‌نامه‌های موجود در عرصه رسانه‌ها
	بخش چهارم - مقایسه وضعیت مطلوب (بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند چشم‌انداز) با
۷۰	قوانین و مقررات موجود در مورد رسانه‌های جمعی
۹۲	نتیجه‌گیری
۹۴	منابع و مأخذ

درباره لایحه برنامه پنجم توسعه (۱۰):
بایسته‌های قانون اساسی و الزامات و اقتضائات سند چشم‌انداز
بیست‌ساله برای رسانه‌ها: رویکرد برای برنامه پنجم توسعه

چکیده

طی چند دهه اخیر، بروز تحولات اجتماعی خاص در عرصه رسانه‌ها، ضرورت قانونگذاری در نظام تولید، توزیع، مصرف و نیز مسئولیت مدنی و کیفری این حوزه را اجتناب‌ناپذیر ساخته است. فرآیندی که در کنار مسئله‌شناسی و شناخت موضوعی، نیازمند توجه به پیشینه حقوقی، بایسته‌ها و الزامات قوانین و اسناد بالادستی است که از آن جمله می‌توان به قانون اساسی، سند چشم‌انداز بیست‌ساله و دیگر قوانین مادر اشاره کرد. اینکه در عرصه رسانه‌ها، در نظام سلسله‌مراتبی حقوق ایران چه قوانین و مقرراتی حاکم است؟ آیا در چنین مجموعه قوانینی، ابهام، سکوت، نقص، اجمال و به‌طور کلی خلأ یا نارسایی‌هایی وجود دارد؟ با فرض اصلاح و بازنگری این مجموعه، به کدامین بایسته قانون اساسی می‌باید توجه کرد؟ یا اینکه در نظام‌بخشی به فضای رسانه‌ای کشور، سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام جمهوری اسلامی ایران واجد چه مستلزم‌هایی است؟ از این حیث گزارش پیش رو تلاشی است نه در پاسخ تمام و کمال به سؤالات پیش‌گفت که شاید بتوان آن را نوشتاری حداقلی در امتداد این پرسش‌ها دانست. در این گزارش پس از بازنویسی و بازخوانی قوانین و مقررات موجود، نهادها و وسایل رسانه‌ای، محتوای متون تولید شده رسانه‌ای، توزیع متون رسانه‌ای و مخاطبین رسانه‌ها مورد بررسی قرار می‌گیرند. نتیجه این بررسی نشان می‌دهد که قوانین موجود در این عرصه‌ها کاستی‌هایی دارد که برخی از این کاستی‌ها، عبارتند از: عدم توجه کافی به استلزامات ایجابی (متونی که باید تولید و توزیع شود و...)، عدم توجه به تعامل سازنده با رسانه‌های بین‌المللی و دیگر نهادهای مرتبط، عدم توجه به مسائل جدید و قوانین مرتبط با آن (مانند رسانه‌های کامپیوتری)، مشخص کردن راهکارهای قانونی برخورد با متخلفین و مانع‌تراشان در راه رسیدن به اهداف در نظر گرفته شده و در انتهای این گزارش نیز، پیشنهادهایی معطوف به قانونگذاری در عرصه رسانه‌های جمعی برای برنامه پنجم توسعه ارائه شده است.

مقدمه

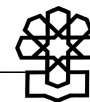
انسان موجودی اجتماعی، سیاسی، مختار، عاقل و دارای خواسته‌های بی‌پایان، خلاق و صاحب فکر و اندیشه است. بنابراین برای فراهم آوردن امکان زیست انسان‌ها در کنار همدیگر، برای انجام زدن بر خواسته‌های پایان‌ناپذیر آنها، برای جلوگیری از ظلم صاحبان قدرت بر زیردستان و برای برقراری نظم و ساماندهی تضاد منافع انسان‌های صاحب عقل، اندیشه و خلاق، تدوین قانون و قانونگذاری ضرورتی انکارناپذیر است.

انسان پدیده‌های جدیدی را خلق می‌کند این پدیده‌های جدید همانند دیگر پدیده‌های موجود، محل چالش قدرت و منافع افراد بوده و به همین دلیل جهت ساماندهی نیازمند قانونگذاری هستند. یکی از این پدیده‌های جدید رسانه‌های جمعی هستند. رسانه‌های جمعی در عصر جدید، به شدت عرصه‌های مختلف فرهنگی و اجتماعی زندگی ما را تحت تأثیر قرار داده و موجب شده‌اند که اشکال نمادین به شکل بی‌سابقه‌ای ساخته و بازساخته شده و در حال گردش باشند. این رسانه‌ها الگوهای ارتباط و تعامل را به شیوه‌ای عمیق و برگشت‌ناپذیر دچار دگرگونی و تحول کرده‌اند، تا حدی که تاامپسون از آن تحت عنوان رسانه‌ای شدن فرهنگ یاد می‌کند. ظهور و توسعه رسانه‌های جمعی، ترکیب و سرشت زندگی اجتماعی را تغییر داده و اشکال جدیدی از عمل و تعامل را به وجود آورده است که وابسته به الزام حضور گوینده و مخاطب در یک مکان مشترک نیست. پیامد این دگرگونی، بسیار وسیع و دامنه‌دار است و بر بسیاری از جنبه‌های زندگی ما از خصوصی‌ترین تا عمومی‌ترین جنبه تأثیر گذاشته است.

با توجه به نیاز جامعه به وجود قانون در تمام عرصه‌های اجتماعی و با عنایت به تأثیرگذاری گسترده و اهمیت غیرقابل انکار رسانه‌های جمعی، کاملاً آشکار است که قانونگذاری در عرصه رسانه‌های جمعی برای نظم دادن به این عرصه یکی از ضروریات انکارناپذیر است. قانونگذاری در این عرصه بیش از همه مستلزم مجهز بودن به دانش در مورد قانون و رسانه‌هاست. قانونگذار در عرصه رسانه علاوه بر علمی که نسبت به قانون و شیوه قانونگذاری دارد باید با پدیده رسانه، ابعاد، تأثیرات و کارکردهای آن آشنا باشد تا بتواند قانونی مناسب و درخور رسانه‌ها تدوین کند.

با توجه به اهمیت رسانه‌ها در جهان معاصر و نیاز به قانونگذاری در این عرصه و با عنایت به اینکه قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست‌ساله آرمان‌ها و سیاست‌های کلی نظام را در همه عرصه‌ها از جمله رسانه‌ها مشخص کرده است، گزارش حاضر در تلاش است تا دریابد:

- الزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله برای رسانه‌ها،
- بایسته‌های قانون اساسی و اصول حاکم بر رسانه‌ها،
- قوانین موجود در مورد رسانه‌ها،

- فاصله یا انحراف احتمالی قوانین موجود در راه رسیدن به نقطه مطلوب مورد نظر سند چشم‌انداز،
- و در نهایت، ارائه پیشنهاد برای قانونگذاری در عرصه رسانه‌های جمعی و به‌طور خاص برنامه پنجم توسعه،

بخش اول - اهمیت رسانه‌ها، ابعاد و تأثیر آنها

رسانه‌ها در جهان امروز دارای نقش برجسته‌ای هستند تا جایی که هم‌صدا با تامپسون می‌توان از رسانه‌ای شدن اقتصاد، سیاست، فرهنگ و اجتماع صحبت کرد. برای جهان معاصر از منظرهای گوناگون نام‌های متفاوتی همانند: عصر رسانه‌ها، عصر پسامدرن، عصر جهانی شدن، جامعه شبکه‌ای، جامعه اطلاعاتی و... به‌کار برده شده است. با بررسی این مفاهیم به این نتیجه می‌رسیم که رسانه‌ها و وسایل ارتباطی جمعی نقش مهم و اساسی‌ای در جامعه امروزین دارند. امروزه رسانه‌ها، عرصه‌های مختلف زندگی بشر را تحت تأثیر و تا میزانی تحت کنترل خود قرار داده‌اند. در عرصه سیاست، رسانه‌ها در تولید، بازتولید، حفظ و نگهداری و انتشار ایدئولوژی‌ها، مشروعیت بخشی، تولید، بازتولید و زوال قدرت، سرنگونی حکومت‌ها، انقلاب‌ها و دیگر رویدادهای سیاسی مهم جهان دارای نقش عمده و بی‌بدیلی هستند. در عرصه فرهنگ، نقش رسانه‌ها در انتشار و انتقال فرهنگ، غلبه و هژمونی برخی از فرهنگ‌ها بر فرهنگ‌های دیگر، تهاجم فرهنگی، آموزش، تولید و بازتولید و انتقال دانش، ایده‌ها و ارزش‌ها غیرقابل انکار است. در عرصه اجتماعی، رسانه‌ها تمام ابعاد زندگی روزمره، شخصی و اجتماعی ما از جمله ازدواج، گذران اوقات فراغت، روابط بینافردی و... را تحت تأثیر قرار داده‌اند و باعث خلق روابط و هویت‌های اجتماعی جدیدی شده‌اند. در عرصه اقتصاد، نقش رسانه‌ها از دیگر عرصه‌ها کمتر نیست. امروزه اقتصاد به‌واسطه رسانه‌ها دچار تحول عمده‌ای شده است و ما شاهد گسترش تجارت الکترونیکی، نقش مهم تبلیغات بازرگانی در تعیین سلیقه مردم و انتخاب آنها برای خرید و... هستیم و بدون تردید برای شناخت جامعه امروزین شناخت رسانه‌ها امری ضروری و گریزناپذیر است.

مسئله مهمی که در مطالعه رسانه‌ها باید مد نظر قرار گیرد، تمایز بین رویدادهای ارتباطی در رسانه‌ها با دیگر رویدادهای ارتباطی است. ارتباطات جمعی دارای خصایص ویژه‌ای است که آن را از دیگر ارتباطات متمایز می‌کند. این خصایص ویژه بعضاً قابل استناد به خصیصه تکنولوژی هستند که عامل ارتباط است. در شناخت خصایص رسانه‌ها علاوه بر مسائل رسانه و تکنولوژی باید اقتصاد و سیاست رسانه‌ها را هم مد نظر قرار دهیم. ماهیت بازاری که رسانه‌ها در درون آن

عمل می‌کنند. روابطشان با دولت و همچنین توجه به جنبه‌های نهادی رسانه‌ها، تولید متون رسانه‌ها در درون نهادهای مطبوعات، رادیو و تلویزیون و کردارهای مصرف رسانه‌ها و دریافت در درون خانواده‌ها نیز مهم هستند و در تحلیل رسانه‌ها باید مد نظر قرار گرفته شوند.

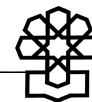
رویدادهای ارتباطی در مشخصه‌های زمانی - فضایی نیز با همدیگر متفاوتند. درحالی که، مثلاً، یک گفتگوی پزشکی با تمام شرکت‌کنندگان (به‌طور اساسی، پزشک و بیمار) حاضر در یک زمان و مکان خاص روی می‌دهد، رویداد ارتباطی در رسانه‌ها همانند یک مستند تلویزیونی انفصال‌ها و گسیختگی زمانی و مکانی عمده‌ای را شامل می‌شود. زمان و مکان تولید یک متن ارتباطی رسانه‌ای از زمان و مکان مصرف آن، وقتی که یک مخاطب آن را می‌بیند، می‌شنود یا می‌خواند متفاوت است. یک متن ارتباطی رسانه‌ای، به‌خصوص اکنون با استفاده از دستگاه‌های ویدئو سی دی و...، در انواع جاها و زمان‌های مختلف مصرف می‌شود و حتی تولید چنین متونی اغلب به‌طور زمانی و مکانی گسسته است. برای نمونه، ممکن است تهیه یک فیلم مستند، ماه‌ها و سال‌ها طول بکشد و مستلزم فیلمبرداری در چندین کشور باشد. این خصایص زمانی و مکانی بیانگر این هستند که یک رویداد ارتباطی در رسانه‌های جمعی می‌تواند در واقع به‌عنوان زنجیره‌ای از وقایع ارتباطی در نظر گرفته شود.

یکی دیگر از خصایص اصلی رسانه‌های جمعی این است که میانجی عرصه عمومی و خصوصی‌اند. رسانه‌ها در حقیقت اثر عمده‌ای بر مرزهای بین زندگی عمومی و خصوصی و نهادها داشته‌اند و آنها را به شیوه‌های اساسی از نو ترسیم کرده‌اند. رویدادهای عمومی از قبیل مراسم تاج‌گذاری یا بحث‌های پارلمانی که فقط برای کسانی که در آن مکان حضور می‌یافتند، قابل دسترس بوده است. اکنون به‌طور عام برای مصرف خصوصی به‌وسیله پخش قابل دسترس شده‌اند. برعکس، رویدادهای خصوصی از قبیل زندگی خصوصی شخصیت‌های عمومی به‌وسیله پخش جنبه عمومی پیدا می‌کنند. رسانه‌ها، همچنین، سعی کرده‌اند شکاف بین شرایط عمومی تولید رسانه‌ای و شرایط خصوصی مصرف را به‌وسیله بسط دادن فرهنگ ارتباطی^۱ و سبک‌های ارتباطی^۲ به حوزه خصایص، ارزش‌ها و کردارهای زندگی خصوصی پر کنند.^۳

ارتباط رسانه‌ای با انواع دیگر ارتباط به‌دلیل تکنولوژی‌هایی که مورد استفاده قرار می‌دهد تفاوت دارد. این ارتباط از تکنولوژی‌هایی استفاده می‌کند که خصیصه جدایی مکانی و زمانی را ممکن می‌سازد. به‌عنوان مثال، یک گفتگوی پزشکی رودررو مستلزم تعامل به‌وسیله زبان گفتاری و ارتباط غیرگفتاری است و این گفتگو گذراست. درحالی که برنامه رادیو و تلویزیون به‌طور قاطع به

1. Communicative Ethos
2. Communicative Style

۳. فرکلاف، ۱۹۹۵، صص ۳۷-۳۸.

شکلی ماندگار و قابل بازتولید ضبط می‌شود. یادداشت‌های پزشکی، هدفش بازنمایی کل گفتگو نیست، هر چند یک گفتگو ممکن است ثبت شود و به‌وسیله پخش یک رویداد، رسانه‌ای شود، اما این احتمالات، خصایص ذاتی این ژانر نیستند. یک مستند تلویزیونی، در مقابل، می‌تواند به‌طور نامحدود ذخیره شود، (می‌توان آن را در شمار نامحدودی کپی بازتولید کرد و مورد استفاده قرار داد) و برای مقاصد متنوع و در زمان‌ها و مکان‌های متفاوت آن را به‌عنوان یک کالای فرهنگی تولید، توزیع و مصرف کرد. همچنین، تفاوت‌های مهم و آشکاری بین انواع مختلف رسانه‌ها در وسایل و کانال‌های ارتباطی‌شان و تکنولوژی‌هایی که مورد استفاده قرار می‌دهند وجود دارد. مطبوعات از ابزار دیداری، زبان نوشتاری و از تکنولوژی‌های بازتولید فتوکرافیک، طراحی گرافیک و چاپ استفاده می‌کنند. رادیو از وسیله و زبان گفتاری استفاده می‌کند و متکی به تکنولوژی و پخش صداست، درحالی که تلویزیون تکنولوژی‌های ضبط و پخش صدا و تصویر را با هم ترکیب می‌کند. رابطه بین وسایل دیداری و زبانی در تلویزیون، مسئله عمده‌ای است که درخور توجه مفصل به جزئیات آن است.

یکی دیگر از خصایص مهم و آشکار رویداد ارتباط رسانه‌ای، ماهیت جمعی مخاطبان آن است. تلویزیون برای عده زیادی از مردم قابل دسترس است که این گستردگی مخاطبان باعث گسترش نفوذ و قدرت رسانه‌ها شده است و به همین دلیل دولت علاقه‌مند به کنترل آنهاست. در مقابل یک گفتگوی پزشکی که دوطرفه است، رویداد ارتباط رسانه‌ای یک‌طرفه و نوعی تک‌گویی است که در آن تعامل همزمان وجود ندارد.

۱-۱. اقتصاد رسانه‌ها

همان‌گونه که گفتیم علاوه بر خصایص ارتباط رسانه‌ای و تفاوت آن با دیگر انواع ارتباط، اقتصاد رسانه‌ها را نیز در تحلیل آنها باید مد نظر قرار داد. اقتصاد یک نهاد تعیین‌کننده مهمی در کردار و متون آن نهاد است و نظام مالی هر نهاد کردارهای آن نهاد، تعاملات بین مشارکان و متون تولیدی آن را شکل می‌دهد. همان‌طور که بعضی می‌گویند محیط تجاری و رقابتی که رسانه‌ها در آن عمل می‌کنند، کردار و متون آنها را شکل می‌دهد.

مطبوعات و رسانه‌های تجاری به‌طور برجسته سازمان‌هایی سودساز هستند. آنها سودشان را با فروختن مخاطبین به تبلیغات‌چی‌ها به‌دست می‌آورند و این کار را به‌وسیله دستیابی و دسترسی به بالاترین حد ممکن تعداد خواننده یا شنونده یا بیننده با پایین‌ترین حد ممکن هزینه‌های مالی انجام می‌دهند. سازمان‌های رسانه‌ای، غیرتجاری نیز تابع منطق بازاری مشابه‌ای شده‌اند. از این منظر متون و برنامه‌های رسانه‌ای کالاهایی نمادین و فرهنگی هستند که در صنعت فرهنگ تولید

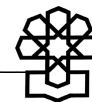
و در بازار برای کسب سود به چرخش درمی‌آیند و نسبت به فشارهای تجاری آسیب‌پذیر هستند. این آسیب‌پذیری هم محتوا و هم سبک ارتباط را تحت تأثیر قرار می‌دهد. علاوه بر این، الگوهای مالکیت نیز، غیرمستقیم، در نفوذ بر گفتمان رسانه‌ها تأثیرگذار هستند. گفتمان رسانه‌ها با منافع مالکیت در اقتصاد ملی و بین‌المللی و با منافع طبقه سرمایه‌دار پیوند می‌خورد و در نتیجه رسانه‌ها سعی دارند منافع این گروه را تضمین کنند.

۲-۱. سیاست رسانه‌ها

عامل مهم دیگری را که باید در تحلیل رسانه‌ها جدی گرفته شود، سیاست رسانه‌هاست. «فرکلاف» می‌گوید: «سازمان‌های رسانه‌ای شرایطی برای مجوز پخش دارند. آنها تعهداتی برای خدمات عمومی و برای پوشش عادلانه و متوازن اخبار سیاسی - اجتماعی و خدمات آموزشی دارند. تنش بین فشار برای بالا بردن نرخ فراوانی مخاطبان با پخش سرگرمی و فشار برای ارائه اطلاعات خدمات عمومی و اطلاعات وجود دارد. این تنش در بریتانیا و به‌طور خاصی در بی.بی.سی برجسته است»^۱.

درخصوص سیاست رسانه‌ها، «هابرماس» به زوال درازمدت رسانه‌ها به‌عنوان یک حوزه عمومی سیاسی کارآمد و فضایی برای بحث و مجادله درباره موضوعات سیاسی، به‌واسطه نفوذ فرآیند تجاری شدن، (که ریشه آن قرن نوزدهم برمی‌گردد) توجه کرده است. او به فئودالیزه شدن مجدد حوزه عمومی رسانه‌ای شده، اشاره می‌کند که در آن مخاطبان به‌جای مشارکت‌کننده تبدیل به تماشاگر می‌شوند و به‌جای شهروند به‌عنوان مشتری سرگرمی‌ها و برنامه‌های رسانه‌ای مورد خطاب قرار می‌گیرند. تجاری شدن شدید رسانه‌ها در دو دهه گذشته به‌خصوص از زمان ورود رادیو و تلویزیون، باعث تحلیل‌هایی مشابه و دفاع از مدل خدمات عمومی شده است.

«فرکلاف» معتقد است که خیلی از برون‌دادهای رسانه‌ای تا آنجایی که به تولید و بازتولید روابط سلطه اجتماعی و استثمار کمک می‌کنند، جنبه ایدئولوژیکی دارد. «فرکلاف» بین بازنمایی‌های ایدئولوژیکی گفتمان و جنبه‌های اقناعی آن تمایز قابل می‌شود. به‌نظر او هر دو جنبه به‌طور مختلفی جنبه‌های سیاسی گفتمان هستند و این ایده را که رسانه‌ها صرفاً ارائه‌دهنده اطلاعاتند، زیر سؤال می‌برند. برای مثال، یک مستند به‌طور بارز دیدگاه خاصی را می‌پذیرد و در عنوان و کاربرد ابزار رتوریک مخاطبان را به دیدن چیزها بر طبق آن دیدگاه ترغیب می‌کند. ایدئولوژی‌ها در مقابل جنبه اقناعی پذیرفته نمی‌شوند بلکه بین گزارشگر و طرف‌های سوم و مخاطب بدون توسل به ابزار

رتوریک بدیهی شمرده می‌شوند.^۱

دولت در کنترل برون‌داد رسانه‌ها دارای منافع است. رسانه‌ها و به‌طور خاص تلویزیون با انبوه خاص مخاطبان، دارای نفوذ و قدرت ویژه‌ای به‌خصوص در شکل دادن به افکار عمومی و قدرت بسیج توده‌ها در خدمت منافع دولت است. به‌نظر فرکلاف، گفتمان رسانه‌ای باید به‌مثابه یک مجموعه پیچیده‌ای از فرآیندهای مختلف و اغلب متناقض از جمله فرآیندهای ایدئولوژیکی دیده شود و به همین دلیل یک بعد از تحلیل گفتمان رسانه‌ای باید تحلیل سیاسی و ایدئولوژیکی باشد. جنبه ایدئولوژیکی در گفتمان رسانه‌های مختلف، متفاوت است در بعضی قوی‌تر و در بعضی ضعیف‌تر است.^۲

۳-۱. ابعاد و عناصر رسانه‌های جمعی

قبل از بیان ابعاد و عناصر رسانه‌های جمعی، ارائه تعریفی از رسانه‌های جمعی ضروری است. با توجه به هدف این سطور می‌توان گفت که رسانه جمعی وسیله‌ای است که حامل و ناقل پیام خاصی است که توسط تولیدکننده یا تولیدکنندگان خاصی به‌منظور تأثیرگذاری و با هدف ویژه‌ای برای عده‌ای از مخاطبان خاص تولید شده و عده کثیری را همزمان مورد خطاب قرار می‌دهد.^۳ این تعریف خود عناصر و اجزای مرتبط با رسانه را نشان می‌دهد. که عبارتند از: تولیدکننده یا تولیدکنندگان (افراد و نهادها، رسانه و مجرای ارتباط برای انتشار (نوع رسانه: شنیداری، دیداری، شنیداری دیداری و نوشتاری)، پیام، مخاطب.

قوانین در عرصه رسانه باید تمام ابعاد فوق را مد نظر قرار داده و به این ابعاد نظم ببخشند و مشخص کند:

تولیدکننده و تولیدکنندگان باید دارای چه خصایص و صفات و چه نوع مهارت‌هایی باشند؟
نهادهای رسانه‌ای چگونه تشکیل شوند؟ چگونه عمل کنند؟ در صورت تخلف چگونه با آنها برخورد شود؟ چگونه باید بر این بعد نظارت کرد؟ منابع مالی رسانه‌ها چگونه تأمین شود؟

رسانه یا مجرای پیام باید دارای چه خصایص و ویژگی‌هایی باشد؟ پیام تحت چه شرایطی توسط رسانه و با چه وسعتی می‌تواند انتشار یابد؟ شرایط انتشار از جهت زمان و مکان و غیره چگونه باشد؟ چگونه وسایل ارتباط را تهیه کرد؟ شرایط حاکم بر تهیه، تجهیز و خرید این وسایل چگونه باشد؟

۱. همان.

۲. همان.

۳. با توجه به این تعریف رسانه‌های جمعی عبارتند از: مطبوعات، رادیو و تلویزیون، سی دی و فیلم و اینترنت. لازم به‌ذکر است که این گزارش بنا به‌دلایلی در صدد بررسی قانونگذاری در عرصه اینترنت نیست و این رسانه جمعی خود مستلزم تحقیقی جداگانه و مستقل است.

در صورت تخلف چه باید کرد و چگونه با متخلفین برخورد کرد؟ مالکیت رسانه‌ها چگونه باشد؟ رابطه رسانه‌ها با دولت و مراکز قدرت به چه شکل باشد؟ چگونه باید بر این بعد نظارت کرد؟ شکل و محتوای پیام چگونه باید باشد؟ چه چیزی گفته شود؟ چه چیزی گفته نشود؟ به چه صورت گفته شود؟ به چه صورت گفته نشود؟ با متخلفین چه برخوردی باید کرد؟ چگونه باید بر این بعد نظارت کرد؟

مخاطبین هر پیام چه کسانی باید باشند؟ مخاطبین مجاز به شنیدن و دیدن چه پیام‌هایی هستند و مجاز به شنیدن و دیدن چه پیام‌هایی نیستند؟ آیا محدود کردن مخاطب مجاز است یا خیر؟ حقوق مخاطبان در مقابل تولیدکنندگان چیست؟ چگونه باید بر این بعد نظارت کرد؟ هر کدام از ابعاد فوق را می‌توان به چهار بعد سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی تقسیم کرد و این سؤال‌ها را به هر چهار بعد تعمیم و تسری داد.

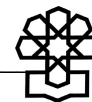
۴-۱. تأثیرگذاری و کارکرد رسانه‌ها

مسئله مهم دیگر درباره رسانه‌ها که در قانونگذاری باید آن را مد نظر قرار داد، تأثیرگذاری و کارکردهای گسترده رسانه‌ها در همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی است. رسانه‌ها علاوه بر تأثیرات که در چهار بعد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی که ذکر آنها قبلاً رفت،^۱ اغلب دارای کارکردهای زیر هستند:

آرتور آسابرگر در یک جمع‌بندی کلی می‌نویسد: رسانه‌ها دارای کارکردهای زیر هستند:

۱. سرگرم کردن،
۲. اصحاب اقتدار را ممدوح یا مذموم دیدن،
۳. درک زیبایی،
۴. تجربه مشترک با دیگران،
۵. ارضای کنجکاو و آگاه شدن،
۶. یگانگی با خداوند و نظام الهی،
۷. یافتن سرگرمی و وسیله تفریح،
۸. احساس همدلی با دیگران،
۹. تجربه عواطف حاد بدون احساس گناه،
۱۰. یافتن الگوهایی برای تقلید،
۱۱. کسب هویت،

۱. به تجزی ۱۳۸۷ رجوع شود.

۱۲. کسب اطلاعات درباره جهان،
 ۱۳. تقویت اعتقاد به عدالت،
 ۱۴. اعتقاد به عشق رمانتیک،
 ۱۵. اعتقاد به مسائل جادویی، شگفت‌آور و معجزه‌آسا،
 ۱۶. تماشای اشتباه کردن دیگران،
 ۱۷. تماشای نظم حاکم بر جهان،
 ۱۸. مشارکت در تاریخ،
 ۱۹. رها شدن از عواطف ناخوشایند،
 ۲۰. یافتن گریزگاهی برای گرایش‌های جنسی بدون احساس گناه،
 ۲۱. پرداختن به تابوها بدون خطر و مجازات،
 ۲۲. درک زشتی،
 ۲۳. تأیید ارزش‌های اخلاقی، روحی و فرهنگی،
 ۲۴. مشاهده تبهکاران در عمل.^۱
- البته می‌توان لیست بالا را بسط داد، ولی همین موارد هم برای تأیید کارکردهای گسترده رسانه‌ها و نشان دادن اهمیت آنها کفایت می‌کند.

بخش دوم - الزامات و اقتضائات سند چشم‌انداز بیست‌ساله و قانون اساسی برای قانونگذاری در عرصه رسانه

با توجه به اثرگذاری و کارکرد رسانه‌ها، قانونگذاری، سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای سروسامان دادن به این عرصه یکی از ضروریات انکارناپذیر است. در یک نظام آرمانی و هدف‌دار برنامه‌ریزی به معنی عام را می‌توان دربرگیرنده مراتب زیر دانست:

۲-۱. سیاست‌های کلی

این سیاست‌ها برای تحقق آرمان‌ها و اهداف پس از مجموعه آرمان‌ها قرار می‌گیرند و حاوی اصولی هستند که آرمان‌ها را به مفاهیم اجرایی نزدیک می‌کنند و آن سیاست‌هایی هستند که در

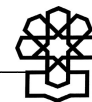
درون نظام عمل می‌کنند.^۱

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در اصل سوم، به‌منظور نیل به هدف‌هایی که در اصل دوم به آنها اشاره شده و نیز راه‌هایی که به‌منظور تأمین قسط و عدل، استقلال سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی پیش‌بینی شده، دولت را موظف کرده است که همه امکانات خود را برای تأمین امور مذکور در ۱۶ بند آن به‌کار گیرد. به‌طور کلی امور یاد شده در اصل سوم و نیز بسیاری دیگر از اصول قانون اساسی می‌توانند به‌عنوان بستر سیاست‌های کلی نظام تلقی شوند.

۲-۲. سیاست اجرایی

مجموعه تدبیرها و سیاست‌هایی است که برای تحقق سیاست‌های کلی توسط قوای مختلف کشور و

۱. طراحی سیاست‌های کلی نظام، براساس آرمان‌ها و اهداف است و بدین‌ترتیب از یک‌سو نظر به آرمان‌ها و ازسوی دیگر نظر به جنبه‌ها و مفهوم‌های اجرایی دارند، بنابراین سیاست‌های یاد شده باید:
 - الف) در مقایسه با بیان‌های آرمانی، جنبه تفصیلی و تشریحی‌شان بیشتر باشد.
 - ب) بازتاب صحیح و عملی ارزش‌ها باشند.
 - ج) نه‌تنها دولت، بلکه عامه مردم و کلیه نیروهای فعال جامعه را مد نظر داشته باشند.
 - د) در نتیجه نیروهای این جامعه و آرمان‌های آنها را، که مورد قبول نظامند، هماهنگ و منسجم کنند و مابین اجزای نظام تقارب کافی (پیوند) برقرار سازند.
 - ه) در مقام تعیین اولویت‌ها، راهنمای عملی و معیار «باید و نباید»های تعیین اولویت‌ها را عرضه کنند.
 - و) اصول کلی تخصیص و توزیع منابع و امکانات کشور را با توجه به اولویت‌ها بیان کنند.
 - ز) اجرای آنها سیمای عمومی و کلی نظام را در زمینه‌های مختلف از جمله موقعیت ایران و ایرانی در جهان، امنیت در جامعه معنویت، عدالت و برخورداری مردم از مواهب و نعمات موجود در ایران در مقاطع تاریخی مختلف (مثلاً سال ۱۴۰۰ و ۲۵ و ۵۰ سال پس از آن و...) ترسیم کند.
۲. ویژگی سیاست‌های کلی: سیاست‌های کلی با توجه به تعریف آنها و با عنایت به اینکه اصول و راهنمای تدوین سیاست‌های اجرایی را به‌دست می‌دهند باید از ویژگی‌های زیر برخوردار بوده تا بتوانند راهنمای سیاست‌های اجرایی باشند و آرمان‌ها را به مرحله اجرا نزدیک سازند.
- الف) پایداری: سیاست‌های کلی باید پس از تعیین و اعلام، در یک زمان معین و نسبتاً طولانی ثابت باشند، تا آثار آنها سیاست‌های اجرایی فرابخشی و بخشی در برنامه‌ریزی و سپس اجرا ظاهر شوند.
 - ب) آینده‌نگری: با توجه به اینکه آثار سیاست‌های کلی در طول چند سال ظهور و بروز می‌یابند، بنابراین سیاست‌ها باید با وضعیتی که برای سال‌های آتی پیش‌بینی می‌شود و همچنین مورد نظر و هدف است، تدوین و تنظیم شوند.
 - ج) واقع‌بینی: واقع‌بینی در کنار آینده‌نگری باید مورد توجه سیاست‌های کلی باشد، بدین‌معنی که چون یک نظام در ابتدا نمی‌تواند همه آرمان‌های خود را تحقق بخشد، با توجه به اولویت‌های خود، و با توجه به امکانات خویش، هدف‌های کوتاه‌مدت و درازمدت را معین می‌کند به‌گونه‌ای که پاسخگوی سیاست‌های کلی برای تحقق در آینده دور و نزدیک باشد.
 - د) فراگیر بودن: سیاست‌های کلی، فراگیر و جامع‌نگرند و کل نیروهای موجود و فعال در جامعه را دربر می‌گیرند و اصول راهنما را درخصوص مسائل اجرایی مربوط به همه نیروها و هریک از نیروها، مورد توجه قرار می‌دهند و نیز بده بستان آنها را با یکدیگر و تأثیرپذیری‌شان را از یکدیگر به‌حساب می‌آورند و در حقیقت به‌گونه‌ای طراحی می‌شوند که نتیجه کار این نیروها هماهنگ باشد.
 - ه) در عین حال هریک از اجزای مجموعه سیاست‌های کلی باید متوجه تحقق یکی از اهداف بخشی یا فرابخشی و تأمین آنها باشد.
 - و) بیانگر خصوصیات اصلی و اساسی نظام: سیاست‌های کلی بیان‌کننده و نمایانگر آرمان‌ها، ارزش‌ها، فرهنگ، تمدن و دریافت‌های اصولی نظام در زمینه‌های اعتقادی، اقتصادی، اجتماعی و حقوقی، سیاسی، علمی و فرهنگی آن خواهند بود و استقلال ایران و تأثیرگذاری‌اش را در منطقه و جهان و بازدارندگی نظام را از هر نظر در برابر تهدیدها نمودار خواهند ساخت.

دستگاه‌های اجرایی براساس مقررات قانونی تدوین می‌شوند.

۲-۳. برنامه

طراحی عملی و وجه اجرای سیاست‌های اجرایی برای دوره مشخصی تدوین و تنظیم می‌شود. در کشور ما قانون اساسی، اصول کلی و حاکم بر کلیه عرصه‌های اجتماعی را مشخص می‌کند و قانونگذار عادی (مجلس) موظف است در راستای این اصول کلی برای سروسامان دادن به همه عرصه‌ها از جمله رسانه‌ها به تدوین قانون (عادی) بپردازد و سپس قوه مجریه و دیگر دستگاه‌های مرتبط برحسب قانون آیین‌نامه و تصویب‌نامه‌هایی برای اجرای این قوانین عادی تدوین کنند. علاوه بر قانون اساسی، در ایران سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام، نیز چشم‌انداز بیست‌ساله‌ای را (۱۳۸۴-۱۴۰۴) برای جامعه ایران مشخص کرده و سیاست‌های کلی نظام در همه عرصه‌ها از جمله رسانه‌ها را مشخص کرده است. این سند چشم‌انداز در چارچوب قانون اساسی الزامات و اقتضائاتی را برای قانونگذاری در عرصه رسانه‌ها به ارمغان آورد. برطبق، این سند چشم‌انداز، جامعه ایران در تمام عرصه‌ها و قلمروهای مختلف باید سعی کند در سال ۱۴۰۴ به نقطه خاصی برسد.

قانونگذار عادی (مجلس شورای اسلامی) و دیگر نهادهای قانونی وظیفه دارند، قوانین و آیین‌نامه‌ها و مصوبات لازم (سیاست‌های اجرایی و برنامه‌ها) را برای رسیدن به این نقطه مطلوب، (سیاست‌های کلی و آرمان‌ها) با توجه به شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و شناخت ابعاد رسانه‌ها و تأثیرگذاری و کارکرد آنها فراهم آورد. لذا شناخت استلزامات و اقتضائات قانون اساسی و سند چشم‌انداز برای رسیدن به این نقطه مطلوب در همه عرصه‌ها و به‌طور خاص رسانه‌های جمعی که مورد نظر سطور حاضر است، برای قانونگذاری مناسب، یکی از ضروریات انکارناپذیر است.

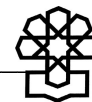
۲-۴. بایسته‌های قانون اساسی برای رسانه‌های جمعی

قانون اساسی در جمهوری اسلامی ایران، متن مدونی است که طبق ترتیبات خاصی تدوین شد و آرمان‌ها و اصول کلی نظام را مشخص کرد و برای همه عرصه‌ها بایسته‌هایی دارد. بایسته‌های قانون اساسی برای رسانه‌های جمعی عبارتند از:

- تلاش برای نیل به اصول اسلامی (مقدمه)،
- کوشش برای پرورش انسان براساس ارزش‌های والا و اصول اسلام (مقدمه)،
- قرار گرفتن در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی و خدمت به اشاعه فرهنگ اسلامی (مقدمه)،

- بهره‌جویی از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت (مقدمه)،
- پرهیز جدی از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضداسلامی (مقدمه)،
- انتخاب مسئولان کاردان و مؤمن و نظارت مستمر بر کار آنان (مقدمه)،
- استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها (اصل دوم)،
- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها (اصل سوم)،
- ارائه برنامه‌های آموزشی (اصل سوم)،
- تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی (اصل سوم)،
- تبلیغ و برنامه‌سازی علیه استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب (اصل سوم)،
- تبلیغ و برنامه‌سازی جهت محورگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی (اصل سوم)،
- رعایت آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون (اصل سوم)،
- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش (اصل سوم)،
- رفع تبعیضات ناروا و فراهم آوردن زمینه مناسب برای دسترسی عادلانه همه مردم به رسانه‌های جمعی در تمام زمینه‌های مادی و معنوی (اصل سوم)،
- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیرضرور (اصل سوم)،
- تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم (اصل سوم)،
- حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان (اصل سوم)،
- ابتنا قوانین رسانه‌های جمعی بر موازین اسلامی (اصل چهارم)،
- خودداری از سلب آزادی‌های مشروع حتی به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور (اصل نهم)،
- آزادی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی در کنار زبان فارسی (اصل پانزدهم)،
- آزادی نشریات و مطبوعات در بیان مطالب مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد (اصل بیست و چهارم)،
- دولتی بودن رادیو و تلویزیون (اصل چهل و چهارم)،
- انتشار گزارش کامل مذاکرات علنی مجلس شورای اسلامی از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم (اصل شصت و نهم)،
- علنی بودن رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیئت منصفه در محاکم

دادگستری (اصل یکصد و شصت و هشتم)^۱،

- تأمین آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران (اصل یکصد و هفتاد و پنجم)،
- نصب و عزل رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس‌جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هر کدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت (اصل یکصد و هفتاد و پنجم)^۲.

۵-۲. الزامات و اقتضائات سند چشم‌انداز بیست‌ساله برای رسانه‌های جمعی

مجمع تشخیص مصلحت نظام در چارچوب قانون اساسی مطابق بند «۱» ماده (۱۱۰) قانون اساسی اولین مجموعه از سیاست‌های کلی و بلندمدت جمهوری اسلامی در موضوعاتی که در نظر آن مجمع از اولویت بیشتری برخوردار بوده است (امنیت اقتصادی، انرژی، منابع آب، بخش معدن، منابع طبیعی و بخش حمل و نقل) را برای دو دهه (۱۳۸۴-۱۴۰۴) تدوین کرد و سپس به تأیید مقام رهبری رسانید و این سیاست‌های کلی برای اجرا به تمام قوا و سازمان‌ها در آذر ۱۳۸۲ ابلاغ شد. این سند، سیاست‌های کلی نظام را در همه عرصه‌ها مشخص می‌کند که برای همه از جمله رسانه‌های جمعی دارای اقتضائات و الزاماتی است.

با مطالعه مقدمه سند، می‌توان الزامات و اقتضائات زیر را برای رسانه‌ها استخراج کرد:

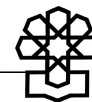
- توسعه، رشد و ارتقای موقعیت رسانه‌ها از لحاظ کمیت و کیفیت به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی،
- ترویج اصول و آرمان‌های قانون اساسی،
- عمل در چارچوب قانون اساسی،
- شناسایی و ترویج عناصر هویت اسلامی و انقلابی،
- اقدام در راستای حفظ و احیای عناصر هویت اسلامی و انقلابی،
- ارتقای ارتباط با رسانه‌های دیگر جهان،
- ترویج تعامل سازنده با سایر کشورها،
- ابتنا بر اصول فرهنگ خودی و انتشار آنها،
- تبلیغ مردم‌سالاری دینی و رعایت حقوق مصرح مردم در قانون اساسی،
- تبلیغ و ابتنا بر تاریخ ایران و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی و اصول اخلاقی،

۱. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیئت منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون براساس موازین اسلامی معین می‌کند.

۲. ختم‌مشی و ترتیب اداره سازمان و نظارت بر آن را قانون معین می‌کند.

- رعایت کرامت و حقوق انسان‌ها در برنامه‌سازی و تبلیغات و انتشار آنها،
 - ساختن و ارائه برنامه‌هایی که دور از خشونت باشد و باعث بالا رفتن امنیت اجتماعی شود.
 - پیشبرد دانش رسانه‌ای و افزایش تولیدات رسانه‌ای و بالا بردن کمیّت و کیفیت آنها،
 - آموزش نیروهای انسانی در عرصه رسانه و توسعه منابع انسانی در این عرصه،
 - سعی در ایجاد پیوستگی بین مردم و حکومت و بالا بردن مشروعیت آن،
 - اختصاص دادن بخشی از برنامه‌ها و محتوای خود به سلامت، تأمین اجتماعی، تغذیه، خانواده و محیط زیست،
 - کمک به آموزش مهارت شغلی جهت دستیابی آسان‌تر افراد به شغل،
 - ترویج و تبلیغ خصایص فعال بودن، مسئولیت‌پذیری، ایمان، رضامندی، وجدان کاری، انضباط و روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی و تعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و افتخار به ایرانی بودن پس از شناسایی شاخص‌های مربوطه،
 - تبلیغ در راستای جامعه‌ای اخلاقی، نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی،
 - شناسایی تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) درباره همگرایی اسلامی و تبلیغ و ترویج آنها.
- پس از مقدمه به سراغ متن اصلی چشم‌انداز تحت عنوان «سیاست‌های کلی نظام در دوره چشم‌انداز» می‌رویم. ابتدا مواد و سیاست‌های کلی مربوط به رسانه (به‌طور مستقیم و غیرمستقیم) را استخراج و آنگاه الزامات آن را برای رسانه‌ها، مشخص می‌کنیم.
- اولین مبحث سیاست‌های کلی سند چشم‌انداز بیست‌ساله مربوط به امور فرهنگی است که این سیاست‌ها به‌طور مستقیم رسانه را هم دربر می‌گیرد. الزامات و اقتضائات این اصول و سیاست‌ها برای رسانه‌ها عبارتند از:
- تبلیغ و ترویج روحیه ایمان و ایثار و عنصر فداکاری و تبیین مبانی ارزشی و تقویت اعتماد به نفس ملی،
 - تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای ایجاد جامعه‌ای سالم، اخلاقی، مبتنی بر ارزش‌های اسلامی فرهنگ‌مدار و شهروندانی آگاه، عزتمند و برخوردار از ملاک‌های درستکاری و احساس رضایت‌مندی،
 - تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای رشد و اعتلای فرهنگ و هنر ایران و اسلام به‌عنوان عناصر هویت ملی،
 - تبلیغ، ترویج و برنامه‌سازی در راستای پیشبرد راهبرد گفتگوی میان تمدن‌ها و فرهنگ‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی،

- تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای ارتقای نقش و جایگاه زنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور و تقویت نهاد خانواده،
- تلاش جهت ترویج انگیزه برای روی آوردن به علم و تحقیق و افزایش و تقویت و ترویج روحیه خلاقیت و نوآوری،
- آموزش و ترویج علوم و فناوری‌های جدید شامل: فناوری زیستی، ریزفناوری، فناوری فرهنگی، فناوری زیست‌محیطی و فناوری مواد جدید،
- توسعه ارتباطات و زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات، متناسب با پیشرفت‌های جهانی.
- مبحث بعدی در سند چشم‌انداز درخصوص سیاست‌های کلی اجتماعی-سیاسی دفاعی است. اصول و سیاست‌های این مبحث با توجه به نقش مهم تبلیغ‌گری و اطلاع‌رسانی و آموزشی رسانه، به‌طور غیرمستقیم الزاماتی را برای رسانه‌ها ایجاد می‌کند. این الزامات عبارتند از:
آموزش مهارت‌های سیاسی و حقوق مدنی افراد،
- ترویج و تبلیغ اهمیت مشارکت سیاسی جهت بالا بردن میزان مشارکت سیاسی مردم،
- تلاش در راستای شفاف‌سازی همه سطوح و فرآیندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حوزه‌های حاکمیت کشور،
- انتشار و ترویج حقوق قانونی اقوام و اقلیت‌ها مصرح در قانون اساسی، در چارچوب همگرایی و تقویت وفاق ملی،
- برنامه‌سازی و تبلیغ توسعه همکاری‌های همه‌جانبه با کشورهای دوست، منطقه و اسلامی و مشارکت بین‌المللی برای حفظ صلح،
- برنامه‌سازی و تبلیغ در راستای توسعه نظم و امنیت عمومی،
- آموزش حقوق شهروندی و قضایی به‌منظور توسعه قضایی و آشنایی آحاد جامعه به حقوق شهروندی،
- تولید برنامه و ترویج قانون‌گرایی، تقویت انضباط اجتماعی و وجدان کاری،
- تولید برنامه در راستای نیاز جوانان و شکوفایی استعدادهای آنها،
- برنامه‌سازی و تبلیغ در راستای تقویت میانی جامعه مدنی، مشارکت همگانی، اخلاق و روحیه کار گروهی و سازگاری و رقابت‌پذیری در کلیه روابط اجتماعی و سیاسی،
- در سند چشم‌انداز، بعد از امور اجتماعی - سیاسی دفاعی به سیاست‌های کلی در «امور اقتصادی» پرداخته می‌شود. سیاست‌های کلی در عرصه امور اقتصادی نیز با توجه به نقش رسانه به‌طور غیرمستقیم دارای الزاماتی برای آن است. این الزامات و اقتضائات عبارتند از:

- تبلیغ برای کالاهای مرغوب داخلی جهت تحقق رقابت‌پذیری اقتصاد کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی،
- تبلیغ و آموزش کارآفرینی از طریق تولید برنامه‌های مناسب،
- تبلیغ و برنامه‌سازی جهت سرمایه‌گذاری داخلی با تکیه بر احترام به حقوق مالکیت دارایی‌های مادی و غیرمادی،
- تبلیغ و برنامه‌سازی برای از بین بردن عوامل روانی گرانی در راستای تلاش برای مهار تورم و افزایش قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد جامعه،
- آموزش، تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای حفاظت از محیط زیست و بهره‌برداری بهینه از منابع،
- معرفی عناصر سازنده فرهنگ، هنر، دانش و تمدن اسلامی و ایرانی، به‌عنوان عناصر هویت ملی و بهره‌گیری از مزیت‌های تاریخی و فرهنگی مناطق مختلف کشور، برای مشارکت فعال مناطق در توسعه پایدار،
- در دنباله سند چشم‌انداز مبحثی تحت عنوان «آینده‌های ممکن در افق چشم‌انداز» با عناوین زیر:

۱. سیاست‌های کلی امنیت اقتصادی،
 ۲. سیاست‌های کلی انرژی،
 ۳. سیاست‌های کلی منابع آب،
 ۴. سیاست‌های کلی بخش معدن،
 ۵. سیاست‌های کلی منابع طبیعی،
 ۶. سیاست‌های کلی بخش حمل‌ونقل،
 ۷. سیاست‌های کلی شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و ضوابط و مقررات لازم برای آن شبکه‌ها و... آمده است. با توجه به اینکه ۶ عنوان اولی، به‌طور غیرمستقیم، استلزاماتی برای رسانه ایجاد می‌کنند، به‌طور یکجا استلزامات آنها در ذیل آورده می‌شود. ولی چون عنوان آخر به‌طور مستقیم و اختصاصی مربوط به رسانه (رایانه) است، استلزامات آن، برای رسانه را به‌صورت مستقل و در مبحثی جداگانه بیان می‌کنیم. استلزامات و اقتضائات عناوین یکم تا ششم برای رسانه:
- تبلیغ، آموزش و بهینه‌سازی مصرف و حفاظت از انرژی،
 - اطلاع‌رسانی جامع و هماهنگ در علوم و فنون زمین،
 - تبلیغ، آموزش و برنامه‌سازی در راستای تقویت خلاقیت و ابتکار و دستیابی به فناوری‌های نوین و ارتقای سطح آموزش و تربیت نیروی انسانی و تعمیق پژوهش و گسترش زمین‌شناسی بنیادی، اقتصادی، مهندسی، محیطی و دریایی برای بهره‌برداری مناسب از ذخایر معدنی کشور،

- تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش در راستای ایجاد عزم ملی بر احیای منابع طبیعی تجدیدشونده و توسعه پوشش گیاهی برای حفاظت و افزایش بهره‌وری مناسب و سرعت بخشیدن به روند تولید این منابع و ارتقا بخشیدن به فرهنگ عمومی و جلب مشارکت مردم در این زمینه،
 - تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش در راستای حفظ و توسعه منابع طبیعی،
 - تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش در راستای کاهش آلودگی زیست‌محیطی.
- الزمامات و اقتضائات سیاست‌های کلی شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و ضوابط و مقررات لازم برای شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای، برای رسانه‌های رایانه‌ای عبارتند از:
- ایجاد، ساماندهی و تقویت نظام ملی اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و اعمال تدابیر و نظارت‌های لازم به منظور صیانت از امنیت سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و جلوگیری از جنبه‌ها و پیامدهای منفی شبکه‌های اطلاع‌رسانی،
 - توسعه کمی و کیفی شبکه اطلاع‌رسانی ملی و تأمین سطوح و انواع مختلف خدمات و امکانات این شبکه برای کلیه متقاضیان به تناسب نیاز آنان و با رعایت اولویت‌ها و مصالح ملی،
 - ایجاد دسترسی به شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی صرفاً از طریق نهادها و مؤسسات مجاز،
 - حضور فعال و اثرگذار در شبکه‌های جهانی و حمایت از بخش‌های دولتی و غیردولتی در زمینه تولید و عرضه اطلاعات و خدمات ضروری و مفید با تأکید بر ترویج فرهنگ و اندیشه اسلامی،
 - ایجاد و تقویت نظام حقوقی و قضایی متناسب با توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی به‌ویژه در جهت مقابله کارآمد با جرائم سازمان‌یافته الکترونیکی،
 - توسعه فناوری اطلاعات (به‌ویژه حفاظت از اطلاعات) و آینده‌نگری درخصوص آثار تحولات فناوری اطلاعات در سطح ملی و جهانی و گسترش مطالعات و تحقیقات و تربیت نیروی انسانی متخصص در این زمینه،
 - اقدام مناسب برای دستیابی به میثاق‌ها و مقررات بین‌المللی و ایجاد اتحادیه‌های اطلاع‌رسانی با سایر کشورها به‌ویژه کشورهای اسلامی به‌منظور ایجاد توازن در عرصه اطلاع‌رسانی بین‌المللی و حفظ و صیانت از هویت و فرهنگ ملی و مقابله با سلطه جهانی.^۱

۱. ضوابط و مقررات لازم برای شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای

حضرت حجة الاسلام والمسلمین جناب آقای خاتمی ریاست محترم شورای عالی انقلاب فرهنگی
با سلام و احترام

پیرو تصویب و ابلاغ سیاست‌های کلی نظام درباره شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای از سوی مقام معظم رهبری «مدظله‌العالی» معظله در زمینه تهیه ضوابط و مقررات لازم برای شبکه‌های مزبور، فرمودند:
۱. شورای عالی انقلاب فرهنگی برای تهیه و تصویب مقررات و ضوابط مربوط به شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای ذیصلاح است و این مقررات را براساس سیاست‌های کلی تصویب و جهت اجرا به مراجع مربوط ابلاغ و بر حسن اجرای آن نظارت کند.

عناوین دیگر در ذیل «آینده‌های ممکن برای سند چشم‌انداز» و استلزامات آنها به‌ترتیب عبارتند از:

۸. «سیاست‌های کلی پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه»
 - برنامه‌سازی و تبلیغ در راستای افزایش و گسترش آموزش و آگاهی و فرهنگ ایمنی و آماده‌سازی مسئولان و مردم برای رویارویی با عوارض ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه به‌ویژه خطر زلزله و پدیده‌های جوی و اقلیمی،
 - تلاش در راستای ایجاد نظام مدیریت جامع اطلاعات به کمک شبکه‌های اطلاعاتی مراکز علمی - پژوهشی و سازمان‌های اجرایی مسئول، به‌منظور هشدار به‌موقع و اطلاع‌رسانی دقیق و بهنگام در زمان وقوع حادثه،
 - تنظیم سیاست‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی و سازماندهی کمک‌های داخلی و خارجی در زمینه‌های تقویت آمادگی‌ها و امکانات لازم برای اجرای سریع و مؤثر عملیات جستجو و نجات در ساعات اولیه، امداد و اسکان موقت آسیب‌دیدگان،
۹. سیاست‌های کلی قضایی.
 - برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش در راستای بالا بردن سطح علمی و دانش حقوقی مردم،
 - برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش در راستای گسترش دادن فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه،
۱۰. سیاست‌های کلی مبارزه با مواد مخدر.
 - برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش برای حضور، مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های پیشگیری، کاهش آسیب و درمان معتادان،
 - تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش درخصوص مضرات مواد مخدر و پیامدهای ناگوار مصرف این مواد برای فرد و جامعه.

۲. مناسب است که شورا مأموریت تهیه مقررات را به هیئت ویژه‌ای از اعضا بسپارد و وزیر پست و تلگراف و تلفن و رئیس سازمان صداوسیما هم‌عضو این هیئت باشند. البته لازم است برای این‌کار زمان معینی گذارده شود (مثلاً در حدود یک ماه).

۳. از آنجا که وضعیت کنونی شبکه جهانی در داخل کشور به‌هیچ‌وجه مناسب نیست، لازم است در مقررات مربوط مهلتی برای اجرای آن تعیین و اعلام شود تا پس از انقضای مدت، قاطعانه با تخلفات برخورد شود.

۴. با توجه به نقش اصلی وزارت پست و تلگراف و تلفن و سازمان صداوسیما در این خصوص، مسئولان این دو نهاد و دبیر شورای عالی انقلاب فرهنگی، موضوع بند «۲» را با هماهنگی کامل تا حصول نتیجه عملی پیگیری و گزارش آن را علاوه بر جناب آقای رئیس‌جمهور به‌طور مستمر به اینجانب نیز ارائه کنند. مراتب برای اطلاع و صدور دستور مقتضی ایفاد می‌شود.

بخش سوم - وضعیت قوانین، مصوبات و آیین‌نامه‌های موجود در عرصه رسانه‌ها

در این بخش با بررسی دقیق قوانین و مصوبات مجلس شورای اسلامی (به‌طور خاص برنامه‌های چهارم توسعه) آنچه را که مرتبط با رسانه‌هاست، شناسایی و سپس مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

با توجه به اینکه، مرجع اصلی قانونگذاری در همه عرصه‌ها و به‌طور خاص رسانه‌ها، مجلس شورای اسلامی است. لذا سعی می‌شود تا مصوبات مجلس شورای اسلامی و به‌طور خاص، قوانین برنامه‌های اول تا چهارم توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مورد تحقیق و تفحص قرار گیرد و قوانین مرتبط با رسانه‌ها از آنها استخراج شود:

۳-۱. برنامه پنج‌ساله اول توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی

به‌طور کلی در قانون برنامه پنج‌ساله اول توسعه اقتصادی-اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۱۳۷۲) مصوب ۱۳۶۸/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی، توجه چندانی به نقش و تأثیر و کارکردهای رسانه‌ها در فرهنگ، سیاست، اجتماع، اقتصاد و به‌طور خاص‌تر امور قضایی، امنیتی و بهداشتی، غذایی، جمعیتی، زیست‌محیطی و... نشده است و خلأ جدی‌ای در این زمینه مشاهده می‌شود. فقط در این قانون در ذیل بند «۳» قسمت «ب» از «هدف‌های کلی، خط‌مشی‌ها، تصویر کلان برنامه، هدف‌های کمی کلان و سیاست‌های کلی» که مربوط به گسترش کمی و ارتقای کیفی فرهنگ عمومی است، به‌عنوان یکی از اهداف برنامه اول توسعه، به صداوسیما اشاره شده و در این خصوص آمده است:

«افزایش کمی و کیفی تولید و پخش برنامه‌ها و افزایش پوشش جمعیتی و جغرافیایی صداوسیما در راستای تأمین برنامه توسعه به‌ویژه در زمینه آموزش‌های مستقیم و توجه بیشتر به جمعیت در سن تحصیل و نیازهای محلی و منطقه‌ای».

۳-۲. قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی

در قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰ نیز توجه اندکی و به رسانه‌ها شده است. در این قانون مواد ذیل درخصوص رسانه‌هاست:

- در ذیل بند «۲» خط‌مشی‌های اساسی مندرج در فصل اول علاوه بر ذکر موارد و طرق دیگر برای رشد فضایل اخلاقی اسلامی و ارتقای کمی و کیفی فرهنگ عمومی جامعه، در اشاره به نقش

صداوسیما آمده است:

«افزایش کمی و کیفی تولید و پخش برنامه‌های صداوسیما به‌عنوان دانشگاه عمومی کشور»،
- در این قانون همچنین، به‌عنوان یکی از سیاست‌های کلی و عمومی در زمینه تنظیم خانواده و رشد بی‌رویه جمعیت به رسانه‌ها اشاره شده است و در ذیل یکی از بندهای آن در این مورد آمده است:

«گسترش سطح آگاهی عمومی افراد جامعه در زمینه زیان‌ها و مشکلات ناشی از رشد بی‌رویه جمعیت از طریق رسانه‌های عمومی به‌ویژه صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران».
- همچنین ذیل یکی از بندهای «تربیت نیروی انسانی مورد نیاز» در قسمت خط‌مشی‌ها، این برنامه بر استفاده از امکانات عمومی و رسانه‌های گروهی جهت تقویت برنامه‌های آموزشی و پرورشی، اجرای شیوه‌های صحیح آموزشی، هماهنگی در برنامه‌های آموزشی و پرورشی در راستای اهداف برنامه تأکید شده است.

- در ذیل تبصره «۲۹» این ماده واحده آمده است:

«به‌منظور ارائه الگوهای مطلوب در زمینه مصرف انرژی، غذا و دارو، پوشاک، حمل‌ونقل، مسکن، آب و غیره و اشاعه فرهنگ استفاده از تولیدات داخلی و مبارزه با اسراف و تبذیر و گسترش و ترویج فرهنگ کار و تولید و ساده‌زیستی متناسب با امکانات و شئون جامعه اسلامی، شورای عالی الگوی مصرف با ترکیب ذیل تشکیل می‌گردد».

برطبق این تبصره شورای مذکور موظف است دست به اقداماتی بزند و پیشنهادهای لازم را جهت تصویب نهایی به هیئت وزیران تقدیم نماید. یکی از اقدامات این شورا که مرتبط با رسانه‌هاست عبارت است از:

«تهیه برنامه‌های تبلیغی و ارشادی و آموزشی و پخش و انتشار آنها از طریق رسانه‌های عمومی و کتاب‌های درسی».

- در ذیل تبصره «۲۶» ماده واحده قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه، درباره شبکه متمرکز اطلاع‌رسانی تجاری و بین‌المللی کشور، آمده است:

«دولت موظف است طی دو سال اول برنامه شبکه متمرکز اطلاع‌رسانی تجاری بین‌المللی و داخلی کشور را از طریق وزارت بازرگانی طراحی و اجرا نماید. وزارتخانه‌ها، مؤسسات دولتی، بانک‌ها، نهادها، و کلیه شرکت‌ها. دستگاه‌های ذیربط، موظف به هماهنگ کردن سیستم اطلاع‌رسانی خود با طرح جامع فوق‌الذکر و ارائه اطلاعات به شبکه مذکور هستند».

هزینه طراحی و اجرای سیستم مذکور در وزارت بازرگانی از محل منابع داخلی دستگاه‌های وابسته به این وزارتخانه تأمین خواهد شد».

- همچنین در ذیل تبصره «۵۶» همین ماده واحده، درخصوص اختصاص بودجه به صداوسیما برای رشد فعالیت‌های فرهنگی و مقابله با تهاجم فرهنگی، آمده است:

«دولت موظف است برای تحقق اهداف فرهنگی برنامه پنج‌ساله دوم در جهت رشد فعالیت‌های فرهنگی و مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن علاوه بر اختیارات مصوب برنامه سه هزارم (۰/۰۰۳) از کل اعتبارات جاری و عمرانی برنامه دوم را به‌استثنای اعتبارات مربوط به امور دفاع و آموزشی در بودجه سالیانه به برنامه‌های بخش‌های زیر اختصاص دهد:

مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) ده درصد (۱۰٪).

فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان میراث فرهنگی و سازمان تبلیغات اسلامی، سی درصد (۳۰٪).

سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، شصت درصد (۶۰٪).

توزیع این اعتبارات در بخش‌های مذکور طبق روال جاری در لوایح پیشنهادی بودجه سالیانه انجام خواهد شد».

- باز در ذیل بند «ه» و «و» تبصره «۵۷» همین ماده واحده، درخصوص ایفای نقش فعال در مجامع فرهنگی و هنری با گسترش خبرگزاری‌های مستقل و ایجاد شبکه رادیویی و تلویزیونی بین‌المللی اسلامی، آمده است:

«دولت مکلف است در جهت ایفای نقش فعال در مجامع فرهنگی و خبری جهان، پیش‌بینی‌های لازم را در بودجه سالیانه به‌عمل آورده به‌نحوی که اهداف ذیل تحقق یابد:

ه) گسترش روابط با خبرگزاری‌های مستقل و مؤثر منطقه‌ای و بین‌المللی و استفاده از کانال‌های ماهواره‌ها جهت پوشش مخاطبان کشورهای دیگر و اعزام مبلغان.

و) تلاش در جهت ایجاد شبکه رادیویی و تلویزیونی بین‌المللی اسلامی، گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های برون‌مرزی صداوسیما، گسترش برنامه‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی و برنامه‌های فرهنگی برای خانواده‌های ایرانی و سایر مخاطبین در خارج از کشور».

- در ذیل تبصره «۵۸» همین ماده واحده، درخصوص ارتقای سطح علمی و کارآیی دست‌اندرکاران چاپ و نشر و سینما در کنار سایرین، آمده است:

«به‌منظور ارتقای سطح علمی و کارآیی دست‌اندرکاران، برنامه‌های فرهنگی، هنری، ورزشی ترتیبات لازم از سوی دولت در جهت توسعه مراکز آموزشی دولتی و غیردولتی با رعایت شرایط اسلامی در رشته‌های چاپ و نشر، سینما، ایران‌گردی و جهانگردی، نویسندگی و فعالیت‌های هنری و تبلیغی، تقویت آموزش‌های تخصصی و کاربردی ضمن خدمت اتخاذ و شرایط لازم را جهت بروز نوآوری‌ها و امور فرهنگی ایجاد نماید. همچنین دولت تسهیلات لازم را برای فعالیت‌های فرهنگی، هنری بخش غیردولتی (عمومی، تعاونی و خصوصی) را به‌نحوی فراهم می‌نماید که گردش

اقتصادی آنها با سود متعارف تحقق یابد».

- در ذیل تبصره «۵۹» همین ماده واحده، درخصوص تغییر قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها، آمده است:

«قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها مصوب تیرماه ۱۳۴۹ و تبصره «۵۵» قانون بودجه اصلاحی سال ۱۳۵۳ و بودجه سال ۱۳۵۴ کل کشور و قانون شمول قانون توسعه شبکه‌های تلویزیونی در شهرستان‌ها به تلویزیون‌های رنگی مصوب اردیبهشت ۱۳۵۵ به شرح زیر تغییر می‌یابد و از ابتدای سال ۱۳۷۴ لازم‌الاجرا خواهد بود:

کلیه واردکنندگان و تولیدکنندگان تلویزیون‌های رنگی موظف هستند در قبال واردات یا تولید دستگاه گیرنده مطابق جدول ذیل مبالغ را به حساب مربوطه نزد خزانه واریز کنند. صد درصد (۱۰۰٪) این وجه در چارچوب بودجه مصوب سالیانه کشور در اختیار سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران قرار خواهد گرفت تا در جهت تولید و تأمین برنامه‌های تلویزیونی و توسعه و بهره‌برداری از شبکه تلویزیونی شهرستان‌ها به مصرف برساند.

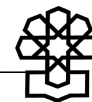
گیرنده‌های تلویزیونی وارداتی از طریق مناطق آزاد تجاری و نیز مسافری مشمول حکم این تبصره می‌شوند. کلیه تولیدکنندگان گیرنده تلویزیونی موظف هستند عوارض موضوع این تبصره را حداکثر ظرف مدت سه ماه از تاریخ فروش به حساب مربوطه نزد خزانه واریز کنند در غیر این صورت مشمول جریمه دیرکرد به‌ازای سالیانه سی درصد (۳۰٪) خواهند شد. گیرنده‌های رنگی ساخت داخل که صادر می‌شوند، از عوارض موضوع این تبصره معاف هستند».

- این قانون، در ذیل تبصره «۶۰» همین ماده واحده، در راستای توجه به پربار کردن اوقات فراغت دانش‌آموزان و بالندگی نسل جوان، به نقش رسانه‌ها در این زمینه نیز توجه نموده است. در ذیل این تبصره، در این خصوص آمده است:

«به منظور پربار کردن اوقات فراغت دانش‌آموزان و بالندگی نسل جوان کشور، دولت موظف است امکانات ذیل را فراهم کند:

الف) ایجاد تسهیلات لازم از قبیل بخشودگی مالیاتی به مدت پنج سال (برای نقاط محروم هشت سال)، پرداخت بخشی از سود تسهیلات بانکی و نظایر آن برای بخش‌های خصوصی و تعاونی در زمینه تأمین و توسعه انجمن‌ها، کانون‌ها و مراکز علمی، آموزشی، دینی، فرهنگی، هنری، تلویزیونی، سینمایی (کارگاهی) و ورزشی برای جوانان و دانش‌آموزان.

ب) گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های صداوسیما، توسعه وسایل ارتباط جمعی اعم از مکتوب و سمعی و بصری، خرید حق امتیاز پخش برنامه‌های مناسب خارجی و افزایش کمی و بهبود کیفی برنامه‌های رادیو و تلویزیونی به‌گونه‌ای که جذب جوانان به فرهنگ بیگانه را به حداقل برساند ...».

۳-۳. قانون برنامه پنج‌ساله سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری

اسلامی ایران

برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ مجلس شورای اسلامی بیش از دو برنامه اول به قانونگذاری در عرصه رسانه‌ها توجه کرده است و در واقع مواد بیشتری را نسبت به دو برنامه پیش به رسانه‌ها اختصاص داده است. اهم این مواد به شرح زیر هستند:

- در ذیل ماده (۱۰۳) مندرج فصل یازدهم، درباره وظایف دولت در خصوص دستیابی آسان به اطلاعات داخلی و خارجی، زمینه‌سازی برای اتصال کشور به شبکه جهانی، بهبود خدمات و ترویج استفاده از فناوری‌های جدید، آمده است:

«دولت موظف است امکانات لازم برای دستیابی آسان به اطلاعات داخلی و خارجی، زمینه‌سازی برای اتصال کشور به شبکه جهانی، بهبود خدمات و ترویج استفاده از فناوری‌های جدیدی را از طریق زیر فراهم نماید:

الف) ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی و شاهراه‌های اطلاعاتی لازم، پهنای باند کافی و گسترده از طریق وزارت پست و تلگراف و تلفن و ایجاد تسهیلات لازم برای استفاده دانشجویان و اعضای هیئت علمی.

ب) تفکیک وظایف مجموعه‌های تأمین‌کننده اطلاعات، تأمین‌کننده خدمات و تأمین‌کننده ارتباطات ...»
- در ذیل ماده (۱۵۵) در فصل ۲۱ تحت عنوان «فرهنگ و هنر، ارتباطات جمعی و تربیت بدنی» در خصوص گسترش عدالت اجتماعی و فراهم کردن امکانات استفاده عادلانه اقشار مختلف جامعه از کالاها و خدمات فرهنگی، ورزشی و هنری و به منظور تسجاده تعادل و کاهش نابرابری‌ها آمده است:

«الف) به منظور گسترش عدالت اجتماعی و فراهم کردن امکانات استفاده عادلانه اقشار مختلف جامعه از کالاها و خدمات فرهنگی، ورزشی و هنری و به منظور ایجاد تعادل و کاهش نابرابری‌ها اجازه داده می‌شود:

۱. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تربیت بدنی حسب مورد شاخص‌ها و استانداردهای مربوط به بهره‌مندی نقاط مختلف کشور از فضاهای ورزشی، فرهنگی، هنری، همچنین میزان دسترسی ساکنین مناطق مختلف کشور به خدمات و تولیدات فرهنگی، هنری و ورزشی را متناسب با ویژگی‌های اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و جغرافیایی هر یک از این مناطق، حداکثر تا پایان سال اول برنامه سوم تهیه و همراه با ارائه راه‌حل‌های مناسب برای ایجاد تعادل به هیئت وزیران ارائه دهند.»

- در ذیل ماده (۱۵۶) در فصل ۲۱ در خصوص «بررسی مشکلات و نارسایی‌های فرهنگی، هنری، ورزشی و آموزشی و ارائه پیشنهادهای لازم به مسئولان و مراجع ذیربط» یکی از وظایف شوراهای اسلامی شهر و روستا معرفی شده است.

- در ذیل ماده (۱۵۹) در فصل دوم «برای اعتلای معرفت دینی و قرآنی و بهره‌گیری از اندیشه‌های والای حضرت امام خمینی (ره) و رهنمودهای مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در تحکیم مبانی فکری ارزش‌های انقلاب اسلامی و فرهنگ جهاد و شهادت در جامعه، به‌ویژه در جوانان و نوجوانان وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت درمان و آموزش پزشکی، فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان صداوسیما، نیروی مقاومت بسیج، سازمان تبلیغات اسلامی و سایر دستگاه‌هایی که از بودجه عمومی استفاده می‌کنند» موظف شده‌اند:

«الف) یکی از مراکز پژوهشی موجود خود را برای انجام مطالعات مستمر و همه‌جانبه در زمینه‌های بهره‌گیری از علوم و فناوری‌ها و هنر دینی و افکار حضرت امام خمینی (ره) مأمور کنند و با پیش‌بینی منابع لازم زمینه‌های مشارکت دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی را در پژوهش‌های مرتبط با این امور فراهم کنند.

ب) در طرح‌ها و فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی، آموزشی با بهره‌گیری از انواع هنرها، علوم و فناوری‌های جدید، اثربخشی فعالیت‌ها در این زمینه‌ها را تعمیق بخشید و با پیش‌بینی امکانات و امتیازات کافی زمینه جذب اندیشمندان متعهد و استعداد‌های خلاق، نوآور را در این عرصه‌ها فراهم سازند.

ج) یکی از واحدهای مناسب موجود خود را برای تحقیق و ارزیابی مستمر اثربخشی فعالیت‌های فرهنگی، تربیتی موجود و جدید و چگونگی ارتقای بهره‌وری از منابع موجود در اجرای اهداف سابق‌الذکر را تجهیز کنند.

شروع هرگونه فعالیت جدید فرهنگی، تربیتی و آموزشی در زمینه‌های فوق با ارائه توجیه مناسب مبتنی بر نتایج این ارزیابی‌ها صورت خواهد پذیرفت.

د) وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است به‌منظور ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و بزرگداشت یاد شهیدان و تحلیل از ایثارگران و حماسه دفاع مقدس و اعطای تسهیلات ویژه در فعالیت‌های فرهنگی، هنری به خانواده‌های معظم شاهد و ایثارگران با همکاری بنیاد شهید انقلاب اسلامی و بنیاد مستضعفان و جانبازان انقلاب اسلامی و بنیاد حفظ آثار و ارزش‌های دفاع مقدس، طرح مناسبی را تهیه و به هیئت وزیران ارائه کند.»

در کنار سایر دستگاه‌ها وظیفه ذیل به صداوسیما محول شده است:

«سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با تجدید نظر در برنامه‌های آموزشی و تربیتی خود معرفی شخصیت حضرت امام خمینی (ره) و اندیشه‌های معظم‌له را مورد عنایت خاص قرار دهند».

— در ذیل ماده (۱۶۰) فصل ۲۱، «گزارش‌های پژوهشی، پایان‌نامه‌ها و نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای به‌عنوان اثر مشمول مفاد قانون حمایت حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱ می‌گردد». و ثبت نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای از لحاظ فنی و رایانه‌ای به دبیرخانه شورای عالی داده‌ورزی محول می‌شود و شورای عالی یاد شده موظف می‌شود در موقع ثبت اثر، نظر وزارت و فرهنگ و ارشاد اسلامی را اخذ کند. در ذیل تبصره‌ای در همین ماده می‌آید:

«نحوه ثبت آثار فرهنگ مکتوب، هنری، سینمایی و نرم‌افزارهای رایانه‌ای برای استفاده از حق انحصاری توسط صاحبان آنها به‌موجب آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به تصویب هیئت وزیران می‌رسد».

— ماده (۱۶۱) فصل ۲۱ به مسئله وظایف و اختیارات شهرداری‌ها و وزارت مسکن و شهرسازی و تأمین زمین برای «بازسازی سینماها، مجتمع‌های فرهنگی و ساخت سینماها و مجتمع‌های فرهنگی جدید و تالارهای نمایش در شهرهایی که بیش از پانزده هزار (۱۵۰۰۰) نفر جمعیت دارند» می‌پردازد.

— در ذیل ماده (۱۶۲) فصل ۲۱ «به‌منظور شناخت تحولات فرهنگی جامعه، افزایش کارایی دستگاه‌های فرهنگی، ساماندهی مجموعه فعالیت‌های مؤثر بر فرهنگ عمومی جامعه و اعمال نظارت مستمر بر فعالیت‌های فرهنگی»: الف) وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف به انجام مطالعات لازم و مشخص کردن تعاریف، مفاهیم اصلی بخش فرهنگ و تعریف شاخص‌های فرهنگی متناسب با اهداف و آرمان‌های نظام جمهوری اسلامی و سیاست‌های فرهنگی مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی و پس از تأیید شورای مذکور مبنا قرار دادن آنها و سپس اقدام به تولید اطلاعات مربوط به آنها و اندازه‌گیری تحولات شاخص‌های مزبور طی سال‌های برنامه سوم با همکاری مرکز آمار ایران به ترتیب خاصی که در همین ماده ذکر می‌کند، می‌شود.

ب) دولت موظف می‌شود «تا پایان سال اول برنامه سوم اقدامات قانونی لازم درخصوص نحوه انجام فعالیت‌های فرهنگی دستگاه‌های اجرایی متولی امور فرهنگی اعم از دولتی، نهادها و سازمان‌های عمومی غیردولتی را... تهیه کند».

ج) به‌منظور ارزیابی تحولات فرهنگ عمومی و میزان اثربخشی مجموعه فعالیت‌های فرهنگی

که از طریق دستگاه‌های آموزشی، فرهنگی، رسانه‌ها و سایر دستگاه‌های اجرایی و نهادها و سازمان‌های غیردولتی صورت می‌گیرد ستاد نظارت و ارزیابی زیر نظر شورای عالی انقلاب فرهنگی تشکیل می‌شود» تا نسبت به انجام یکسری فعالیت‌هایی که در ذیل همین ماده می‌آیند، اقدام کند.^۱

د) کلیه دستگاه‌های اجرایی، نهادها و سازمان‌های عمومی غیردولتی موظف می‌شوند «براساس رهنمودها و نتایج مطالعات و گزارش‌های این ستاد، فعالیت‌های خود را یا اصلاح یا تقویت کنند و سازمان برنامه و بودجه نیز در زمان تنظیم بودجه‌های سالیانه گزارش‌ها و تحلیل‌های منتشره ستاد موضوع بند «ج» این ماده را مد نظر قرار داده و تمهیدات لازم برای اجرای پیشنهادات اصلاحی ستاد مذکور را فراهم آورد».

اما در ذیل تبصره‌ای چنین می‌آید:

«انجام کلیه فعالیت‌های پیش‌بینی شده در این بند در مورد مؤسسات و نهادهایی که تحت نظر مقام معظم رهبری اداره می‌شوند، منوط به تأیید معظم‌له است».

- در ذیل ماده (۱۶۷) فصل بیستم «به منظور تحقق رهنمودهای مقام معظم رهبری دایر به جهت‌دهی رسانه‌ها به سمت سالم‌سازی فضای عمومی در جهت رشد آگاهی‌ها و فضایل اخلاقی و اطلاع‌رسانی صحیح و تحقق سیاست‌های کلی برنامه سوم توسعه کشور، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی» موظف به انجام یکسری اقدامات شده است.^۲

۱. این اقدامات عبارتند از:

۱. با استفاده از اطلاعات و شاخص‌های موضوع بند «الف» این ماده و انجام مطالعات و تحقیقات لازم، چالش‌ها و بحران‌های فرهنگی قابل پیش‌بینی ناشی از توسعه ارتباطات فرهنگی و تهاجم فرهنگ بیگانه را شناسایی و پس از تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی برحسب مورد به دستگاه‌های مسئول منعکس کند.

۲. میزان و نحوه اثربخشی فعالیت‌های فرهنگی، آموزشی و پژوهشی دستگاه‌های مختلف اجرایی را در راستای تحقق سیاست‌های مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در مسائل فرهنگی و سیاست‌های اجرایی بخش فرهنگ و هنر، ارتباطات جمعی و تربیت بدنی در برنامه سوم توسعه را ارزیابی و از تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی به مراجع ذیربط گزارش کند.

۳. با انجام مطالعات مستمر روند تحقیق و پیگیری و دیدگاه‌های حضرت امام‌خمينی (ره) و مقام معظم رهبری در حوزه فرهنگ را در دستگاه‌ها و نهادهای مختلف و در فرهنگ عمومی جامعه ارزیابی و نتایج حاصل را در اختیار مراجع ذیربط قرار دهد.

۴. پس از تعیین شاخص‌های اصلی نشان‌دهنده تحولات فکری، بینشی، رفتاری اقشار مختلف به‌ویژه نوجوانان و جوانان و تصویب آن از طرف شورای عالی انقلاب فرهنگی، به‌طور سالیانه و مستمر گزارش‌های لازم حاوی تحولات شاخص‌ها و علل آن، راهکارهای مؤثر برای بهبود این شاخص‌ها را تهیه و پس از تأیید شورای عالی انقلاب فرهنگی در اختیار مراجع ذیربط قرارداد تا برای اصلاح سیاست‌ها و فعالیت‌های اجرایی مورد استفاده قرار گیرد».

۲. این اقدامات عبارتند از:

الف) با تأیید سازمان برنامه و بودجه جهت متناسب‌سازی شبکه‌های جدید استانی ملی و فراملی (بین‌المللی خبر) و تکمیل پوشش جمعیتی و جغرافیایی شبکه‌ها و به‌کارگیری فناوری‌های نو در تولید و پخش اقدام کند.

ب) در راستای اطلاع‌رسانی مطلوب به جامعه، کلیه دستگاه‌های اجرایی، اطلاعاتی را که زمینه‌ساز فرهنگ توسعه آن بخش است (و لازم است به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم در برنامه‌های تولید صداوسیما منعکس شود) به سازمان صداوسیما اعلام می‌کنند تا با انجام

در ذیل ماده (۱۶۸) فصل بیستم در خصوص عوارض از واردکنندگان تلویزیون‌های رنگی و در اختیار قرار گرفتن معادل این وجوه در اختیار سازمان صداوسیما برای تولید و تأمین برنامه‌های تلویزیونی و توسعه و بهره‌برداری از شبکه‌های تلویزیونی شهرستان‌ها آمده است:

«کلیه واردکنندگان و تولیدکنندگان گیرنده‌های تلویزیونی رنگی موظفند در قبال واردات با تولید دستگاه گیرنده، عوارضی که متناسب با ابعاد لامپ تصویر گیرنده و به تفکیک تولید داخلی و وارداتی به پیشنهاد سازمان صداوسیما و وزارتخانه‌های صنایع و بازرگانی به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، را به درآمد عمومی واریز کنند. معادل وجوه واریزی در قالب لویح بودجه سنواتی در اختیار سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی قرار خواهد گرفت تا در جهت تولید و تأمین برنامه‌های تلویزیونی و توسعه و بهره‌برداری از شبکه‌های تلویزیونی شهرستان‌ها به مصرف برسانند... گیرنده‌های رنگی ساخت داخل که صادر می‌شوند، از عوارض موضوع این ماده معاف هستند».

– در ذیل بند «الف» ماده (۱۹۷) فصل بیست‌وهشتم تحت عنوان «بهداشت و درمان» به نقش صداوسیما در بالا بردن فرهنگ و آگاهی‌های تغذیه‌ای توجه شده است و ذیل این بند بدین‌گونه آمده است:

«الف) وزارتخانه فرهنگی و آموزشی و همچنین سازمان صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران موظفند نسبت به ارتقای فرهنگ و آگاهی‌های تغذیه‌ای و ارائه آموزش‌های لازم به‌منظور ترویج سبب غذایی مطلوب به عموم مردم اقدام کنند».

این برنامه همانند دو برنامه قبلی، نیز توجه اندکی به رسانه‌ها می‌کند و مواد محدودی را به رسانه‌ها اختصاص می‌دهد و وظایف را به آنها محول می‌کند که این وظایف خیلی کلی، غیرعملیاتی و اندک است و دایره گسترده نقش و کارکرد رسانه‌ها، عناصر و ابعاد متعدد آنها را دربر نمی‌گیرد.

در این برنامه خیلی از عناصر، ابعاد و نقش‌های رسانه‌ها از جمله: نقش رسانه‌ها در بالا بردن احساس امنیت اجتماعی، انسجام اجتماعی و همبستگی، روابط خارجی، آموزش قضایی و اشتغال، محیط زیست، صرفه‌جویی، اقتصاد، بازار مالی، آموزش عالی، مصرف آب و انرژی، سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی، پیام‌های بازرگانی، آثار سوء برنامه‌های تلویزیونی و خشن،... توجه چندانی نشده است.

مطالعات لازم در برنامه‌ها گنجانده شود. سازمان صداوسیما سالیانه گزارش عملکرد خود را در رابطه با دستگاه‌هایی که اطلاعات و نیازهای خود را اعلام داشته‌اند به دستگاه مربوطه منعکس کرده و گزارش کلی آن را برای رؤسای قوای سه‌گانه ارسال می‌کند.

ج) آن دسته از دستگاه‌های اجرایی که تحقق وظایف آن‌ها مستلزم مشارکت فکری و عملی قشر وسیعی از افراد جامعه است می‌توانند برنامه‌های خاص رادیویی و تلویزیونی تهیه و در چارچوب ضوابط سازمان صداوسیما برای پخش در زمان مناسب اقدام کنند.

د) برای افزایش امکان دسترسی جامعه به آموزش‌های عمومی و فنی و حرفه‌ای و ترویجی و آموزش‌های عالی، با همکاری دستگاه‌های مختلف نسبت به تدوین برنامه‌های لازم اقدام کرده و از طریق شبکه‌های موجود و ایجاد شبکه‌های آموزشی و ارتباط متقابل با توجه به مفاد اساسنامه سازمان صداوسیما نسبت به توسعه و بهبود کیفیت آموزش‌های مختلف اقدام کند. برای پشتیبانی علمی برنامه‌های آموزشی، سازمان صداوسیما با هریک از دستگاه‌های مربوطه کمیته لازم را تشکیل می‌دهد.

۳-۴. قانون برنامه پنج‌ساله چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

یکی از مهمترین قوانینی که در راستای اجرایی و عملیاتی کردن سند چشم‌انداز و اصول کلی آن و در چارچوب قانون اساسی توسط مجلس شورای اسلامی تدوین شده است، قانون برنامه چهارم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۸) است.

این قانون مشتمل بر یکصد و شصت و یک ماده و سی و چهار تبصره و ۹ جدول در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۳/۶/۱۱ مجلس شورای اسلامی تصویب و پس از ارجاع به شورای نگهبان و طرح در مجمع تشخیص مصلحت نظام، نهایتاً با موافقت مقام معظم رهبری با پیشنهاد مجمع، به دولت ابلاغ شد.^۱ در این قانون علیرغم اینکه بیش از سه قانون پیشین به رسانه‌ها توجه شده است اما با توجه به جایگاه رسانه‌ها در جهان امروز این میزان توجه هنوز کفایت نمی‌کند و همه ابعاد، عناصر و کارکردهای رسانه‌ها را دربر نمی‌گیرد. اهم موادی که در این قانون مرتبط با رسانه‌ها هستند به شرح ذیل هستند:

در ذیل ماده (۳۰)، بند «ب»، شماره ۴، درباره نقش آموزشی صداوسیما جمهوری اسلامی

۱. براساس ماده (۱۶۱) این قانون «کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون در طول اجرای آن، ملغی‌الاثراست».
۲. دولت موظف است به منظور هویت‌بخشی به سیمای شهر و روستا، استحکام‌بخشی ساخت‌وسازها، دستیابی به توسعه پایدار و بهبود محیط زندگی در شهرها و روستاها، اقدام‌های ذیل را در بخش‌های عمران شهری و روستایی و مسکن به عمل آورد:
 ۱. دولت موظف است به منظور هویت‌بخشی به سیمای شهر و روستا، استحکام‌بخشی ساخت‌وسازها، دستیابی به توسعه پایدار و بهبود محیط زندگی در شهرها و روستاها، اقدام‌های ذیل را در بخش‌های عمران شهری و روستایی و مسکن به عمل آورد:
 - الف) توسعه زمینه‌های لازم برای اجرای برنامه آموزش برای همه.
 - ب) اجباری کردن آموزش تا پایان دوره راهنمایی، به تناسب تأمین امکانات و به تدریج در مناطقی که آموزش و پرورش اعلام می‌کند به طوری که در پایان برنامه چهارم این امر محقق شود.
 - ج) علاوه بر تأمین اعتبار عمومی بخش آموزش، نسبت به اتخاذ تدابیر لازم به منظور توسعه استقلال مالی، مدیریتی و اجرایی واحدهای آموزشی (مدارس)، در جهت استفاده هرچه بیشتر از سرمایه و توان اجرایی بخش غیردولتی، در توسعه ظرفیت‌ها و ارتقای بهره‌وری آنها اقدام کند.
 - د) اصلاحات لازم را در زمینه برنامه‌های آموزشی و درسی و تعمیق و بهبود آموزش ریاضی، علوم و زبان انگلیسی انجام دهد.
 - ه) ارتقای توانایی و مهارت حرفه‌ای معلمان، با تدوین استانداردهای حرفه‌ای معلم، از جهت دانش، رفتار و عملکرد با استفاده از تجارب بین‌المللی و شرایط بومی کشور.
 - و) افزایش انگیزه شغلی معلمان با تأمین جایگاه و منزلت حرفه‌ای مناسب و اصلاح نظام پرداخت متناسب با میزان بهره‌وری و کیفیت خدمات آنها.
 - ز) در صورتی که خروجی نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش در طول سال‌های برنامه چهارم توسعه بیش از میزان پیش‌بینی شده در جدول ۹ این قانون برای دستگاه فوق باشد، آموزش و پرورش مجاز است پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور نسبت به به‌کارگیری حداکثر نیمی از میزان مازاد بر سهمیه خروجی پیش‌بینی شده، با اولویت در مناطق کمتر توسعه‌یافته و منحصراً برای امر آموزش اقدام کند.
 - ح) تدوین و اجرای نظام سنجش صلاحیت علمی و رتبه‌بندی معلمان و ارتقای سطح آموزشی آنان.
 - ط) برنامه‌ریزی برای تدوین برنامه آموزشی ارتقای سلامت و شیوه‌های زندگی سالم.
 - ی) تدوین و اجرای طرح راهبردی سوادآموزی کشور، با در نظر گرفتن شرایط جغرافیایی، زیستی، اجتماعی و فرهنگی مناطق مختلف کشور با رویکرد جلب مشارکت‌های مردمی و سازمان‌های غیردولتی به طوری که تا پایان برنامه چهارم، با سواد افراد حداقل زیر سی سال به طور کامل تحقق یابد.

در آموزش خطرات ناشی از سکونت در ساختمان‌های غیرمقاوم و چگونگی مقابله با خطرات ناشی از زلزله، آمده است:

«صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم، تحقیقات و فناوری، مسکن و شهرسازی و آموزش و پرورش مکلفند خطرات ناشی از سکونت در ساختمان‌های غیرمقاوم در مقابل زلزله و لزوم رعایت اصول فنی در ساخت‌وسازها و نیز چگونگی مقابله با خطرات ناشی از زلزله را به مردم آموزش دهند».

در ذیل بند «ط» ماده (۳۳) فصل دوم تحت عنوان «تعامل فعال با اقتصاد جهانی» درخصوص وظیفه دولت، آمده است:

«با تجهیز دستگاه‌ها و واحدهای مربوطه و با رعایت استانداردها و چارچوب نظام بازرگانی و تجارت الکترونیکی، اقدامات لازم را توسط دستگاه‌های یاد شده به شرح زیر انجام دهد:

۱. به روز نمودن پایگاه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات دستگاه مربوطه در محیط رایانه‌ای و شبکه‌ای.

۲. انجام مناقصه‌ها، مزایده‌ها و مسابقه‌های خرید و فروش کالا و خدمات و عملیات مالی - اعتباری در محیط رایانه‌ای و شبکه‌های اطلاع‌رسانی.

۳. ایجاد بازارهای مجازی.

۴. انجام فعالیت‌های تدارکاتی و معاملاتی در قالب تجارت الکترونیکی از سال دوم برنامه.

تبصره - قوه قضائیه موظف است شعبه یا شعبی از دادگاه‌ها را برای بررسی جرائم الکترونیکی و نیز جرائم مربوط به تجارت الکترونیکی و تجارت سیار، اختصاص دهد».

- در ذیل ماده (۴۴) قانون چهارم توسعه، در راستای استقرار جامعه اطلاعاتی و تضمین دسترسی گسترده امن و ارزان شهروندان به اطلاعات مورد نیاز، آمده است:

«دولت موظف است به منظور استقرار جامعه اطلاعاتی و تضمین دسترسی گسترده امن و

ک) بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و درسی کلیه سطوح و تجهیز مدارس کشور، به امکانات رایانه‌ای و شبکه اطلاع‌رسانی.

ل) روزآمد نگهداشتن دانش و مهارت‌های کارکنان آموزش و پرورش در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات.

م) پیش‌بینی تسهیلات و امکانات لازم برای نوسازی، مقاوم‌سازی و استاندارد و متناسب کردن فضاهای آموزشی، به‌ویژه مدارس دخترانه و تنظیم سازوکارهای حمایتی از خیرین مدرسه‌ساز.

ن) وضع و اجرای مقررات لازم برای تأمین، جذب و نگهداشت نیروی انسانی مورد نیاز مناطق کمتر توسعه‌یافته کشور از قبیل صدور مجوزهای استخدامی، در قالب جدول ۹ این قانون خرید خدمات آموزشی و اقدام‌های رفاهی.

س) فراهم کردن امکانات مناسب برای رفع محرومیت آموزشی از طریق گسترش مدارس شبانه‌روزی روستا مرکزی و خوابگاه‌های مرکزی، آموزش از راه دور و رسانه‌ای و تأمین تغذیه، آموزش و بهداشت دانش‌آموزان و سایر هزینه‌های مربوط به مدارس شبانه‌روزی و نیز ایجاد و گسترش اماکن و فضاهای آموزشی، پرورشی به تناسب جنسیت و تهیه و اجرای برنامه‌های لازم برای گسترش آموزش پیش‌دبستانی و آمادگی به‌ویژه در مناطق دوزبانه.

ارزان شهروندان به اطلاعات مورد نیاز اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

الف) حمایت از سرمایه‌گذاری در تولید و عرضه انواع محتوی و اطلاعات به زبان فارسی در محیط رایانه‌ای با تکیه بر توان بخش خصوصی و تعاونی.

ب) اتخاذ تدابیر لازم به منظور کسب سهم مناسب از بازار اطلاعات و ارتباطات بین‌المللی استفاده از فرصت منطقه‌ای ارتباطی ایران از طریق توسعه مراکز اطلاعاتی اینترنتی ملی و توسعه زیرساخت‌های ارتباطی با تکیه بر منابع و توان بخش‌های خصوصی و تعاونی و جلب مشارکت بین‌المللی.

ج) تهیه و تصویب سند راهبردی برقراری امنیت در فضای تولید و تبادل اطلاعات کشور در محیط‌های رایانه‌ای حداکثر تا پایان سال اول برنامه چهارم».

در ذیل بند «ک» ماده (۵۲) قانون چهارم توسعه آمده است:

«بهره‌گیری از فناوری اطلاعات در تدوین و اجرای برنامه‌های آموزشی و درسی کلیه سطوح و تجهیز مدارس کشور، به امکانات رایانه‌ای و شبکه اطلاع‌رسانی».

در ذیل ماده (۵۷) این قانون، در خصوص توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات، تحقق اقتصاد مبتنی بر دانایی و کسب جایگاه برتر منطقه، آمده است:

«دولت موظف است به منظور توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات، تحقق اقتصاد مبتنی بر دانایی

و کسب جایگاه برتر منطقه اقدام‌های ذیل را انجام دهد:

الف) دولت موظف است تا پایان برنامه چهارم به منظور برقراری تسهیلات لازم جهت دسترسی به ارتباطات گسترده با کیفیت و تمهید و گسترش فرصت‌های نوین خدمات و رشد برای آحاد جامعه و خانوارها، مؤسسات و شرکت‌ها، شبکه‌ای شدن قلمروها، برپایی و تقویت اقتصاد شبکه‌ای زمینه ارتقای ضریب نفوذ ارتباطات ثابت، سیار و اینترنت کشور حداقل به ترتیب پنجاه درصد (۵۰٪)، سی و پنج درصد (۳۵٪) و سی درصد (۳۰٪) آحاد جمعیت کشور و همچنین ایجاد ارتباط پر ظرفیت و چند رسانه‌ای حداقل در شهرهای بالای پنجاه هزار نفر و افزایش ظرفیت خدمات پستی به بیست و سه مسوله بر نفر را فراهم آورد.

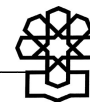
ب) تأمین و تضمین ارائه خدمات پایه ارتباطی و فناوری اطلاعات در سراسر کشور.

ج) تهیه «لایحه جامع ارتباطات» در سال اول برنامه چهارم».

- در ذیل بند «الف» ماده (۶۴) در خصوص نقش صداوسیما در آموزش حفاظت از محیط

زیست، آمده است:

۱. دولت موظف است به منظور تضمین دسترسی به فرصت‌های برابر آموزشی به ویژه در مناطق کمتر توسعه یافته، گسترش دانش، مهارت و ارتقای بهره‌وری سرمایه‌های انسانی به ویژه برای دختران و توسعه کمی و کیفی آموزش عمومی آن دسته از اقدام‌های ذیل که جنبه قانونگذاری ندارد را به انجام برساند.

«سازمان حفاظت محیط زیست مکلف است: الف) در راستای ارتقای آگاهی‌های عمومی و دستیابی به توسعه پایدار به منظور حفظ محیط زیست و با تأکید بر گروه‌های اثرگذار و اولویت‌دار از ابتدای برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، آیین‌نامه اجرایی مربوط را با پیشنهاد شورای عالی حفاظت محیط زیست به تصویب هیئت وزیران برساند. کلیه دستگاه‌های ذیربط، رسانه‌های دولتی و صداوسیما جمهوری اسلامی ایران ملزم به اجرای برنامه‌های آموزشی بدون دریافت وجه موضوع این ماده می‌باشند».

- در پایان بند «الف» و «ب» ماده (۸۴)^۱ بخش سوم تحت عنوان «توسعه سلامت، امنیت انسانی و عدالت اجتماعی» (و فصل هفتم تحت عنوان «ارتقای سلامت و بهبود کیفیت زندگی» درخصوص نقش سازمان صداوسیما در آموزش و ارتقای فرهنگ و سواد تغذیه‌ای، آمده است:

«سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و دستگاه‌های اجرایی مکلفند در تدوین و اجرای برنامه جامع یاد شده (برنامه‌های آموزشی لازم به منظور ارتقای فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه) با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی همکاری و از تبلیغ کالاهای مضر به سلامتی خودداری نمایند».

- در ذیل ماده (۱۰۴) بخش چهارم و فصل نهم، تحت عنوان «توسعه فرهنگی و صیانت از هویت و فرهنگ اسلامی-ایرانی»، دولت برای رونق اقتصاد فرهنگ، افزایش اشتغال، بهبود کیفیت کالا و خدمات، رقابت‌پذیری، خلق منابع جدید، توزیع عادلانه محصولات و خدمات فرهنگی و ایجاد بستر مناسب برای ورود به بازارهای جهانی فرهنگ و هنر و تأمین فضاهای کافی برای عرضه محصولات فرهنگی، موظف به انجام اقدامات زیر شده است:

«الف) اصلاح قوانین و مقررات برای رفع موانع انحصاری، تقویت رقابت‌پذیری و فراهم‌سازی زمینه‌های بسط مشارکت مردم، نهادهای غیردولتی، صنفی و حرفه‌ای در امور فرهنگی و هنری.

ب) اقدام قانونی لازم برای تأسیس صندوق‌های غیردولتی ضمانت به منظور حمایت از تولید، توزیع و صادرات کالاها و خدمات فرهنگی و هنری، سینمایی، مطبوعاتی و ورزشی در سطح ملی و بین‌المللی.

ه) به توسعه ساختارها و زیربنای لازم برای رشد تولید و توزیع محصولات فرهنگی، هنری و ورزشی توسط بخش خصوصی و تعاونی با اولویت کمک نماید.

ط) انجام حمایت‌های لازم از اشخاص حقیقی و حقوقی که در چارچوب مقررات مصوب

۱. دولت موظف است به منظور نهادینه کردن مدیریت، سیاستگذاری، ارزشیابی و هماهنگی این قلمرو از جمله: امنیت غذا و تغذیه در کشور، تأمین سبد مطلوب غذایی و کاهش بیماری‌های ناشی از سوءتغذیه و گسترش سلامت همگانی در کشور، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

الف) تشکیل «شورای عالی سلامت و امنیت غذایی» با ادغام «شورای غذا و تغذیه» و «شورای عالی سلامت» پس از طی مراحل قانونی.

شورای عالی انقلاب فرهنگی در توسعه فضاهاى مجازى فرهنگى، هنرى و مطبوعاتى در محیط‌هاى رایانه‌اى و اینترنتى فعالیت مى‌کنند و به‌ویژه اعطای تسهیلات لازم برای برپایى پایگاه‌هاى رایانه‌اى و اطلاع‌رسانى حاوى اطلاعات فرهنگى، دینى، تاریخی و علمى به زبان و خط فارسى توسط بخش‌هاى مختلف اجراى کشور جهت استفاده عموم و همچنین ایجاد شرایط لازم توسط صداوسیماى جمهورى اسلامى ایران برای دریافت برنامه‌هاى صوتى و تصویرى از طریق شبکه‌هاى اطلاع‌رسانى کابلى و کانال‌هاى ماهواره‌اى براساس ضوابط سازمان صداوسیماى جمهورى اسلامى ایران.

آیین‌نامه اجراى مربوطه با هماهنگى وزارتخانه‌هاى فرهنگ و ارشاد اسلامى، ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان صداوسیماى جمهورى اسلامى ایران به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ی) به دولت اجازه داده مى‌شود تا نیم درصد (۰/۵٪) از اعتبارات دستگاه‌هاى موضوع ماده (۱۶۰) این قانون را با پیشنهاد رئیس دستگاه مربوطه برای انجام امور فرهنگى، هنرى، سینماى و مطبوعاتى جهت ترویج فضائل اخلاقى و معارف اسلامى کارکنان خود هزینه نماید.

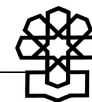
آیین‌نامه اجراى این بند توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامى و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزى کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

- طبق ماده (۱۰۵)، مواد (۱۵۶)، (۱۶۱) و بند «الف» ماده (۱۶۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادى، اجتماعى و فرهنگى جمهورى اسلامى ایران مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷ و اصلاحیه‌هاى آن برای دوره برنامه چهارم توسعه اقتصادى، اجتماعى و فرهنگى جمهورى اسلامى ایران (۱۳۸۴-۱۳۸۸) که مرتبط با رسانه‌ها تنفیذ مى‌گردد.

- در ذیل بندهاى «ب» و «ل» ماده (۱۰۶) دولت مکلف شده است به‌منظور تعمیق ارزش‌ها، باورها، فرهنگ معنویت و نیز حفظ هویت اسلامى - ایرانی، اعتلای معرفت دینى و توسعه فرهنگ قرآنى، اقدام‌هاى ذیل را که مرتبط با رسانه‌ها هستند، انجام دهد:

«ب) گسترش فعالیت‌هاى رسانه‌هاى ملی و ارتباط جمعى در جهت مقابله با تهاجم فرهنگى، سالم‌سازى فضای عمومى، اطلاع‌رسانى صحیح و تحقق سیاست‌هاى کلی برنامه چهارم با فراهم آوردن زمینه‌هاى مناسب انتشار گزارش‌هاى عملکرد دستگاه‌ها و افزایش امکان دسترسی جامعه به آموزش‌هاى عمومى، فنى و حرفه‌اى، ترویجى و آموزش‌هاى عالی از طریق شبکه‌هاى صداوسیماى جمهورى اسلامى ایران.

ل) ساماندهى تبلیغات رسانه‌اى، بهبود محتوای کتب درسى، استقرار محیط و ساختارهاى حقوقى در جهت حفظ و ارتقای هویت اسلامى - ایرانی، تقویت نهاد خانواده براساس تعالیم میراث

معنوی جامعه ایرانی».

- در ذیل برخی از بندهای ماده (۱۰۸)، دولت موظف شده است به منظور زنده و نمایان نگهداشتن اندیشه دینی و سیاسی و سیره عملی حضرت امام خمینی (ره) و برجسته کردن نقش آن به عنوان یک معیار اساسی در تمام سیاستگذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌ها و تسری آن در مجموعه ارکان نظام، اقدام‌های زیر را که مرتبط با رسانه‌هاست، انجام دهد:

«الف) حمایت از انجام مطالعات بنیادی و کاربردی در عرصه فرهنگ‌سازی، پژوهشی، آموزشی و اطلاع‌رسانی با تکیه بر علوم، فناوری و بهره‌گیری مناسب از ظرفیت دانشگاه‌ها و مؤسسات پژوهشی و حمایت از پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی با موضوعات مربوط به امام (ره) و انقلاب اسلامی.

ب) حمایت از تولید و نشر آثار ارزنده علمی، هنری و ادبی مربوط به حضرت امام با همکاری مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) و تجهیز کتابخانه‌های عمومی کشور به آثار منتشر شده در این زمینه.

ج) حمایت از تولید برنامه‌های متنوع و متناسب در جهت تبیین و بزرگداشت سیره و آرای حضرت امام (ره) و معرفی چهره جامع ایشان در صداوسیما جمهوری اسلامی ایران با همکاری مؤسسه مذکور در بند «ب».

ح) آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

- در ذیل برخی از بندهای ماده (۱۰۹)، دولت به منظور حفظ و شناساندن هویت تاریخی ایران و بهره‌گیری از عناصر و مؤلفه‌های هویت ایرانی به‌ویژه زبان فارسی، موظف به انجام اقدام‌های ذیل که مرتبط با رسانه‌هاست، شده است:

«ج) حمایت از گسترش منابع و اطلاعات به خط و زبان فارسی و تدوین و تصویب استانداردهای ملی و بین‌المللی نمایش الفبای فارسی در محیط‌های رایانه‌ای.

ه) تقویت تعامل فرهنگ‌ها و زبان‌های بومی با فرهنگ و میراث معنوی ملی و معرفی وجوه گوناگون فرهنگ بومی در سطح ملی با رویکرد تحکیم وحدت ملی به‌ویژه در نظام آموزشی کشور، رسانه‌ها و تولید محصولات فرهنگی و هنری».

- در ذیل بندهای ماده (۱۱۶)، دولت به منظور حمایت از حقوق پدیدآورندگان آثار فرهنگی، هنری و امنیت شغلی اصحاب فرهنگ و هنر، مطبوعات و قلم، بسترسازی برای حضور بین‌المللی در عرصه‌های فرهنگی و هنری و تنظیم مناسبات و روابط میان اشخاص حقیقی و حقوقی مرتبط با امور فرهنگی و هنری موظف شده است، اقدام‌های ذیل را به عمل آورد:

«الف) تهیه لایحه امنیت شغلی اصحاب فرهنگ و هنر و استقرار نظام صنفی بخش فرهنگ تا پایان سال اول برنامه چهارم.

ب) بازنگری و اصلاح قوانین مطبوعات و تبلیغات، نظام جامع حقوقی مطبوعات و رسانه‌ها و تبلیغات.

ج) اصحاب فرهنگ و هنر که شغل خود را از دست می‌دهند به تشخیص دولت به مدت حداکثر سه سال تحت پوشش بیمه بیکاری دولت قرار گیرند. دولت در چارچوب لوایح بودجه سنواتی کمک‌های اعتباری را در اختیار صندوق بیمه بیکاری قرار خواهد داد.

- در ذیل ماده (۱۴۵)، مقرر گردید، به‌منظور کاهش حجم تصدی‌ها و افزایش مشارکت مردم در اداره امور کشور و کوچک‌سازی دولت، اقدام‌های ذیل انجام گیرد:

«الف) توسعه فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی، تولیدی و خدماتی، صرفاً از طریق روش‌های مذکور در بند «ب» ماده (۱۳۶) انجام گردد.

ب) کاهش سالیانه حداقل سه درصد (۳٪) از تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی، تولیدی، خدماتی و نظایر آن توسط دستگاه‌های اجرایی با استفاده از روش‌های مذکور در اجزای (۱)، (۲)، (۳) و (۴) بند «ب» ماده (۱۳۶) و اختصاص بخشی از منابع مربوط برای توسعه بخش‌های غیردولتی.

ج) ممنوعیت شروع هر نوع طرح و پروژه تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در سطوح ملی و استانی به‌استثنای موارد مربوط به امور حاکمیتی و زیربنایی و مواردی که با تأیید سازمان مدیریت برنامه‌ریزی کشور، استفاده از شیوه‌های مذکور در اجزای (۱)، (۲) و (۳) بند «ب» ماده (۱۳۶) امکانپذیر نباشد، اعتبارات طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصول مربوط به‌صورت وجوه اداره شده برای توسعه بخش غیردولتی در همان فصل اختصاص خواهد یافت.

و) در پایان برنامه چهارم تعداد کل کارکنان دولت از تعداد آن در آغاز برنامه به میزان پنج درصد (۵٪) کاهش یابد.

در این برنامه علیرغم اینکه بیش از سه برنامه پیشین به رسانه‌ها توجه شده است اما این توجه، با عنایت به اهمیت رسانه‌ها در جهان امروزین توجه درخور نیست و هنوز به برخی از عناصر، ابعاد و نقش‌های رسانه‌ها توجه شایسته‌ای مبذول نشده است از جمله این عناصر و ابعاد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

عدالت رسانه‌ای، بسط کیفیت رسانه‌ها در همه ابعاد آن، نقش رسانه‌ها در توسعه فرهنگ ورزش، قانون‌مداری، آموزش قضایی، گفتگوی تمدن‌ها و رسانه‌های جدید و ...

۳-۵. سایر مصوبات مجلس شورای اسلامی

در این قسمت - هر چند که کاملاً غیرممکن است - سعی می‌شود قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی برحسب نوع رسانه و نهادهای رسانه‌ای تفکیک شوند.

الف) صداوسیما (رادیو و تلویزیون)

از مهمترین انواع رسانه‌ها رادیو و تلویزیون و نهاد رسانه‌ای صداوسیماست. رادیو و تلویزیون یکی از فراگیرترین و پرمخاطب‌ترین رسانه‌هاست که برطبق قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نهادی دولتی است. ذیلاً اهم مصوبات مجلس شورای اسلامی درخصوص این نهاد دولتی و فراگیر ارائه می‌گردند:

- قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی ایران که مشتمل بر ۹ ماده و سه تبصره است و در جلسه روز دوشنبه ۱۳۵۹/۱۰/۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای محترم نگهبان رسیده است، بیان می‌دارد:

«در اجرای اصل یکصد و هفتاد و پنجم قانون اساسی، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران سازمانی است مستقل و مستقیماً زیر نظر قوای سه‌گانه، «قضائیه، مقننه و مجریه» و بدین منظور هر یک از قوا یک نماینده تعیین و به‌صورت شورای سرپرستی سازمان را اداره خواهند نمود».

در دنباله، این قانون نحوه نماینده هر یک از قوا و سایر جزئیات آن را مشخص می‌کند.

- قانون مهم دیگر در این زمینه (صداوسیما)، «قانون خط‌مشی کلی و اصول برنامه‌های سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران» است. این قانون مشتمل بر مقدمه و شصت و پنج ماده و یک تبصره در جلسه روز پنجشنبه ۱۳۶۱/۴/۱۷ مجلس شورای اسلامی تصویب و به تأیید شورای نگهبان رسیده است. در این قانون ابتدا در مقدمه‌ای مفصل به اهداف و نقش صداوسیما و اهمیت آن می‌پردازد. این قانون در فصل اول تحت عنوان اصول عام و کلی خط‌مشی این سازمان ذیل ۱۵ ماده موارد زیر را به‌عنوان اصول عام و کلی و خط‌مشی در نظر می‌گیرد:

ماده (۱) - اسلامی بودن و عدم تغایر با اسلام،

ماده (۲) - حاکمیت روح انقلاب و قانون اساسی بر کلیه برنامه‌ها،

ماده (۳) - تحقق بخشیدن به بینش مقام رهبری به‌عنوان ولی فقیه،

ماده (۴) - استقلال در همه زمینه‌ها،

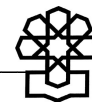
ماده (۵) - نقش آموزشی و آگاهی‌بخشی،

ماده (۶) - توجه به حرمت انسانی و عدم هتک حرمت،

ماده (۷) - در نظر گرفتن همه گروه‌ها و اقشار در بازنمایی،

- ماده (۸) - تلاش در راستای همبستگی و انسجام،
- ماده (۹) - انتقادپذیری،
- ماده (۱۰) - در نظر گرفتن احوال و روحیات اقشار مختلف جامعه،
- ماده (۱۱) - تلاش در راستای رشد و شکوفایی استعدادها و خلاقیت‌ها،
- ماده (۱۲) - تقویت روحیه امید، اعتماد، تلاش، ایثار و استقامت در جامعه،
- ماده (۱۳) - گسترش و توزیع عادلانه پوشش صدا و تصویر با توجه به اولویت‌های فرهنگی، سیاسی و جغرافیایی،
- ماده (۱۴) - زمینه‌سازی برای سرعت بخشیدن به اجرای برنامه‌های قوای سه‌گانه کشور،
- ماده (۱۵) - انتقال نیازهای مردم به مسئولان و تلاش در راستای همدلی بین مردم و مسئولان. در ذیل فصل دوم، تحت عنوان «مسائل خبری» ذیل مواد (۱۶) تا (۲۰) وظایف خبری زیر به سازمان صداوسیما محول شده است:
- ماده (۱۶) - بازنمایی صادقانه وقایع و رویدادهای مهم اجتماعی در ذیل ۵ ماده وظایف ذیل به سازمان صداوسیما محول شده است:
- ماده (۱۷) - بازنمایی عادلانه وقایع براساس اولویت‌های منطقه‌ای،
- ماده (۱۸) - انتشار آخرین اخبار و اطلاعات صحیح و مهم کشور و جهان را که مفید و مورد نظر اکثریت مردم باشد، به صورت کوتاه و گویا،
- ماده (۱۹) - عدم پخش اخبار مضره،
- ماده (۲۰) - تلاش در جهت کسب اخبار و اطلاعات صحیح جهانی و رهایی از انحصار خبری خبرگزاری‌های صهیونیستی و امپریالیستی جهانی.
- در ذیل فصل سوم تحت عنوان «مسائل عقیدتی» ذیل مواد (۲۱) تا (۲۶) وظایف معرفی اسلام اصیل در داخل و خارج، استفاده از دیدگاه روحانیت آگاه، برخورد سازنده با صاحبان مکاتب و اندیشه‌های غیراسلامی و انحرافی و روشن کردن اذهان عمومی نسبت به بدعت‌ها و انحرافات عقیدتی به سازمان صداوسیما محول می‌شود.
- در ذیل فصل چهارم، تحت عنوان «برنامه‌های فرهنگی» ذیل مواد (۲۷) تا (۳۸) وظایف ذیل به صداوسیما محول می‌شود:
- ماده (۲۷) - تلاش برای جایگزینی نظام ارزشی اسلام به جای نظام ارزشی شرق و غرب و مبارزه با عوارض و آثار باقیمانده فرهنگ طاغوتی،
- ماده (۲۸) - تلاش در جهت تسریع انقلاب فرهنگی و بازگشت به هویت اسلامی خویش،
- ماده (۲۹) - کوشش در ایجاد محیط مساعد برای تعالی انسان و رشد فضائل اخلاقی،

- ماده (۳۰) - شناخت و معرفی ادبیات و هنر پویا و خلاق در فرهنگ اسلامی و سایر فرهنگ‌ها،
- ماده (۳۱) - برقراری مناسبات فرهنگی دوجانبه برنامه‌های رادیو تلویزیونی با کشورهای دیگر بر پایه حفظ استقلال،
- ماده (۳۲) - تلاش برای اشاعه و معرفی هنر متعهد و مردمی و تغییر هنر مبتذل به هنر متعهد و انقلابی که پاسخگوی نیاز فطری انسان باشد،
- ماده (۳۳) - بالا بردن سطح دانش عمومی و تشویق و ترغیب به علوم و تکنولوژی متناسب با رشد جامعه و معرفی آنها به‌ویژه سیستم‌های ساده علمی در کشور،
- ماده (۳۴) - تقویت انگیزه‌های ابتکار و خلاقیت در مردم از طریق تشویق محققان و مخترعین و نمایش ابتکارات و اختراعات آنان،
- ماده (۳۵) - اجرای برنامه‌های تفریحی سالم و شادی آفرین به‌منظور بارور ساختن اوقات فراغت مردم و تأمین شادابی و سلامت تن و روان،
- ماده (۳۶) - اولویت دادن به ورزش‌هایی که علاوه بر سلامتی جسم نقش مقدماتی برای تمرین‌های رزمی و آمادگی‌های دفاعی دارد،
- ماده (۳۷) - پرهیز از ترویج ورزش‌ها و سرگرمی‌هایی که با معیارهای اسلامی مخالفت دارد،
- ماده (۳۸) - تلاش دربر حذر داشتن نسل جوان از سرگرمی‌های زیان‌بخش و اعتیادهای مضر و خطرناک.
- در ذیل فصل پنجم، تحت عنوان «برنامه‌های اجتماعی» در ذیل مواد (۳۹) تا (۴۷) وظایف زیر به صداوسیما محول می‌شود:
- ماده (۳۹) - نگه داشتن فعال و گسترده مردم در صحنه مسائل اجتماعی و سیاسی کشور،
- ماده (۴۰) - روحیه انتقاد سالم و سازنده و انتقادپذیری متواضعانه را در مردم، مسئولان و دست‌اندرکاران ایجاد کند و ایجاد زمینه مناسبی برای جلسات بحث و گفتگوی آزاد و برخورد سالم اندیشه‌ها،
- ماده (۴۱) - تلاش در جهت توسعه و تحکیم برادری اسلامی بین همه مذاهب و فرق اسلامی و همبستگی با اقلیت‌های دینی که در قانون اساسی به رسمیت شناخته شده‌اند،
- ماده (۴۲) - ایجاد زمینه‌های رشد فکری و به‌وجود آوردن امکان تحلیل و نقد، ریشه‌یابی، پیگیری و واقع‌بینی در مسائل اجتماعی،
- ماده (۴۳) - ایجاد زمینه جهت جایگزینی روابط انسان‌ساز اسلامی در جامعه و تصحیح روابط اجتماعی،
- ماده (۴۴) - آموزش عمومی جهت آشنایی مردم با حقوق فردی و اجتماعی، قانون اساسی و

قوانین مدنی و جزایی کشور،

ماده (۴۵) - بیان و تشریح مقام والای زن از دیدگاه اسلام و شناساندن ارزش واقعی وی به منظور بازگشت به اصالت اسلامی خویش و همچنین زمینه‌سازی برای از بین بردن ارزش‌های کاذب و جایگزینی فضیلت‌های اخلاقی در خانواده‌ها و کمک به تحکیم و انسجام روابط خانوادگی،
ماده (۴۶) - ارج نهادن به فضیلت‌ها و فداکاری‌ها و زنده نگاهداشتن خاطره غرور‌آفرین شهیدان اسلام و جانبازان انقلاب،

ماده (۴۷) - تأکید بر آموزش عمومی مردم نسبت به اصول بهداشت و شیوه‌های پیشگیری درمانی.
در ذیل فصل ششم، تحت عنوان «برنامه‌های سیاسی» ذیل مواد (۴۸) تا (۵۶) صداوسیما موظف به اقدامات زیر شده است:

ماده (۴۸) - در جهت ایجاد و تقویت زمینه‌های فکری و اخلاقی برای اجرای کامل قانون اساسی تلاش نماید،

ماده (۴۹) - تلاش در جهت ایجاد زمینه‌های استقرار هر چه بیشتر نظم در سایه حاکمیت قانون،

ماده (۵۰) - سعی در جهت ارائه بینش سیاسی مکتبی به مردم، شناساندن اوضاع سیاسی بین‌المللی و موقعیت استکبار جهانی و ملل مستضعف،

ماده (۵۱) - تأکید بر هویت اسلامی انقلاب و خصیصه ضد استکباری آن و افشای تلاش‌های دشمن در تغییر این هویت،

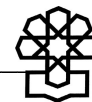
ماده (۵۲) - آگاه ساختن مردم نسبت به نقشه‌های شیطانی استعمارگران جهانی و عوامل داخلی آنان در جهت تضعیف یا به انحراف کشاندن انقلاب،

ماده (۵۳) - بررسی مقایسه‌ای انقلاب‌های جهان و معرفی ماهیت و عملکرد جنبش‌های آزادی‌بخش جهانی،

ماده (۵۴) - انجام کلیه فعالیت‌های سازمان در مورد مواد (۴۹) تا (۵۳) باید در چارچوب اصول و خط‌مشی سیاسی اتخاذ شده از طرف قوای سه‌گانه جمهوری اسلامی ایران،

ماده (۵۵) - تلاش جهت برگزاری بحث‌های آزاد و آموزنده میان احزاب و سازمان‌های سیاسی قانونی کشور، افشای فعالیت‌ها، توطئه‌ها و شیوه عملکرد گروه‌های ضدانقلاب و ستون پنجم،

ماده (۵۶) - افشای ماهیت و موضع خصمانه جهان‌خواران و دولت‌های متخاصم سیاست‌های سلطه‌گرانه و بلوک‌بندی‌های اقتصادی و نظامی را که سازنده این سیاست‌ها هستند به شیوه‌ای منطقی و سازش‌پذیر، در قبال دولت‌های چندچهره که به ظاهر اظهار دوستی کرده و در باطن به دشمنان انقلاب کمک می‌کنند باید برخورد اخطاردهنده و هشدارآمیز توأم با جذب داشته باشد، در

قبال دولت‌های بی‌تفاوت نسبت به انقلاب، باید موضع روشن‌گرانه داشت و با تشریح و معرفی ویژگی‌های انقلاب باید آنان را در موضع حمایت از انقلاب قرار داد، در قبال دولت‌های دوست، که عمدتاً از پایگاه مردمی برخوردارند باید با ایجاد زمینه همبستگی بیشتر به تحکیم روابط دو کشور در جهت تحقق هدف‌های مشترک حرکت نماید، در رابطه با دولت‌های اسلامی حرکت تبلیغاتی سازمان در جهت ایجاد وحدت در زمینه تحقق جبهه جهانی اسلامی باشد، صداوسیما جمهوری اسلامی ایران باید در جهت معرفی و حمایت از کلیه جنبش‌های ضد استکباری و مستقل که دارای پایگاه مردمی باشند با اولویت جنبش‌های اسلامی بکوشند، ملت‌ها به صورت عام جدا از سیاست دولت‌های حاکم مورد توجه قرار گیرند. در ذیل تبصره‌ای در خصوص این ماده آمده است:

«تبصره - کلیه فعالیت‌های سازمان درباره ماده (۵۶) باید در چارچوب ضوابط و اصول سیاست خارجی که از طرف جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌شود انجام گیرد».

در ذیل فصل هفتم، فصل تحت عنوان «خطوط کلی در زمینه‌های اقتصادی» در ذیل مواد (۵۷) تا (۶۰) وظایف اقتصادی زیر به سازمان صداوسیما محول شده است:

ماده (۵۷) - زمینه‌سازی برای از بین بردن روابط ظالمانه و استثمار و تحکیم روابط عادلانه اقتصادی در کشور طبق سیاست اقتصادی جمهوری اسلامی ایران،

ماده (۵۸) - جلب مشارکت عمومی مردم جهت همکاری در گسترش برنامه‌های تولیدی و بر حذر داشتن آنان از زندگی مصرفی و تجملی،

ماده (۵۹) - زمینه‌سازی برای توسعه تولیدات کشاورزی، دامی و صنعتی در جهت رسیدن به خودکفایی،

ماده (۶۰) - توجه خاص به آموزش حرفه‌ای کارگران و کشاورزان.

در ذیل فصل هشتم، تحت عنوان «امور اداری» وظایف اداری ذیل مواد (۶۱) تا (۶۲) زیر به سازمان صداوسیما محول شده است:

ماده (۶۱) - زمینه‌سازی برای تغییر نظام پیچیده قرطاس‌بازی اداری در سطح کشور و ایجاد نظام اداری ساده و منسجم، متناسب با روند حرکت انقلاب اسلامی ایران،

ماده (۶۲) - زمینه‌سازی برای ایجاد روابط اخلاقی بین مسئولان اداری و مردم و آموزش مردم در نحوه مراجعه صحیح به ادارات و سازمان‌های دولتی.

در ذیل فصل نهم، تحت عنوان «امور نظامی» ذیل مواد (۶۳) تا (۶۵) وظایف زیر به سازمان صداوسیما محول شده است:

ماده (۶۳) - کمک به آمادگی رزمی عمومی از طریق آموزش نظامی و تقویت ارتش بیست میلیونی،

ماده (۶۴) - توجه به آموزش مکتبی و تقویت روحیه نیروهای مسلح،

ماده (۶۴) - تلاش در جهت حفظ وحدت و هماهنگی کلیه نیروهای مسلح جمهوری اسلامی

ایران.

- یکی دیگر از قوانین مهم مصوب مجلس «اساسنامه سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران» است این اساسنامه مشتمل بر سی ماده و پانزده تبصره در جلسه روز چهارشنبه ۱۳۶۲/۷/۲۷ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۲/۸/۳ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

در فصل اول تحت عنوان «کلیات»، نحوه اداره واحدهای تابعه و مؤسسات اداری وابسته به آن، وضعیت اداری، ملی و استخدامی، محل مرکز سازمان، مراکز استانی و دفاتر خارج از کشور، انحصار در تأسیس فرستنده و پخش برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی در هر نقطه کشور و دارایی سازمان را مشخص می‌کند.

در فصل دوم تحت عنوان «هدف‌ها و وظایف و اختیارات» آمده است:

«هدف اصلی سازمان به‌عنوان یک دانشگاه عمومی نشر فرهنگ اسلامی، ایجاد محیط مساعد برای تزکیه و تعلیم انسان و رشد فضائل اخلاقی و شتاب بخشیدن به حرکت تکاملی انقلاب اسلامی در سراسر جهان می‌باشد. این هدف‌ها در چارچوب برنامه‌های ارشادی، آموزشی، خبری و تفریحی تأمین می‌گردد. مشروح هدف و برنامه‌های سازمان در زمینه‌های گوناگون در خط‌مشی و اصول برنامه‌های سازمان مصوب مجلس شورای اسلامی ذکر شده است.»

در فصل سوم تحت عنوان «ارکان سازمان»، شورای سرپرستی و مدیرعامل به‌عنوان ارکان سازمان معرفی، وظایف و اختیارات و آنها تشریح می‌شود.

در فصل پنجم تحت عنوان «امور مالی» درآمد و منابع اعتبارات سازمان مشخص می‌شود براساس این درآمدهای سازمان عبارتند از:

«۱. درآمدهای ناشی از واگذاری حق پخش و توزیع محصولات و ارائه خدمات سازمان به

اشکال مختلف.

۲. عواید حاصل از اجرای قانون توسعه شبکه تلویزیونی کشور.

۳. درآمدهای ناشی از فعالیت‌های تولیدی و سود مربوطه به آنها.

۴. وجوه دریافتی از محل بودجه کل کشور و سایر وجوهی که به عناوین دیگر از طرف دولت

در اختیار سازمان گذاشته می‌شود.

۵. اعتبارات از محل بودجه عمرانی کشور.

۶. درآمدهای ناشی از اجرا و پخش برنامه‌های تبلیغاتی و آگهی‌های بازرگانی.

۷. کمک‌های نقدی یا غیرنقدی اشخاص حقیقی و حقوقی.

۸. عواید دیگری که طبق قانون یا مقررات دیگر به سازمان تعلق می‌گیرد». و سپس در دنباله این فصل، نحوه حسابرسی و هزینه درآمدها مشخص می‌شود. در فصل ششم تحت عنوان «مقررات مختلف نخست در ماده (۲۹) بیان می‌شود: «کارکنان سازمان تا زمانی که در خدمت این سازمان هستند از هرگونه فعالیت سیاسی، حزبی و صنفی در داخل سازمان ممنوع خواهند بود».

و سپس ذیل ماده (۳۰) می‌آید:

«کلیه قوانین مغایر با این قانون از تاریخ تصویب این قانون ملغی است».

- قانون اجرای اصل نودم قانون اساسی ۱۳۶۵/۸/۲۵، در ماده (۸) این قانون درخصوص رسانه‌های عمومی از جمله صداوسیما می‌آید:

«رسانه‌های عمومی از قبیل صداوسیما و روزنامه‌ها در صورت تمایل به اعلان گزارشاتی را که مربوط به عموم باشد و کمیسیون اصل نود از طریق تریبون مجلس اعلام می‌کند بدون هر نوع تغییر و تفسیری به اطلاع عامه برسانند. متخلف طبق قوانین مربوطه مجازات خواهد شد».

- قانون نحوه حفظ آثار و یاد امام خمینی (ره) ۱۳۶۸/۸/۱۴ در ماده (۳) این قانون می‌خوانیم:

«وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی و امور خارجه، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، سازمان تبلیغات اسلامی و دفتر تبلیغات حوزه علمیه قم موظفند با همکاری و هماهنگی مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام (ره)، برنامه‌های جامع و گسترده‌ای را جهت تبلیغ و ترویج و نشر آثار و اندیشه‌ها و زندگینامه امام خمینی (ره) در داخل و خارج از کشور با استفاده از کلیه امکانات فرهنگی و هنری و امکانات تجسمی و رسانه‌های همگانی تهیه و به اجرا درآورند».

در تبصره‌ای در ذیل همین ماده وظایف زیر به صداوسیما محول می‌شود:

«صداوسیما جمهوری اسلامی ایران موظف است از طریق ذیل به نشر و بسط تعالیم امام

خمینی (ره) از قبیل:

۱. پخش سخنرانی‌های حضرت امام.

۲. قرائت پیام‌های حضرت امام به‌خصوص در مناسبت‌های ذیربط.

۳. تدریس کتب علمی ایشان در برنامه‌های آموزشی مبادرت ورزد».

- قانون ممنوعیت به‌کارگیری تجهیزات دریافت از ماهواره ۱۳۷۳/۱۵/۲۳ در ذیل ماده (۵) این

قانون می‌آید:

«سازمان صداوسیما و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی (مؤسسه رسانه‌های تصویری)

می‌توانند نسبت به ضبط و پخش آن دسته از برنامه‌های ماهواره که مغایر با ارزش‌ها و مبانی

فرهنگ اسلامی و ملی نباشد اقدام نمایند».

سپس در ماده (۶) این قانون «دستگاه‌های صداوسیما، پست و تلگراف و تلفن و سازمان‌های وابسته از شمول این قانون مستثنا» می‌شوند و در تبصره‌ای در ذیل همین ماده می‌آید:

«صداوسیما جمهوری اسلامی ایران به‌منظور واردات فرستنده‌ها، تجهیزات تولید و پخش و لوازم یدکی متعلق به آنها مواد اولیه تولید فیلم و سریال از اخذ مجوز ورود و گواهی عدم ساخت وزارتخانه‌ها و سازمان‌های دولتی نظیر وزارتخانه‌های پست و تلگراف و تلفن، صنایع و بازرگانی و گواهی سازمان انرژی اتمی و ثبت سفارش وزارت بازرگانی معاف می‌باشد».

همچنین ماده (۱۰) این قانون وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری وزارت پست و تلگراف و تلفن و سازمان‌های ذیربط را موظف می‌کند تا:

«با استفاده از اهرم‌های حقوقی و بین‌المللی در جهت حراست از مرزهای فرهنگی کشور و حفظ کیان خانواده علیه برنامه‌های مخرب و مبتذل ماهواره اقدام لازم را انجام دهند».

سپس در ذیل تبصره‌ای می‌آید:

«نشر آگهی‌های تبلیغاتی از طرق مختلف توسط مطبوعات، صداوسیما یا تبلیغات شهری که متضمن جواز استفاده از برنامه‌های ماهواره می‌باشد ممنوع است».

- در ذیل تبصره «۷» ماده واحده قانون ممنوعیت به‌کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه ۱۳۷۵/۹/۱۴ آمده است:

«صداوسیما جمهوری اسلامی ایران موظف است از به‌کارگیری واژه‌های نامأنوس بیگانه خودداری کند و ضوابط دستوری زبان فارسی معیار را رعایت نماید، سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و کلیه دستگاه‌های مذکور در ماده واحده موظفند واژه‌های مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی را پس از ابلاغ در تمامی موارد به‌کار ببرند».

- قانون ساماندهی بهداشت و درمان براساس اصول سوم (۳)، بیست و نهم (۲۹) و چهل‌وسوم (۴۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۸۱/۱۱/۸ در ذیل ماده (۶) این قانون آمده است:

«وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی با همکاری کلیه سازمان‌های بیمه‌گر مکلف است اقدامات لازم را برای بیمه نمودن خویش‌فرمایانی که قادر به پرداخت تمام یا بخشی از حق سرانه می‌باشند انجام دهد. کلیه رسانه‌های گروهی از جمله سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران موظفند در اطلاع‌رسانی و تبلیغات بر پایه دستورالعمل وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی همکاری نمایند»

- قانون مدیریت پسماندها ۱۳۸۳/۲/۲۰ در ذیل ماده (۶) این قانون آمده است.

«سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران و سایر رسانه‌هایی که نقش اطلاع‌رسانی دارند و همچنین دستگاه‌های آموزشی و فرهنگی موظفند جهت اطلاع‌رسانی و آموزش، جداسازی صحیح،

جمع‌آوری و بازیافت پسماندها اقدام و با سازمان‌ها و مسئولان مربوط همکاری نمایند».

قانون تسهیل ازدواج جوانان ۱۳۸۴/۹/۲۷ در ذیل ماده (۵) این قانون دولت مکلف شده است «به منظور تکریم و ترویج سنت حسنه نبوی ازدواج، فرهنگ‌سازی و ترویج الگوهای مطلوب، با استفاده از امکانات رسانه ملی و دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی» دست به یکسری اقداماتی بزند از جمله در بند «د» این قانون به عنوان یکی از وظایف دولت در این راستا آمده است:

«طرح مباحث مربوط به چگونگی تشکیل خانواده و روش‌ها و آداب همسرگزینی و ازدواج آسان و شرعی از طریق رسانه‌های گروهی، صداوسیما، کتب درسی مقطع متوسطه (سال سوم و پیش‌دانشگاهی) و آموزش عالی».

قانون تنظیم خانواده و جمعیت ۱۳۷۲/۲/۲۶ در ذیل ماده (۳) این قانون آمده است:

«سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران موظف است جهت ارتقای سطح آگاهی‌های عمومی در تأمین سلامت کودکان و مادران و جمعیت برنامه‌های آموزشی رادیویی و تلویزیونی به طور مستقیم و غیرمستقیم تهیه و پخش نماید».

- قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۸/۹/۷ برطبق ماده (۵۹) این قانون «انجام هرگونه فعالیت تبلیغاتی از تاریخ اعلام رسمی اسامی نامزدها برای نامزدهای نمایندگی مجلس از صداوسیما و میز خطابه نمازجمعه و یا هر وسیله دیگری که جنبه رسمی و دولتی دارد و فعالیت کارمندان در ساعات اداری و همچنین استفاده از وسائل و سایر امکانات وزارتخانه‌ها و ادارات، شرکت‌های دولتی و مؤسسات وابسته به دولت و شهرداری‌ها و شرکت‌ها و سازمان‌های وابسته به آنها و نهادها و مؤسساتی که از بودجه عمومی (به هر مقدار) استفاده می‌کنند و همچنین در اختیار گذاشتن وسایل و امکانات مزبور ممنوع» می‌گردد و جرم شناخته می‌شود.

- براساس تبصره «۱» ماده (۱۸۸) قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۱۳۷۹/۴/۱۲ انتشار محاکمات دادگاه در رسانه‌های گروهی قبل از قطعی شدن حکم، مجاز نخواهد بود و متخلف از این تبصره به مجازات افترا محکوم می‌شود.

در ذیل ماده (۲۲۵) این قانون آمده است:

«رسیدگی به جرائم اطفال علنی نخواهد بود انتشار جریان دادگاه از طریق رسانه‌های گروهی و یا فیلمبرداری و تهیه عکس و افشای هویت و مشخصات طفل متهم ممنوع و متخلف به مجازات قانونی مندرج در ماده (۶۴۸) قانون مجازات اسلامی محکوم خواهد شد».

- به ترتیب براساس مواد (۱۰)، (۱۵) و (۱۶) قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۶۵/۱۲/۱۲ وظایف ذیل در مورد رسانه‌های جمعی از جمله رادیو و تلویزیون به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی محول می‌شود:

ماده (۱۰)

«گردآوری خبرها، گزارش‌ها، مقالات و عکس‌های مربوط به ایران و کشورهای جهان و توزیع آن بین رسانه‌های گروهی کشور و همچنین پخش و انعکاس رویدادهای مختلف کشور و منطقه در زمینه پیشرفت و تحولات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، ورزشی بین وسایل ارتباط جمعی کشورهای جهان».

ماده (۱۵)

«صدور اجازه تأسیس، انحلال و نظارت بر فعالیت مؤسسات خبری و نمایندگی‌های خبرگزاری‌ها و رسانه‌های خارجی و صدور اجازه فعالیت برای خبرنگاران خارجی و داخلی در کشور طبق مقررات مربوطه».

ماده (۱۶)

«صدور اجازه تأسیس، انحلال و نظارت بر نحوه کار و فعالیت کانون‌های تبلیغاتی، چاپخانه‌ها و مؤسسات تکثیر و مؤسسات وابسته به صنعت چاپ و نظارت بر کیفیت و محتوای آگهی‌ها و کارهای چاپی طبق ضوابط و مقررات قانونی مربوطه».

- براساس ماده (۱۷) قانون اجازه الحاق جمهوری اسلامی ایران به حقوق کودک ۱۳۷۲/۱۲/۱ دولت موظف می‌شود دسترسی کودک به اطلاعات و مطالب از منابع گوناگون ملی و بین‌المللی خصوصاً مواردی که مربوط به اعتلای رفاه اجتماعی، معنوی یا اخلاقی و بهداشت جسمی و روحی وی می‌شود را تضمین کند و در این راستا دست به اقدامات ذیل که مرتبط با رسانه‌ها هستند، بزند: «الف) تشویق رسانه‌های گروهی به انتشار اطلاعات و مطالبی که برای کودک استفاده‌های اجتماعی و فرهنگی داشته و با روح ماده (۲۹) نیز مطابق است.

ب) تشویق همکاری‌های بین‌المللی در جهت تولید، مبادله و انتشار این‌گونه اطلاعات و مطالب از منابع گوناگون فرهنگی، ملی و بین‌المللی.

د) تشویق رسانه‌های گروهی جهت توجه خاص به احتیاجات مربوط به آموزش زبان کودکانی که به گروه‌های اقلیت تعلق دارند یا مربی هستند».

- براساس ماده (۱۹۰) قانون مجازات اسلامی ۱۳۷۵/۳/۲، هر کس در وسایل و تأسیسات مورد استفاده عمومی از جمله پست و تلگراف و تلفن و مراکز فرکانس و ماکروویو (مخابرات) و رادیو و تلویزیون و متعلقات مربوط به آنها مرتکب تخریب یا ایجاد حریق یا از کار انداختن یا هر نوع خرابکاری دیگر شود بدون آنکه منظور او اخلال در نظم و امنیت عمومی باشد به حبس از سه

تا ده سال محکوم خواهد شد.

قوانین و موافقتنامه‌های متعددی در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است که در آنها همکاری رسانه‌های جمعی و صداوسیما کشور با رسانه‌های جمعی و صداوسیمای سایر کشورها و سازمان‌ها در آنها قید شده است. اهم این موافقتنامه‌ها و قوانین عبارتند از:

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدرال جمهوری نیجریه، ۱۳۷۵/۱۱/۲،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دمکراتیک سوسیالیستی سریلانکا، ۱۳۸۰/۱/۲۹،

قانون معاهده اساس روابط متقابل و اصول همکاری بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه، ۱۳۸۰/۱۰/۱۶،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، آموزشی و علمی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری کرواسی، ۱۳۸۰/۱۲/۱۹،

قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در برخی از سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی ۱۳۸۱/۳/۱،

قانون موافقتنامه همکاری‌های بلندمدت اقتصادی، بازرگانی، علمی، فنی و فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ترکمنستان، ۱۳۸۲/۲/۲۳،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قبرس، ۱۳۸۲/۱۰/۲۳،

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون استکهلم درخصوص آلاینده‌های آلی پایدار، ۱۳۸۴/۳/۱۰،

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون چارچوب سازمان بهداشت جهانی در مورد کنترل دخانیات، ۱۳۸۴ /۸/۷،

قانون الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک درخصوص فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان (مصوب ۱۳۷۹/۳/۴ برابر با ۲۵ مه ۲۰۰۰ مجمع عمومی سازمان ملل متحد)، ۱۳۸۶/۵/۹،

قانون راجع به موافقتنامه فرهنگی و هنری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دمکراتیک خلق الجزایر، ۱۳۶۱/۱۲/۲،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ارمنستان، ۱۳۷۵/۸/۱۵،

- قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، آموزشی و علمی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت اوکراین، ۱۳۷۵/۱۱/۷،
- قانون موافقتنامه فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری فیلیپین، ۱۳۷۵/۹/۱۸،
- قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت فدرال جمهوری نیجریه، ۱۳۷۵/۱۱/۲۸،
- قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت تاجیکستان، ۱۳۸۴/۷/۲۵،
- قانون موافقتنامه همکاری فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بوسنی و هرزگوین، ۱۳۷۶/۵/۱۴،
- قانون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری لبنان به منظور اجتناب از اخذ مالیات مضاعف در مورد مالیات بر درآمد و سرمایه، ۱۳۷۹/۲/۲۱،
- قانون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت بوسنی و هرزگوین به منظور اجتناب از اخذ مالیات مضاعف در مورد مالیات‌های بر درآمد و دارایی، ۱۳۷۹/۲/۲۵،
- قانون موافقتنامه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری بلاروس به منظور اجتناب از اخذ مالیات مضاعف و جلوگیری از فرار مالی در مورد مالیات‌های بر درآمد و اموال (سرمایه)، ۱۳۷۹/۲/۲۵،
- قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دمکراتیک سوسیالیستی سریلانکا، ۱۳۸۰/۱/۲۹،
- قانون موافقتنامه تأسیس مقر بین سازمان اسلامی آموزشی، علمی و فرهنگی (آی‌سسکو) و جمهوری اسلامی ایران،
- قانون موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف و جلوگیری از فرار مالی در مورد مالیات‌های بر درآمد بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری سودان، ۱۳۸۶/۵/۲۸،
- لایحه موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف و جلوگیری از فرار مالی در مورد مالیات بر درآمد بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری اندونزی، ۱۳۸۵/۱/۱۶،
- قانون معاهده اصول مناسبات دوستانه و همکاری بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری آذربایجان، ۱۳۸۴/۱/۳۱،
- قانون متمم الحاقی به توافقنامه همکاری‌های کار و کارگری و اجتماعی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت قطر، ۱۳۸۰/۱/۱۹،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری مقدونیه، ۱۳۸۰/۴/۱۹،

قانون موافقتنامه فرهنگی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری کلمبیا، ۱۳۸۰/۱۲/۱۹،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، آموزشی و علمی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری کرواسی، ۱۳۸۰/۱۲/۱۹،

قانون موافقتنامه اجتناب از اخذ مالیات مضاعف و تبادل اطلاعات در مورد مالیات بر درآمد و سرمایه بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری ازبکستان، ۱۳۸۲/۱۱/۲۳،

قانون موافقتنامه همکاری‌های فرهنگی، علمی و آموزشی بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری دمکراتیک فدرال اتیوپی،^۱ ۱۳۸۳/۷/۲۶،

بسیاری از قوانینی که در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده‌اند بر جنبه‌های اطلاعی، ترویجی و آموزشی رسانه‌ها که باید توسط ارگان‌های مربوطه، به واسطه رسانه‌های گروهی از جمله صداوسیما انجام شود، تأکید دارند. اهم این قوانین عبارتند از:

- در ماده (۱۶۰) آیین‌نامه داخلی مجلس مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۳، مقرر شده است که تقاضای رأی به عدم کفایت سیاسی رئیس‌جمهور باید در اولین جلسه مجلس قرائت و از رسانه‌های گروهی به اطلاع عموم برسد.

- براساس ماده (۴۷) قانون انتخاب مجلس شورای اسلامی ۱۳۶۲/۱۲/۹ «داوطلبان نمایندگی مجلس باید ظرف هفت روز از تاریخ انتشار دستور شروع انتخابات به وسیله وزارت کشور با مراجعه به فرمانداری یا بخشداری مرکز حوزه انتخابیه پرسشنامه مخصوص اعلام داوطلبی را دریافت و تکمیل و تسلیم نمایند. مراتب قبلاً به وسیله وزارت کشور و از طریق رسانه‌های گروهی (رادیو و تلویزیون) به آگاهی عموم خواهد رسید».

باز در ماده (۶۹) همین قانون آمده است:

«در صورتی که رسیدگی به شکایات هر یک از حوزه‌های انتخابیه منجر به ابطال انتخابات گردد، اعلام آن از رسانه‌های گروهی از اختیارات شورای نگهبان است».

- در ذیل بند «ج» ماده (۵) اساسنامه نهضت سوادآموزی جمهوری اسلامی ۱۳۶۳/۳/۳، نهضت موظف شده است برای پیشبرد اهداف خویش، علاوه بر طرق دیگر، از رسانه‌های گروهی به منظور آموزش بزرگسالان و تبلیغ جهت تشویق به امر سوادآموزی استفاده کند و در ذیل تبصره‌ای آمده است:

۱. از این نوع موافقتنامه‌های همکاری فرهنگی با کشورهای متعدد دیگری از جمله: کینه، عمان، قرقیزستان، بحرین، لهستان، ایتالیا، بولیواری، ونزوئلا، زیمبابوه، کره، عمان و ... منعقد و به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است.

«رسانه‌های گروهی موظف به همکاری لازم می‌باشند».

- براساس ماده (۷) قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۶۴/۴/۴ «شورای نگهبان در کلیه مراحل در صورت اثبات تخلف با ذکر دلیل نسبت به ابطال یا توقف انتخابات در سراسر کشور و یا بعضی از مناطق اتخاذ تصمیم نمود و نظر خود را از طریق رسانه‌های همگانی اعلام می‌نماید و نظر شورای نگهبان در این مورد قطعی و لازم‌الاجراست و هیچ مرجع دیگری حق ابطال یا متوقف کردن انتخابات را ندارد».

- براساس ماده (۱۸) قانون انتخابات ریاست‌جمهوری ۱۳۶۴/۵/۵ «وزارت کشور پس از وصول نتایج شمارش آرای داخل و خارج کشور نتیجه کلی انتخابات را از طریق رسانه‌های گروهی به اطلاع مردم خواهد رساند».

همچنین در ماده (۷۸) این قانون آمده است:

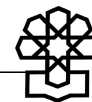
«اعلام نتایج رسیدگی به شکایات انتخابات ریاست‌جمهوری از طریق رسانه‌های گروهی از اختیارات شورای نگهبان است».

باز براساس ماده (۷۹) همین قانون شورای نگهبان موظف شده است «ظرف یک هفته و در صورت ضرورت حداکثر ده روز پس از دریافت نتیجه انتخابات ریاست‌جمهوری نظر قطعی خود را نسبت به انتخابات انجام شده به وزارت کشور اعلام و وزارت کشور از طریق رسانه‌های گروهی نتیجه نهایی را به اطلاع مردم» برساند.

- براساس ماده (۷۰) قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی ۱۳۶۵/۴/۲۹، وزیر کشور می‌بایستی پس از وصول معرفی‌نامه کلیه نمایندگان منتخب شوراهای اسلامی استان‌ها اسامی اعضای شورای عالی اسلامی استان‌ها را به منظور اطلاع عموم از طریق رسانه‌های گروهی (رادیو تلویزیون) اعلام نماید.

- طبق قانون تعزیرات حکومتی ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ و قانون تعزیرات حکومتی امور بهداشتی و درمانی ۱۳۶۷/۱۲/۲۳ محکومین و گران‌فروشان طبق شرایط خاص و پس از طی مراحل و تکرار احتکار و گران‌فروشی باید از طریق رسانه‌های گروهی به‌عنوان محکوم و گران‌فروش به مردم معرفی شوند.

- منطبق با ماده (۲۷) قانون همه‌پرسی در جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۸/۴/۴ شورای نگهبان باید «ظرف یک هفته و در صورت ضرورت حداکثر ده روز پس از دریافت نتیجه همه‌پرسی نظر قطعی خود را جهت امضا به رئیس‌جمهور ارسال کرده و رئیس‌جمهور پس از امضا به وزارت کشور اعلام و وزارت کشور از طریق رسانه‌های گروهی نتیجه نهایی را به اطلاع مردم خواهد رساند».

— براساس تبصره «۲» ماده واحده قانون تضمین خرید محصولات اساسی کشاورزی ۱۳۶۸/۶/۲۱ دولت موظف است قیمت‌های مصوبه برای خرید تضمینی محصولات کشاورزی را قبل از آغاز هر سال زراعی (آخر شهریورماه) از طریق رسانه‌های عمومی اعلان نماید.

— در ذیل تبصره «۱» ماده (۶) قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد ۱۳۷۱/۱۱/۲۵ آمده است:

«مؤسسه مکلف است اجباری کردن استانداردها و آیین‌های کار و مهلت اجرای آنها را در دو نوبت به فاصله ده روز در روزنامه رسمی دادگستری جمهوری اسلامی ایران و دو روزنامه کثیرالانتشار آگهی و از طریق سایر رسانه‌های گروهی نیز به اطلاع عموم برساند».

همچنین ذیل تبصره «۴» همین ماده آمده است:

«در مواردی که اجرای استاندارد درباره فرآورده‌هایی اجباری اعلام می‌گردد اعطای هرگونه تسهیلات به واحدهای تولیدکننده این قبیل فرآورده‌ها از سوی وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مختلف دولتی و نیز تبلیغات رسمی این فرآورده‌ها از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی منوط به داشتن پروانه کاربرد علامت استاندارد یا تأییدیه آن یا تأیید مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران خواهد بود».

— در ذیل ماده (۷) قانون نحوه جلوگیری از آلودگی هوا ۱۳۷۴/۲/۳ آمده است:

«در مواقع اضطراری که به علت کیفیت خاص جوی، آلودگی هوای شهرها به حدی برسد که به تشخیص وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی سلامت انسان و محیط زیست را شدیداً به مخاطره بیاندازد، سازمان حفاظت محیط زیست با همکاری وزارت کشور (شهرداری‌ها و نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران) ممنوعیت‌ها یا محدودیت‌های موقت زمانی، مکانی و نوعی را برای منابع آلوده‌کننده برقرار نموده و بلافاصله مراتب را از طریق رسانه‌های همگانی به اطلاع عموم خواهد رسانید».

— برطبق ماده (۲۴) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۸/۹/۷ فرمانداران و بخشداران مراکز حوزه‌های انتخابیه موظف می‌شوند پس از خاتمه رأی‌گیری و شمارش آرای نتایج حاصله را با هیئت‌های نظارت حوزه انتخابیه خود تطبیق داده و طی صورتجلسه‌ای به وزارت کشور و شورای نگهبان ارسال و سپس از رسانه‌های گروهی اعلام نمایند.

براساس تبصره «۴» ماده (۲۷) همین قانون «وزارت کشور موظف است حداقل چهار ماه قبل از ثبت نام از داوطلبان، مراتب را از طریق رسانه‌های گروهی به آگاهی عموم برساند» و براساس ماده (۷۲) همین اعلام توقف یا ابطال انتخابات در حوزه‌ها جزء اختیارات شورای نگهبان قرار می‌گیرد.

- براساس تبصره «۵» ماده واحده قانون الزام فراگیری آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای اشتغال به‌کار ۱۳۷۶/۳/۱۱ سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور موظف می‌شود «ضمن اعلام برنامه‌های آموزشی خود در ابتدای هر دوره در رسانه‌های گروهی جهت اطلاع مدیران مورد نظر در پایان هر دوره نسبت به ثبت نام از متقاضیان آموزش که توسط کارفرمایان معرفی می‌شوند اقدام نماید».

- در ذیل ماده (۷) قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری ۱۳۸۲/۱۰/۲۳ آمده است: «سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مکلف است برنامه‌های تبلیغی ملی و بین‌المللی برای معرفی میراث فرهنگی ایران و جاذبه‌های جهانگردی آن را از طریق رسانه‌های ارتباط جمعی داخلی و خارجی به مرحله اجرا درآورد. کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلف به هماهنگی و همکاری با سازمان مذکور می‌باشند».

- براساس ماده (۵۱) قانون نظام صنفی کشور ۱۳۸۲/۱۲/۴ مجمع امور صنفی مکلف است مراتب نرخ کالاها و خدماتی که از طرف مجلس شورای اسلامی، دولت یا شورای اقتصاد تعیین می‌شود، را از طریق رسانه‌های گروهی برای اطلاع عموم آگهی و از طریق اتحادیه‌ها به افراد و واحدهای صنفی اعلام کند.

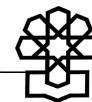
- براساس بند «د» ماده (۱۵) اساسنامه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۱۳۶۱/۶/۱۳ واحد تبلیغات و انتشارات، مسئول کلیه تبلیغات و انتشاراتی شناخته می‌شود که به نام سپاه از طریق وسائل ارتباط جمعی (به صورت کتاب، جزوه، مجله، نشریه، بیانیه، تحلیل، نوار، فیلم و برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی) نشر و پخش می‌گردد.

- مطابق با ماده (۱۴) قانون ارتش جمهوری اسلامی ۱۳۶۶/۶/۷ سازمان عقیدتی سیاسی وظیفه انجام فعالیت‌های تبلیغی برای پرسنل از قبیل انتشار جزوات و نشریات، تشکیل کتابخانه‌ها و نمایشگاه‌ها و تولید برنامه‌های رادیو تلویزیونی ارتش را عهده‌دار می‌شود.

ب) رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی

یکی دیگر از مهمترین رسانه‌ها، رسانه‌هایی است که متکی بر تکنولوژی‌های مخابراتی و کامپیوتری هستند. اهم قوانین این نوع رسانه‌ها عبارتند از:

- **قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات:** این قانون مشتمل بر چهارده ماده و هفت تبصره در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۹/۱۹ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۲/۹/۱۹ به تأیید شورای نگهبان رسیده است. این قانون با اذعان به اهمیت ارتباطات الکترونیکی و مخابراتی وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در چارچوب سیاست‌های کلی نظام به شرح مواد آتی تدوین می‌شود.

در ماده (۳) وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات ذیل را به این وزارتخانه محول می‌کند:

«الف) تدوین سیاست‌ها و ضوابط کلی در زمینه توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات در چارچوب سیاست‌های کلی نظام.

ب) سیاستگذاری و برنامه‌ریزی کلان و هدایت و نظارت بر شبکه‌های پستی، پست‌بانک و مخابراتی و فناوری اطلاعات کشور در چارچوب سیاست‌های کلی نظام

ج) ایجاد، نگهداری، بهره‌برداری و توسعه شبکه‌های مادر پستی و مخابراتی کشور.

د) تنظیم، مدیریت و کنترل فضای فرکانسی کشور و تدوین مقررات و تصویب ضوابط و جداول و معیارهای استفاده بهینه از فرکانس و مدارهای ماهواره‌ای و نظارت و حاکمیت بر طیف و جدول ملی فرکانس کشور.

ه) به منظور تحقق حاکمیت دولت، ایجاد و حفظ شبکه‌های مادر مخابراتی، تنظیم فضای فرکانسی کشور و تضمین استمرار ارائه خدمات پستی و مخابراتی به عهده دولت خواهد بود. به منظور جلوگیری از ضرر و زیان جامعه و تحقق رشد و توسعه اقتصادی کشور، بخش غیردولتی در قلمرو شبکه‌های غیرمادر بخش مخابرات شبکه‌های مستقل و موازی پستی و مخابراتی، با رعایت اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و حسب مجوز هیئت وزیران اجازه فعالیت خواهند داشت.

و) نظارت کلان بر فعالیت‌های بخش غیردولتی در امور مربوط به مخابرات، پست، پست‌بانک، خدمات هوایی پیام و فناوری اطلاعات در چارچوب قوانین و مقررات و با رعایت اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

ز) صدور مجوز تأسیس و بهره‌برداری واحدهای ارائه خدمات پستی و مخابراتی و فناوری اطلاعات در سطح کشور در چارچوب قوانین و مقررات و با رعایت اصل چهل و چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.

ح) طراحی و تدوین نظام ملی فناوری اطلاعات کشور.

ط) توسعه و ترویج ارتباطات و فناوری اطلاعات در کشور و تأمین زیرساخت‌های مورد نیاز آن به منظور دسترسی آحاد مردم به خدمات پایه زیربنا.

ی) حمایت از تحقیق و توسعه برای استفاده وسیع‌تر فناوری جدید در زمینه فناوری اطلاعات و اشاعه فرهنگ کاربردی آنها.

ک) تدوین و پیشنهاد استانداردهای ملی مربوط به ارتباطات و فناوری اطلاعات در کشور به مراجع ذیربط.

ل) اعمال استانداردها، ضوابط و نظام‌های کنترل کیفی و تأیید نمونه تجهیزات (Type Approval) در ارائه خدمات و توسعه و بهره‌برداری از شبکه‌های مخابراتی، پستی و فناوری اطلاعات در کشور. م) فراهم کردن زمینه مشارکت بخش غیردولتی در توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات. ن) تدوین ضوابط حل اختلاف و تعیین اسناد مورد قبول محاکم قضایی در اختلافات و تخلفات مربوط به ارتباطات و فناوری اطلاعات و ارائه به دولت جهت طی مراحل قانونی. س) عضویت در اتحادیه‌ها و مجامع بین‌المللی ارتباطی و فناوری اطلاعات به نمایندگی از سوی دولت و اهتمام به انجام تعهدات و قراردادهای بین‌المللی دوجانبه پستی و پست‌بانک و مخابراتی و فناوری اطلاعات. ف) حفاظت و حراست و عدم ضبط و افشای انواع مراسلات و امانات پستی و همچنین مکالمات تلفنی و مبادلات شبکه اطلاع‌رسانی و اطلاعات مربوط به اشخاص حقیقی و حقوقی طبق قانون».

در ماده (۴) این قانون آمده است:

«به‌منظور سیاستگذاری و تدوین راهبردهای ملی در قلمرو فناوری اطلاعات، تدوین برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت برای توسعه پژوهش‌های بنیادی و کاربردی در قلمرو فناوری اطلاعات و همچنین گسترش کاربردی فناوری اطلاعات و ارتباطات در کشور و برنامه‌های توسعه بخش‌های مختلف، شورای عالی فناوری اطلاعات با استفاده از امکانات و نیروی انسانی دفتر مدیریت و تجهیز منابع اطلاعات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و در چارچوب سیاست‌های کلی نظام تشکیل می‌گردد. تصمیمات شورا با رعایت سیاست‌های کلی نظام در چارچوب قوانین و مقررات پس از تأیید رئیس‌جمهور توسط وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات ابلاغ می‌گردد و مسئولیت و نظارت بر حسن اجرای آن به عهده وی خواهد بود».

در بند «ج» و «ه» این ماده نحوه تهیه اساسنامه شورای عالی توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وظایف آن مشخص گردیده‌اند.

ماده (۵) این قانون به تشکیل کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات و اختیارات و وظایف آن می‌پردازد.

در ذیل ماده (۷) این قانون آمده است:

«در جهت اجرای مصوبات کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات و تحقق اهداف مورد نظر در بخش ارتباطات رادیویی و ایفای وظایف، سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی وابسته به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات از تجمیع معاونت امور مخابراتی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و اداره کل ارتباطات رادیویی با استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود تأسیس

می‌شود و رئیس سازمان معاون وزیر خواهد بود».

در ذیل ماده (۹) این قانون آمده است:

«به منظور انجام مصوبات شورای عالی فضایی کشور و امور مطالعاتی و پژوهشی و طراحی و مهندسی و اجرا در زمینه فناوری‌های خدمات فضایی و سنجش از راه دور و تقویت شبکه‌های ارتباطی و فناوری فضایی در داخل و خارج از کشور و تجمیع فعالیت‌های حاکمیتی مرکز سنجش از راه دور ایران و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و با استفاده از امکانات و نیروی انسانی اداره کل طرح و مهندسی و نصب ارتباطات ماهواره‌ای شرکت مخابرات ایران و اداره کل نگهداری ارتباطات ماهواره‌ای شرکت مخابرات ایران و سازمان فضایی ایران وابسته به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تشکیل می‌گردد. سازمان مذکور دارای شخصیت حقوقی و استقلال مالی است و برابر اساسنامه خود اداره خواهد شد و رئیس سازمان معاون وزیر خواهد بود. اساسنامه سازمان مذکور ظرف مدت ۶ ماه توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

در ذیل ماده (۱) این قانون آمده است:

«هرکس به تمام یا قسمتی از امکانات، تأسیسات، تجهیزات و دستگاه‌های ارتباطی مربوط به شبکه‌های عمومی پست، پست‌بانک، خدمات هوایی (پیام)، مخابرات، اطلاع‌رسانی، میکروویو، مراکز فرکانسی، خطوط انتقال مخابرات (کابل‌های هوایی یا زمینی یا نوری) و تجهیزات ماهواره‌ای و سنجش از راه دور اعم از دولتی و غیردولتی که حسب استانداردهای لازم احداث شده است به هر نحوی صدمه وارد نماید، به جبران خسارت وارده به تأسیسات و تجهیزات مذکور ملزم می‌گردد».

در این قانون به «صیانت از منابع ملی»، «نیل به عدالت اجتماعی»، «توسعه ارتباطات به نقاط غیربرخوردار»، «بالا بردن بازده ملی»، «شفاف‌سازی اقتصادی»، «بهبود رفاه اجتماعی»، بودجه و نحوه انتخاب افراد و اعضا نیز اشاراتی شده است.

در ذیل ماده (۱۳) آمده است:

«شرح وظایف تفصیلی وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات حداکثر ظرف ۶ ماه پس از تصویب این قانون براساس مفاد این قانون و بندهای لازم‌الرعایه مندرج در ماده (۲) قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و با جهت‌گیری و اگذاری وظایف اجرایی به بخش غیردولتی، حذف وظایف تکراری و غیرضروری و انتقال وظایف قابل واگذاری به دیگر وزارتخانه‌ها توسط وزارتخانه و سازمان ذیربط به تفکیک وظایف ملی و استانی (واحد ستادی و واحد استانی) تنظیم و پس از تأیید سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور در حدود مقررات و با رعایت اصل یکصدوسی و سوم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به تصویب هیئت

وزیران می‌رسد».

در نهایت در ذیل ماده (۱۴) این قانون آمده است:

«این قانون از زمان تصویب لازم‌الاجراست و کلیه قوانین و مقررات مغایر با این قانون لغو می‌گردد. اختیارات و وظایف مربوط به این وزارت مندرج در این قانون شامل محدوده وظایف و اختیارات سازمان صداوسیما و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران نمی‌شود و قوانین و مقررات مربوط به آنان به قوت خود باقی است».

- قانون مهم دیگر در زمینه رسانه‌های کامپیوتری «قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای» است.

براساس ماده (۱) این قانون:

«حق نشر، عرضه، اجرا و حق بهره‌برداری مادی و معنوی نرم‌افزار رایانه‌ای متعلق به پدیدآورنده آن است. نحوه تدوین و ارائه داده‌ها در محیط قابل پردازش رایانه‌ای نیز مشمول احکام نرم‌افزار خواهد بود. مدت حقوق مادی ۳۰ سال از تاریخ پدید آوردن نرم‌افزار و مدت حقوق معنوی نامحدود است».

در بند «ب» ماده (۶) این قانون آمده است:

«اگر هدف از استخدام یا انعقاد قرارداد، پدید آوردن نرم‌افزار مورد نظر بوده و یا پدید آوردن آن جزء موضوع قرارداد باشد، حقوق مادی مربوط و حق تغییر و توسعه نرم‌افزار متعلق به استخدام‌کننده یا کارفرماست، مگر اینکه در قرارداد به صورت دیگری پیش‌بینی شده باشد».

براساس ماده (۱۰) این قانون، برای صدور تأییدیه فنی در مورد نرم‌افزارهایی که پدیدآورنده آن مدعی اختراع بودن آن است، کمیته‌ای به نام «کمیته حق اختراع» زیر نظر شورای عالی انفورماتیک تشکیل می‌شود.

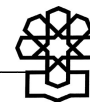
در ماده (۱۲) این قانون آمده است:

«به منظور حمایت عملی از حقوق یاد شده در این قانون، نظم‌بخشی و ساماندهی فعالیت‌های تجاری رایانه‌ای مجاز، نظام صنفی رایانه‌ای توسط اعضای صنف یاد شده تحت نظارت شورا به وجود خواهد آمد. مجازات‌های مربوط به تخلفات صنفی مربوط، برابر مجازات‌های جرائم یاد شده در لایحه قانونی امور صنفی (مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ و اصلاحیه‌های آن) خواهد بود».

در بقیه مواد این قانون، نحوه رسیدگی برخی از تخلفات مربوطه و مجازات آنها ارائه شده است.

در نهایت در ماده (۱۷) چنین آمده است:

«آیین‌نامه اجرایی این قانون شامل مواردی از قبیل چگونگی صدور گواهی ثبت و تأییدیه فنی و

هزینه‌های مربوط همچنین نحوه تشکیل نظام صنفی رایانه‌ای، به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و با هماهنگی وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی و دادگستری به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

- یکی دیگر از مهمترین قوانین در مورد این رسانه‌ها، «قانون تجارت الکترونیکی» است. این قانون مشتمل بر هشتادویک ماده و هفت تبصره ذیل ۶ باب در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۷ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۲/۱۰/۲۴ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

باب اول تحت عنوان «مقررات عمومی» دارای چهار مبحث است که هرکدام از مبحث‌ها دارای یک یا چند فصل است. براساس ماده (۱) و فصل اول مبحث اول:

«این قانون مجموعه اصول و قواعدی است که برای مبادله آسان و ایمن اطلاعات در واسط‌های الکترونیکی و با استفاده از سیستم‌های ارتباطی جدید به‌کار می‌رود».

در فصل دوم این مبحث قانون واژه‌ها تعریف و در فصل سوم شرایط تفسیر قانون بیان می‌شود. برطبق ماده (۳):

«در تفسیر این قانون همیشه باید به خصوصیت بین‌المللی، ضرورت توسعه هماهنگی بین کشورها در کاربرد آن و رعایت لزوم حسن نیت توجه کرد».

فصل چهارم مبحث اول به اعتبار قراردادهای خصوصی پرداخته می‌شود و مبحث دوم، به احکام «داده پیام» و مبحث سوم به شرایط «داده پیام»^۱ مطمئن، اختصاص داده می‌شود. این مبحث دارای دو فصل است:

فصل اول - امضا و سابقه الکترونیکی مطمئن

فصل دوم - پذیرش، ارزش اثباتی و آثار سابقه و امضای الکترونیکی مطمئن

مبحث چهارم این باب، تحت عنوان، مبادله «داده پیام» دارای چهار فصل است که به ترتیب، فصل اول به اعتبار قانونی ارجاع در «داده پیام»، عقد و اراده طرفین، فصل دوم به انتساب «داده پیام»، فصل سوم به تصدیق دریافت و فصل چهارم به زمان و مکان ارسال و دریافت «داده پیام» تخصیص داده شود.

باب دوم این قانون به دفاتر خدمات صدور گواهی الکترونیکی^۲ اختصاص یافته است.

براساس ماده (۳۱) ذیل این باب:

«دفاتر خدمات صدور گواهی الکترونیکی واحدهایی هستند که برای ارائه خدمات صدور

۱. «داده پیام» (Data Message): هر نمادی از واقعه، اطلاعات یا مفهوم است که با وسایل الکترونیکی، نوری و یا فناوری‌های جدید اطلاعات تولید، ارسال، دریافت، ذخیره یا پردازش می‌شود.

امضای الکترونیکی در کشور تأسیس می‌شوند. این خدمات شامل تولید، صدور، ذخیره، ارسال، تأیید، ابطال و به روز نگه‌داری گواهی‌های اصالت امضای الکترونیکی می‌باشد.

و براساس ماده (۳۲) ذیل همین باب:

«آیین‌نامه و ضوابط نظام تأسیس و شرح وظایف این دفاتر توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارتخانه‌های بازرگانی، ارتباطات و فناوری اطلاعات، امور اقتصادی و دارایی و دادگستری تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

باب سوم تحت عنوان «در قواعد مختلف» دارای دو مبحث است. این دو مبحث عبارتند از: مبحث اول: حمایت‌های انحصاری در بستر مبادلات الکترونیکی. این مبحث دارای سه فصل به شرح زیر است:

فصل اول - حمایت از مصرف‌کننده^۱

فصل دوم - در قواعد تبلیغ^۲

فصل سوم - حمایت از «داده پیام‌های» شخصی

مبحث دوم - حفاظت از «داده پیام» در بستر مبادلات الکترونیکی. این مبحث نیز دارای سه

فصل به شرح زیر است:

فصل اول - حمایت از حقوق مؤلف،^۳ در بستر مبادلات الکترونیکی

فصل دوم - حمایت از اسرار تجاری^۴

فصل سوم - حمایت از علائم تجاری^۵

باب چهارم تحت عنوان «جرائم و مجازات‌ها» متشکل از چهار مبحث است:

مبحث اول باب - کلاهبرداری کامپیوتری

مبحث دوم - جعل کامپیوتری

مبحث سوم - نقض حقوق انحصاری در بستر مبادلات الکترونیکی. این مبحث دارای دو فصل

به شرح ذیل است:

فصل اول - نقض حقوق مصرف‌کننده و قواعد تبلیغ

فصل دوم - نقض حمایت از «داده پیام‌های شخصی» حمایت از داده

مبحث چهارم - نقض حفاظت از «داده پیام» در بستر مبادلات الکترونیکی. این مبحث خود

دارای چهار فصل به شرح زیر است:

1. Consumer Protection
2. Marketing
3. Author,s Right/Copyright
4. Trade Secrets
5. Trade Names

فصل اول - نقض حق مؤلف

فصل دوم - نقض اسرار تجاری

فصل سوم - نقض علائم تجاری

فصل چهارم - سایر

در ذیل ماده (۷۷) در این فصل آمده است:

«سایر جرائم، آیین دادرسی و مقررات مربوط به صلاحیت جزایی و روش‌های همکاری بین‌المللی قضایی جزایی مرتبط با بستر مبادلات الکترونیکی به موجب قانون خواهد بود».

باب پنجم این قانون تحت عنوان «جبران خسارت» به نحوه جبران خسارت توسط خسارت‌زندگان می‌پردازد.

باب ششم یا باب آخر تحت عنوان «متفرقه» ذیل موارد (۷۹) تا (۸۱) به ترتیب طبق ماده (۷۹) وزارت بازرگانی را موظف می‌کند:

«زمینه‌های مرتبط با تجارت الکترونیکی را که در اجرای این قانون مؤثر می‌باشند شناسایی کرده و با ارائه پیشنهاد و تأیید شورای عالی فناوری اطلاعات، خواستار تدوین مقررات مربوطه و آیین‌نامه‌های این قانون توسط نهادهای ذیربط شود».

سپس در دنباله این ماده می‌آید:

«این آیین‌نامه‌ها و مقررات پس از تصویب هیئت وزیران به مرحله اجرا در خواهند آمد. سایر آیین‌نامه‌های مورد اشاره در این قانون به ترتیب ذیل تهیه خواهند شد:

الف) آیین‌نامه مربوط به مواد (۳۸) و (۴۲) این قانون به پیشنهاد وزارتخانه‌های بازرگانی، امور اقتصادی و دارایی، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ب) آیین‌نامه مربوط به مواد (۵۶) و (۵۷) این قانون به پیشنهاد وزارتخانه‌های بازرگانی و فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

ج) آیین‌نامه مربوط به ماده (۶۰) این قانون به پیشنهاد وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

براساس ماده (۸۰):

«وزارت بازرگانی موظف است به منظور حمایت از فعالیت‌های تجارت الکترونیکی، با تجمیع واحدهای ذیربط، مرکزی را در این وزارتخانه ایجاد نماید. اساسنامه و آیین‌نامه این مرکز به پیشنهاد مشترک وزارت بازرگانی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تهیه و به تصویب هیئت

وزیران خواهد رسید».

و در نهایت طبق ماده (۸۱):

«اصل‌سازان، مخاطبین، بایگانان، مصرف‌کنندگان و کلیه کسانی که «داده پیام» در اختیار دارند موظفند «داده پیام‌هایی» را که تحت مسئولیت خود دارند به طریقی نگهداری نموده و پشتوانه^۱ تهیه نمایند که در صورت بروز هرگونه خطری برای یک نسخه، نسخه دیگر مصون بماند».

- براساس ماده (۲۰) قانون الحاق موادی به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب

۱۳۸۰/۱۱/۲۷:

«وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات (شرکت مادر تخصصی مخابرات ایران و شرکت‌های سهامی مخابرات استان‌ها) موظف است با رعایت مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی:

۱. با ایجاد زیرساخت‌های لازم با همکاری دستگاه‌های اجرایی (از جمله وزارت راه و ترابری و غیره) امکان اتصال ادارات آموزش و پرورش کشور، مراکز فنی و حرفه‌ای، مدارس دوره آموزش ابتدایی و راهنمایی و متوسطه، مراکز علمی، آموزش و پژوهشی، ورزشی، مجتمع‌های فرهنگی و هنری و کتابخانه‌های عمومی را به شبکه اطلاع‌رسانی و شبکه جهانی اینترنت با پهنای باند مناسب برای کاربردهای علمی و آموزشی بدون پرداخت وجوه اولیه (شامل ودیعه و هزینه نصب) فراهم آورد. سرمایه‌گذاران و بهره‌برداران متعهد به رعایت کلیه ضوابط و الزامات قانونی مربوط می‌باشند.

۲. با توجه به اهمیت تولید و امکان استفاده از تکنولوژی و فناوری روز، نسبت به ایجاد امکانات لازم اینترنتی برای شرکت‌های صنعتی، نواحی صنعتی و نیز شهرک‌ها و مجتمع‌های گلخانه‌ای از طریق خود یا بخش خصوصی به‌گونه‌ای اقدام نماید که در پایان سال اول برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران امکان اتصال این نواحی و شهرک‌ها به شبکه جهانی اینترنت میسر گردد».

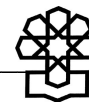
ج) مطبوعات

یکی دیگر از مهمترین رسانه‌ها، مطبوعات است که ذیلاً اهم قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی در این خصوص معرفی می‌شوند. اهم این قوانین عبارتند از:

- اصلی‌ترین قانون در مورد مطبوعات «قانون مطبوعات» است. این قانون مشتمل بر سی‌وشش ماده و بیست‌وسه تبصره در جلسه پنج‌شنبه ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ تصویب و در تاریخ ۱۳۶۴/۱۲/۲۶ به تأیید شورای محترم نگهبان رسیده است.

براساس این قانون به‌طور کلی نشریات و مطبوعات در بیان مطالب آزادند، مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشند. تفصیل آن را قانون معین می‌کند. «قانون اساسی اصل

1. Back up

بیست و چهارم براساس فصل اول و ماده (۱) این قانون» مطبوعات در این قانون عبارتند از نشریاتی که به طور منظم با نام ثابت و تاریخ و شماره ردیف در زمینه‌های گوناگون خبری، انتقادی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، کشاورزی، فرهنگی، دینی، علمی، فنی، نظامی، هنری، ورزشی و نظایر اینها منتشر می‌شوند».

در ماده (۲) ذیل فصل دوم، رسالت‌های زیر برعهده مطبوعات گذارده می‌شود:

«الف) روشن ساختن افکار عمومی و بالا بردن سطح معلومات و دانش مردم در یک یا چند زمینه مورد اشاره در ماده (۱).

ب) پیشبرد اهدافی که در قانون اساسی جمهوری اسلامی بیان شده است.

ج) تلاش برای نفی مرزبندی‌های کاذب و تفرقه‌انگیز و قرار ندادن اقشار مختلف جامعه در

مقابل یکدیگر، مانند دسته‌بندی مردم براساس نژاد، زبان، رسوم، سنن محلی و ...

د) مبارزه با مظاهر فرهنگ استعماری (اسراف، تبذیر، لغو، تجمل‌پرستی، اشاعه فحشا و ...)

و ترویج و تبلیغ فرهنگ اصیل اسلامی و گسترش فضائل اخلاقی.

ه) حفظ و تحکیم سیاست نه شرقی و نه غربی».

سپس در ذیل تبصره‌ای می‌آید:

«هر یک از مطبوعات باید حداقل در تحقق یکی از موارد فوق‌الذکر سهیم و با موارد دیگر

به هیچ وجه در تضاد نبوده و در مسیر جمهوری اسلامی باشد».

در فصل سوم ذیل مواد (۳) تا (۵) این قانون، حقوق مطبوعات عبارتند از:

۱. حق رساندن نظرات، انتقادات سازنده، پیشنهادهای، توضیحات مردم و مسئولان با رعایت

موازن اسلامی و مصالح جامعه به اطلاع عموم،^۱

۲. عدم حق هیچ مقام دولتی و غیردولتی برای اعمال فشار جهت چاپ مطلب یا مقاله‌ای در

مطبوعات و یا مبادرت به سانسور و کنترل نشریات،

۳. کسب و انتشار اخبار داخلی و خارجی که به منظور افزایش آگاهی عمومی و حفظ مصالح

جامعه باشد با رعایت این قانون به عنوان حق قانونی مطبوعات.

در فصل چهارم تحت عنوان «حدود مطبوعات» ذیل ماده (۶) می‌آید:

«نشریات جز در موارد اخلاص به مبانی و احکام اسلام و حقوق عمومی که در این فصل

مشخص می‌شوند آزادند».^۲

۱. در ذیل تبصره‌ای انتقاد سازنده این‌گونه تعریف می‌شود: «انتقاد سازنده مشروط به دارا بودن منطق و استدلال و پرهیز از توهین، تحقیر و تخریب می‌باشد».

۲. برطبق بندهای این ماده موارد ذیل آزاد نیستند: «۱. نشر مطالب الحادی و مخالف موازن اسلامی و ترویج مطالبی که به اساس جمهوری اسلامی لطمه وارد کند. ۲. اشاعه فحشا و منکرات و انتشار عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی. ۳. تبلیغ و

در ذیل ماده (۷) این فصل، موارد ذیل برای مطبوعات ممنوع می‌شود:

«الف) چاپ و انتشار نشریه‌ای که پروانه برای آن صادر نشده و یا پروانه آن لغو گردیده است و یا به دستور دادگاه به‌طور موقت یا دائم تعطیل گردیده است.

ب) انتشار نشریه به‌گونه‌ای که اکثر مطالب آن مغایر باشد آنچه که متقاضی به نوع آن متعهد شده است.

ج) انتشار نشریه به‌نحوی که با نشریات موجود یا نشریاتی که به‌طور موقت یا دائم تعطیل شده‌اند از نظر نام، علامت و شکل اشتباه شود.

د) انتشار نشریه بدون ذکر نام صاحب امتیاز و مدیر مسئول و نشانی اداره نشریه و چاپخانه آن.

ه) مراکز نشر، چاپ، توزیع و فروش نشریات مجاز به چاپ و انتشار و عرضه مطبوعات و نشریاتی که از سوی هیئت نظارت مغایر با اصول مندرج در این قانون تشخیص داده شود نمی‌باشند».

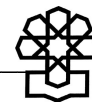
فصل پنجم از ماده (۸) تا (۲۲) این قانون به «شرایط متقاضی و مراحل صدور پروانه» توسط وزارت ارشاد اسلامی و هیئت نظارت بر مطبوعات، وظایف هیئت نظارت، تیراژ مطبوعات و ورود و خروج مطبوعات به کشور برطبق قانون، اختصاص یافته است.

در ذیل تبصره «۵» ماده (۹) در این فصل آمده است:

«نخست‌وزیران، وزیران، استانداران، امرای ارتش و شهربانی، ژاندارمری رؤسای سازمان‌های دولتی، مدیران عامل و رؤسای هیئت‌مدیره شرکت‌ها و بانک‌های دولتی و کلیه شرکت‌ها و مؤسساتی که شمول حکم در مورد آن مستلزم ذکر نام است، نمایندگان مجلسین، سفرا، فرمانداران، شهرداران، رؤسای انجمن‌های شهر و شهرستان تهران و مراکز استان‌ها، اعضای ساواک، رؤسای دفاتر رستخیز در تهران و مراکز استان‌ها و شهرستان‌ها و وابستگان به رژیم سابق که در فاصله زمانی ۱۳۴۲/۳/۱۵ تا ۱۳۵۷/۱۱/۲۲ در مشاغل مذکور بوده و همچنین کسانی که در این مدت از طریق مطبوعات، رادیو تلویزیون یا سخنرانی در اجتماعات خدمتگزار تبلیغاتی رژیم گذشته بوده‌اند،

ترویج اسراف و تبذیر. ۴. ایجاد اختلاف مابین اقشار جامعه، به‌ویژه از طریق طرح مسائل نژادی و قومی. ۵. تحریص و تشویق افراد و گروه‌ها به ارتکاب اعمالی علیه امنیت، حیثیت و منافع جمهوری اسلامی ایران در داخل یا خارج. ۶. فاش نمودن و انتشار اسناد و دستورها و مسائل محرمانه، اسرار نیروهای مسلح جمهوری اسلامی، نقشه و استحكامات نظامی، انتشار مذاکرات غیرعلنی مجلس شورای اسلامی و محاکم غیرعلنی دادگستری و تحقیقات مراجع قضایی بدون مجوز قانونی. ۷. اهانت به دین مبین اسلام و مقدسات آن و همچنین اهانت به مقام معظم رهبری و مراجع مسلم تقلید. ۸. افترا به مقامات، نهادها، ارگان‌ها و هر یک از افراد کشور و توهین به اشخاص حقیقی و حقوقی که حرمت شرعی دارند، اگرچه از طریق انتشار عکس یا کاریکاتور باشد. ۹. سرقت‌های ادبی و همچنین نقل مطالب از مطبوعات و احزاب و گروه‌های منحرف و مخالف اسلام (داخلی و خارجی) به‌نحوی که تبلیغ از آنها باشد (حدود موارد فوق را آیین‌نامه مشخص می‌کند).

تبصره - سرقت ادبی عبارت است از نسبت دادن عمدی تمام یا بخش قابل توجهی از آثار و نوشته‌های دیگران به خود یا غیر ولو به‌صورت ترجمه.

از انتشار نشریه محرومند».

در فصل ششم از ماده (۲۳) تا ماده (۳۶) به جرائم مطبوعاتی و مجازات‌های آنها پرداخته می‌شود. براساس این مواد جرائم مطبوعاتی عبارتند از:

۱. توهین یا افترا، یا خلاف واقع و یا انتقاد نسبت به شخص (اعم از حقیقی یا حقوقی)،
۲. افشای اسناد و دستوره‌های محرمانه نظامی و اسرار ارتش و سپاه و یا نقشه‌های قلاع و استحکامات نظامی در زمان جنگ یا صلح،
۳. تحریص و تشویق مردم، صریحاً به ارتکاب جرم یا جنایتی بر ضد امنیت داخلی یا سیاست خارجی کشور که در قانون مجازات عمومی پیش‌بینی شده است، در صورتی که اثری بر آن مترتب شود،

۴. اهانت به دین مبین اسلام و مقدسات آن،

۵. اهانت به رهبر یا شورای رهبری جمهوری اسلامی ایران و یا مراجع مسلم تقلید،

۶. انتشار عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف عفت عمومی،

۷. انتشار مذاکرات غیرعلنی مجلس شورای اسلامی و مذاکرات غیرعلنی محاکم دادگستری یا تحقیقات مراجع اطلاعاتی و قضایی که طبق قانون افشای آن مجاز نیست،

۸. انتشار هر نوع مطلب مشتمل بر تهمت یا افترا یا فحش و الفاظ رکیک یا نسبت‌های توهین‌آمیز و نظایر آن نسبت به اشخاص،

۹. انتشار مطالبی که مشتمل بر تهدید به هتک شرف و یا حیثیت و یا افشای اسرار شخصی باشد،

۱۰. معرفی خود برخلاف واقع به‌عنوان صاحب پروانه انتشار یا مدیر مسئول،

۱۱. مبادرت به انتشار نشریه بدون داشتن پروانه،

۱۲. تقلید نام یا علامت نشریه دیگری ولو با تغییرات جزئی باشد، به‌طوری که برای خواننده امکان اشتباه باشد،

در ذیل ماده (۳۴) این قانون می‌آید:

«به جرائم ارتكابی به‌وسیله مطبوعات در دادگاه صالحه با حضور هیئت منصفه رسیدگی می‌شود».

براساس ماده (۳۵) این قانون:

«آیین‌نامه اجرایی این قانون ظرف حداکثر ۶ ماه توسط وزارت ارشاد اسلامی تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید»

- قانون دیگر در زمینه مطبوعات، «قانون اصلاح ماده (۲۲) قانون مطبوعات مصوب

این قانون مشتمل بر یک ماده واحده است که در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۶۹/۹/۴ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۶۹/۹/۱۱ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

در این ماده واحده چنین می‌آید:

«ماده (۲۲) قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ به شرح زیر اصلاح می‌گردد.

«ماده (۲۲) - ورود مطبوعات به کشور و نیز خروج آن براساس موازین شرعی و قانون

اساسی و نظام جمهوری اسلامی است».

قانونی دیگر در این زمینه، «قانون الحاق یک بند و یک تبصره به ماده (۶) قانون مطبوعات

مصوب ۱۳۷۷/۵/۲۱ مجلس شورای اسلامی و تأیید شده ۱۳۷۷/۵/۲۵ شورای نگهبان است.

براساس این قانون:

«یک بند به عنوان بند «۵» و یک تبصره به عنوان تبصره «۲» به ماده (۶) قانون مطبوعات

مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی الحاق و شماره بندهای بعدی اصلاح می‌گردد:

۵. استفاده ابزاری از افراد (اعم از زن و مرد) در تصاویر و محتوی، تحقیر و توهین به جنس

زن، تبلیغ تشریفات و تجملات نامشروع و غیرقانونی.

تبصره «۲» - متخلف از موارد مندرج در این ماده مستوجب مجازات‌های مقرر در ماده (۶۹۸)

قانون مجازات اسلامی خواهد بود و در صورت اصرار مستوجب تشدید مجازات و لغو پروانه

می‌باشد».

- یکی دیگر از مهمترین قوانین در زمینه مطبوعات، «قانون اصلاح قانون مطبوعات» است. این

قانون مشتمل بر هشت فصل و ۲۸ ماده در تاریخ ۱۳۷۹/۱/۳۰ به تصویب مجلس شورای اسلامی و

در تاریخ ۱۳۷۹/۲/۷ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

براساس تبصره «۲» ماده (۱) این قانون:

«نشریه‌ای که بدون اخذ پروانه از هیئت نظارت بر مطبوعات منتشر گردد از شمول قانون

مطبوعات خارج بوده و تابع قوانین عمومی است».

تبصره «۳» ماده (۱) کلیه نشریات الکترونیکی را مشمول مواد این قانون می‌داند.

براساس ماده (۲)، سه تبصره به ماده (۵) قانون مطبوعات الحاق می‌گردد. برطبق این

تبصره‌ها:

تبصره «۱» - متخلف از مواد (۴) و (۵) به شرط داشتن شاکی به حکم دادگاه به انفصال

خدمت از ۶ ماه تا دو سال و در صورت تکرار به انفصال دائم از خدمات دولتی محکوم خواهد شد.

تبصره «۲» - مصوبات شورای عالی امنیت ملی برای مطبوعات لازم‌الاتباع است. در صورت

تخلف، دادگاه می‌تواند نشریه متخلف را موقتاً تا دو ماه توقیف و پرونده را خارج از نوبت رسیدگی نماید.

تبصره «۳» - مطالب اختصاصی نشریات اگر به نام پدیدآورنده اثر (به نام اصلی یا مستعار) منتشر شود به نام او و در غیر این صورت به نام نشریه، مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و منصفان و هنرمندان می‌باشد.

براساس ماده (۳) علاوه بر اصلاحات جزئی‌ای که در ماده (۶) قانون مطبوعات انجام می‌شود، دو بند زیر به‌عنوان بندهای «۱۱» و «۱۲» به آن الحاق می‌گردد:

«۱۱». پخش شایعات و مطالب خلاف واقع و یا تحریف مطالب دیگران.

۱۲. انتشار مطلب علیه اصول قانون اساسی.»

براساس ماده (۴)، ماده (۷) قانون مطبوعات به شرح زیر اصلاح می‌گردد علاوه بر یکسری اصلاحات جزئی بند «ه» ماده (۷) با اصلاحی به شرح زیر به‌عنوان تبصره تبدیل می‌گردد:

«مراکز نشر، چاپ، توزیع و فروش نشریات، مجاز به چاپ و انتشار و عرضه مطبوعات و نشریاتی که از سوی دادگاه صالح یا هیئت نظارت مغایر با اصول مندرج در این قانون تشخیص داده شود، نمی‌باشند».

براساس ماده (۵)، ماده (۸) قانون مطبوعات به ترتیب اصلاح و دو تبصره به‌عنوان تبصره «۲» و «۳» به آن الحاق می‌گردد.^۱

براساس ماده (۶) این قانون، در ماده (۹) قانون مطبوعات که مرتبط با شرایط متقاضیان امتیاز نشریات است اصلاحاتی به عمل می‌آید و سه تبصره به‌عنوان تبصره‌های «۶»، «۷» و «۸» به این ماده الحاق می‌گردد. براساس تبصره «۸» این ماده:

«اعضا و هواداران گروه‌های ضد انقلاب و یا گروه‌های غیرقانونی و محکومین دادگاه‌های انقلاب اسلامی که به جرم اعمال ضد انقلابی و یا علیه امنیت داخلی و خارجی محکومیت یافته‌اند و همچنین کسانی که علیه نظام جمهوری اسلامی ایران فعالیت و یا تبلیغ می‌کنند حق هیچ‌گونه فعالیت مطبوعاتی و قبول سمت در نشریات را ندارند».

براساس ماده (۷) متن ماده (۱۰) قانون مطبوعات، که در خصوص هیئت نظارت بر مطبوعات،

۱. «ماده (۸) - انتشار نشریه توسط اشخاص حقیقی یا حقوقی با سرمایه ایرانی و اخذ پروانه از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی آزاد است. استفاده نشریات از کمک خارجی مستقیم یا غیرمستقیم ممنوع و جرم محسوب می‌شود.

تبصره «۲» - کمک‌های اشخاص حقیقی یا حقوقی خارجی غیردولتی که با نظارت وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و وزارت امور خارجه دریافت گردد مشمول این ماده نخواهد بود.

تبصره «۳» - واگذاری امتیاز نشریه به غیر اعم از قطعی، شرطی، اجاره و امثال آن ممنوع است و جرم محسوب می‌شود مگر در صورت درخواست کتبی صاحب امتیاز و تصویب هیئت نظارت».

اختیارات و وظایف و شرایط اعضای آن است، و تبصره‌های «۲» و «۳» آن اصلاح و یک تبصره به‌عنوان تبصره «۵» به آن الحاق می‌گردد.

در ماده (۸) این قانون، یک تبصره در مورد لغو پروانه نشریه به ماده (۱۱) قانون مطبوعات الحاق می‌گردد.^۱

براساس ماده (۹) این قانون، ماده (۱۲) قانون مطبوعات، درخصوص رسیدگی به تخلفات نشریات اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌گردد.

براساس ماده (۱۱)، تبصره «۳» ماده (۲۳) در مورد تخلف نشریات اصلاح و یک تبصره به‌عنوان تبصره «۴» الحاق می‌گردد.

براساس ماده (۱۲) عبارت «یا شورای رهبری» از متن ماده (۲۷) حذف می‌گردد.

براساس ماده (۱۳) عبارت «دادستان عمومی» در تبصره ماده (۳۱) به رئیس دادگاه تبدیل می‌گردد.

برطبق ماده (۱۴)، ماده (۳۳) قانون مطبوعات به‌شرح زیر اصلاح می‌شود:

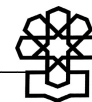
«ماده (۳۳) - الف) هرگاه در انتشار نشریه، نام یا علامت نشریه دیگری ولو با تغییرات جزئی تقلید شود به‌طوری که برای خوانندگان امکان اشتباه باشد، از انتشار آن جلوگیری و مرتکب به حبس تعزیری شصت و یک روز تا سه ماه و جزای نقدی از یک میلیون (۱,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا ده میلیون (۱۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شود. تعقیب جرم و مجازات منوط به شکایت شاکی خصوصی است.

ب) پس از توقیف یک نشریه، انتشار هر نوع نشریه دیگر به‌جای نشریه توقیف شده به‌نحوی که با نشریه مذکور از نظر نام، علامت و شکل مشتبه شود ممنوع است و نشریه جدید بلافاصله توقیف می‌گردد. مرتکب به مجازات حبس تعزیری از ۳ ماه تا ۶ ماه و جزای نقدی از دو میلیون (۲,۰۰۰,۰۰۰) ریال تا بیست میلیون (۲۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال محکوم می‌شود.»

براساس ماده (۱۵)، ماده (۳۴) قانون مطبوعات در مورد رسیدگی به جرائم مطبوعات اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌گردد. همچنین براساس ماده (۱۶)، ماده (۳۵) قانون مطبوعات، درباره تخلفات مطبوعات و مجازات‌های مربوطه، اصلاح و یک تبصره آن به قانون الحاق می‌گردد.

فصل هفتم تحت عنوان «هیئت منصفه مطبوعات» به طریق انتخاب هیئت منصفه، شرایط اعضای هیئت منصفه، شرایط تصمیم‌گیری و صدور رأی توسط هیئت منصفه و اجرای آن با الحاق مواد (۳۶) تا (۴۴) به قانون مطبوعات می‌پردازد.

۱. «تبصره - در صورتی که صاحب پروانه یکی از شرایط مقرر در ماده (۹) این قانون را فاقد شود، به تشخیص هیئت نظارت مقرر در ماده (۱۰) و با رعایت تبصره‌های آن پروانه نشریه لغو می‌شود.»

در دنباله، این قانون تحت عنوان «فصل هشتم موارد متفرقه» ماده (۴۵) که «نظارت دقیق بر عملکرد جرائد و انجام رسالت مطبوعاتی آنان» را برعهده وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌گذارد و ماده (۴۶) که صاحب امتیاز و مدیر مسئول را موظف می‌کند تا کلیه کارکنان نشریه را بیمه نمایند به قانون مطبوعات الحاق می‌شود. سپس ماده (۳۵) به ماده (۴۷) تغییر می‌یابد و عنوان وزارت ارشاد اسلامی به «وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی» اصلاح می‌گردد و ماده (۳۶) به ماده (۴۸) تغییر و به شرح زیر اصلاح می‌گردد:

«ماده (۴۸) - این قانون از جمله در مورد نحوه تشکیل هیئت نظارت و هیئت منصفه از تاریخ تصویب لازم‌الاجراست و نیز از تاریخ تصویب، کلیه قوانین مغایر با آن از جمله لایحه قانونی مطبوعات مصوب ۱۳۵۸/۵/۲۵ شورای انقلاب لغو می‌گردد».

- یکی دیگر از قوانین مربوط به مطبوعات، قانون استفساریه نسبت به کلمه اهانت، توهین و یا هتک حرمت مندرج در مقررات جزایی مواد (۵۱۳)، (۵۱۴)، (۶۰۸) و (۶۰۹) قانون مجازات اسلامی و بندهای «۷» و «۸» ماده (۶) و مواد (۲۶) و (۲۷) قانون مطبوعات است. این قانون مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۷۹/۱۰/۴ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۷۹/۱۰/۱۰ به تأیید شورای نگهبان رسیده است. براساس ماده واحده این قانون:

«از نظر مقررات کیفری اهانت و توهین و... عبارت است از به‌کار بردن الفاظی که صریح یا ظاهر باشد و یا ارتکاب اعمال و انجام حرکاتی که با لحاظ عرفیات جامعه و با در نظر گرفتن شرایط زمانی و مکانی و موقعیت اشخاص موجب تخفیف و تحقیر آنان شود و با عدم ظهور الفاظ توهین تلقی نمی‌گردد».

- قانون هیئت منصفه یکی دیگر از قوانین مهم مجلس شورای اسلامی در زمینه مطبوعات است. قانون فوق مشتمل بر پانزده ماده و ۶ تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۲/۱۲/۲۴ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۳/۱/۱۷ به تأیید شورای نگهبان رسیده است. براساس ماده (۱) این قانون:

«رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی علنی است و با حضور هیئت منصفه در دادگاه صالحه صورت می‌گیرد. هیئت منصفه در دادگاه‌های تحت نظر قوه قضائیه طبق این قانون تشکیل می‌گردد».

در سایر مواد این قانون ترکیب هیئت منصفه، شیوه انتخاب، مدت، شرایط و تعداد اعضا، رد صلاحیت اعضا، مکان هیئت منصفه، شیوه رسیدگی به دعاوی سیاسی و مطبوعاتی توسط هیئت منصفه بیان می‌گردد.

- قانون دیگر در این زمینه پس از قانون فعال نمودن هیئت منصفه برای یک سال در سال

۱۳۸۴ توسط قانون، «تمدید قانون فعال نمودن هیئت منصفه مطبوعات برای جلوگیری از تعطیلی اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران» است. قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز چهارشنبه مورخ ۱۳۸۵/۵/۴ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۵/۵/۴ به تأیید شورای نگهبان رسید.

برطبق این ماده واحده:

«از تاریخ تصویب این قانون، قانون فعال نمودن هیئت منصفه مطبوعات برای جلوگیری از تعطیلی اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۸۴ به مدت دو سال تمدید می‌گردد».

- قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۸/۹/۷ در تبصره «۲» در ذیل ماده (۵۹) آمده است:

«نشریات و مطبوعات متعلق به سازمان‌ها، وزارتخانه‌ها، ادارات، نهادها و مؤسسات یاد شده در متن این ماده، حق تبلیغ برای نامزدهای انتخاباتی را ولو به صورت درج آگهی ندارند».

- طبق تبصره ماده (۱۳) قانون دیوان عدالت اداری ۱۳۶۰/۱۱/۴:

«شاک و دیوان قبل از رسیدگی و ثبوت تخلف اعلام شده حق افشای آن را ندارند مطبوعات و وسایل ارتباط جمعی نیز قبل از ثبوت تخلف از درج و نشر آن ممنوعند».

در ذیل ماده (۷۴) قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶۴/۴/۵ آمده است:

«مطبوعات و نشریات حق ندارند از سه روز قبل از اخذ رأی آگهی یا مطالبی علیه نامزدهای انتخاباتی درج کنند و یا مطالبی بنویسند که دال بر انصراف گروه یا اشخاصی از نامزدهای معین باشد و در هر صورت نامزدها حق دارند پاسخ خود را ظرف ۱۸ ساعت پس از انتشار به وسیله وزارت کشور به روزنامه مزبور بدهند و روزنامه مکلف به چاپ فوری آن قبل از ممنوعیت طبق قانون مطبوعات می‌باشد...».

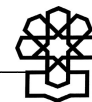
سپس در ذیل ماده (۹۱) همین قانون می‌آید:

«مجازات تخلف از ماده (۷۴) تعطیل نشریه از یک تا سه ماه خواهد بود و نویسنده مقاله (در صورتی که معلوم باشد) و مدیر نشریه (در صورتی که نویسنده مشخص نباشد) تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم می‌گردد و همچنین کسی که از طریق غیر مطبوعات اعمال فوق را مرتکب شود به مجازات تا ۷۴ ضربه شلاق محکوم خواهد شد».

- براساس قانون اهداف و وظایف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۱۳۶۵/۱۲/۱۲ و وظایف و

اختیارات ذیل که مربوط به مطبوعات است به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی واگذار می‌شود:

۱. اجرای قوانین مربوط به مطبوعات و نشریات و تعیین ضوابط و مقررات مربوطه و تمرکز،

- توزیع و نشر انواع آگهی‌های دولتی و اجرای آن در داخل و خارج کشور.
۲. انعقاد قرارداد در زمینه مبادلات فرهنگی، هنری، سینمایی، جهانگردی، خبری، مطبوعاتی و شرکت در جلسات سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی در موارد مربوطه با همکاری و هماهنگی وزارت امور خارجه با رعایت قانون اساسی،
۳. ایجاد، توسعه و اداره کلیه امور نمایندگی‌های فرهنگی ایران در خارج و تعیین نمایندگان فرهنگی و مطبوعاتی و نظارت کامل بر اجرای وظایفی که به عهده آنان نهاده می‌شود.
۴. صدور اجازه ورود و خروج آثار سمعی و بصری، آثار هنری، مطبوعات و نشریات و کلیه مواد تبلیغی و فرهنگی مشکوک که تعیین موارد مشکوک از غیر مشکوک طبق آیین‌نامه‌ای خواهد بود که به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.
۵. صدور اجازه تأسیس یا انحلال مراکز، مؤسسات و مجامع فرهنگی، مطبوعاتی، خبری، هنری، سینمایی، سمعی و بصری و مؤسسات انتشاراتی و تبلیغاتی در کشور و نظارت بر فعالیت‌های آنها و همچنین ناشرین و کتاب‌فروشان در چارچوب ضوابط و مقررات مربوط.
۶. تحقیق درباره اثرات و سایل ارتباط جمعی و سنجش میران تأثیر برنامه‌ها و فعالیت‌های گفتاری، تصویری، مطبوعاتی و خبری و متون چاپ شده در افکار عمومی با همکاری دستگاه‌های ذیربط.

- در ذیل ماده (۳) قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی درباره میزان مجاز خروج مطبوعات توسط هر جهانگرد خارجی آمده است:

«هر جهانگرد خارجی که از کشور خارج می‌شود می‌تواند براساس تسهیلات مقرر در این قانون علاوه بر لوازم شخصی متعارف خود حداکثر تا میزانی که در آیین‌نامه اجرایی این قانون تعیین می‌شود صنایع دستی یا محصولات مجاز کشور و کتاب و مطبوعات را با حفظ جنبه غیرتجاری آن از کشور خارج نماید».

براساس ماده (۱۴۳) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) ۱۳۷۵/۲/۲ «هر کس نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصاویر، مطبوعات، اعلانات، علائم، فیلم، نوار سینما و یا به‌طور کلی هر چیز که عفت و اخلاف عمومی را جریحه‌دار نماید برای تجارت یا توزیع به نمایش و معرض انظار عمومی گذارد یا بسازد یا برای تجارت و توزیع نگاه دارد». یا «اشیای مذکور را به‌منظور اهداف فوق شخصاً یا به‌وسیله دیگری وارد یا صادر کند و یا به‌نحوی از انحصار متصدی یا واسطه تجارت و یا هر قسم معامله شود یا از کرایه دادن آنها تحصیل مال نماید» یا «اشیای فوق را به‌نحوی از انحصار منتشر نماید یا آنها را به معرض انظار عمومی بگذارد». یا «برای تشویق به معامله اشیای مذکور در فوق و یا ترویج آن اشیای به‌نحوی از انحصار اعلان و یا

فاعل یکی از اعمال ممنوعه فوق و یا محل به دست آوردن آن را معرفی نماید». به حبس از سه ماه تا یک سال و جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا ۶ میلیون ریال و تا ۷۴ ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات مذکور محکوم خواهد شد.

سپس به ترتیب در ذیل تبصره «۱» و «۲» می آید:

تبصره «۱» - «مفاد این ماده شامل اشیایی نخواهد بود که با رعایت موازین شرعی و برای مقاصد علمی یا هر مصلحت حلال عقلایی دیگر تهیه یا خرید و فروش و مورد استفاده متعارف علمی قرار می گیرد».

تبصره «۲» - «اشیای مذکور ضبط و محو آثار می گردد و جهت استفاده لازم به دستگاه دولتی ذیربط تحویل خواهد شد».

- براساس تبصره «۶» ماده واحده قانون ممنوعیت به کارگیری اسامی، عناوین و اصطلاحات بیگانه ۱۳۷۵/۹/۱۴ به منظور حفظ قوت و اصالت زبان فارسی به عنوان یکی از ارکان هویت ملی ایران و زبان دوم عالم اسلام و معارف و فرهنگ اسلامی، چاپخانه‌ها، مراکز طبع و نشر، روزنامه‌ها و سایر مطبوعات مکلف می شوند از به کار بردن کلمات و واژه‌های بیگانه در گزارش‌ها و مکاتبات، سخنرانی‌ها، مصاحبه‌های رسمی خودداری کنند و در صورت تخلف وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف است مطابق تبصره «۸»^۱ همین قانون با آنها رفتار کند.

- براساس ماده واحده قانون محل دفاتر روزنامه و مجله، مصوب ۱۳۷۷/۲/۱۳ مجلس، تأیید شده شورای نگهبان، در ۱۳۷۷/۲/۲۳:

«تأسیس دفاتر مطبوعات موضوع ماده (۱) قانون مطبوعات مصوبه ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ و نیز فعالیت شغلی صاحبان روزنامه‌ها و مجله‌ها در واحد مسکونی مستقل و یا مجتمعی که به طور کامل در اختیار روزنامه و مجله قرار گیرد و همچنین ساختمان‌های اداری و تجاری و استیجاری بلامانع است».

سپس در ذیل تبصره می آید:

«آیین‌نامه اجرایی این قانون توسط وزارتخانه‌های کشور و فرهنگ و ارشاد اسلامی ظرف سه ماه تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید».

در ذیل تبصره ماده (۵۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۸/۹/۷ آمده است:

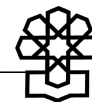
۱. تبصره «۸» - تولید و توزیع‌کنندگان کالاها و صاحبان مراکز کسب و پیشه در صورت تخلف از این قانون به ترتیب به مجازات‌های زیر محکوم خواهند شد:

(الف) اخطار کتبی توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.

(ب) تعویض علائم و نشانه‌ها و تغییر اسامی و عناوین پس از اعلام وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی توسط وزارت کشور یا دستگاه‌های ذیربط با هزینه متخلف.

(ج) تعطیل موقت محل کار.

(د) لغو پروانه کار.

«نشریات و مطبوعات متعلق به سازمان‌ها، وزارتخانه‌ها، ادارات، نهادها و مؤسسات یاد شده در متن این ماده، حق تبلیغ برای نامزدهای انتخاباتی را ولو به صورت درج آگهی ندارند».

باز در ذیل ماده (۶۴) همین قانون آمده است:

«مطبوعات و نشریات حق ندارند آگهی یا مطالبی علیه نامزدهای انتخاباتی درج کنند و یا برخلاف واقع مطالبی بنویسند که دال بر انصراف گروه یا اشخاصی از نامزدهای معین باشد و در هر صورت نامزدها حق دارند پاسخ خود را ظرف ۱۸ ساعت پس از انتشار نشریه مزبور بدهند و آن نشریه مکلف به چاپ فوری آن طبق قانون مطبوعات می‌باشد. در صورتی که آن نشریه منتشر نشود مسئول آن باید با هزینه خود پاسخ نامزد را به نشریه مشابه دیگری ارسال دارد و آن نشریه مکلف به درج آن در اولین چاپ خود خواهد بود. انتشار این‌گونه مطالب در غیر مطبوعات نیز ممنوع است و نامزد معترض حق دارد نظر خود را منتشر نماید».

- در ذیل ماده (۱۳۹) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۹/۱/۲۱ آمده است:

«یک نسخه از کلیه طرح‌ها و لوایحی که تقدیم مجلس می‌شود پس از اعلام وصول آن در اختیار مطبوعات قرار می‌گیرد».

- براساس ماده واحده قانون معافیت مؤسسات انتشاراتی و کتاب‌فروشان از پرداخت مالیات که در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۰/۲/۹ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۰/۲/۲۶ به تأیید شورای نگهبان رسیده است:

«از تاریخ ابلاغ این قانون ناشران و فروشندگان کتاب و مطبوعات اعم از اشخاص حقیقی و یا حقوقی که دارای مجوز فعالیت از وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی می‌باشند و همچنین نویسندگان، مترجمین، ویراستاران، گرافیست‌ها و سایر پدیدآورندگان آثار فرهنگی مکتوب از پرداخت مالیات بر درآمد موضوع فعالیت‌های مطبوعاتی و انتشاراتی معاف می‌باشند».

- در ذیل تبصره «۱» بند «۱۰» ماده واحده قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب ۱۳۸۱/۷/۲۸ که در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ۱۳۸۱/۷/۲۸ مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۱/۸/۱۲ به تأیید شورای نگهبان رسیده، آمده است:

«رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص عضو یا قصاص نفس یا اعدام یا رجم یا صلب و یا حبس ابد باشد و نیز رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی ابتدائاً در دادگاه تجدید نظر استان به عمل خواهد آمد و در این مورد، دادگاه مذکور «دادگاه کیفری استان» نامیده می‌شود. دادگاه کیفری استان برای رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص نفس یا اعدام یا رجم یا صلب یا حبس دائم باشد از پنج نفر (رئیس و چهار مستشار یا دادرس علی‌البدل دادگاه تجدید نظر استان) و برای رسیدگی به جرائمی که مجازات قانونی آنها قصاص عضو و جرائم مطبوعاتی و

سیاسی باشد از سه نفر (رئیس و دو مستشار یا دادرس علی‌البدل دادگاه تجدید نظر استان) تشکیل می‌شود. تشکیلات، ترتیب رسیدگی، کیفیت محاکمه و صدور رأی این دادگاه تا تصویب قانون آیین دادرسی مناسب مطابق مقررات این قانون و قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸ کمیسیون قضایی و حقوقی مجلس شورای اسلامی خواهد بود. دادگاه کیفری استان در رسیدگی به جرائم مطبوعاتی و سیاسی با حضور هیئت منصفه تشکیل خواهد شد».

بخش چهارم - مقایسه وضعیت مطلوب (بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند چشم‌انداز) با قوانین و مقررات موجود در مورد رسانه‌های جمعی

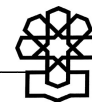
در این بخش از نوشتار، ابتدا سعی می‌شود با قرار دادن بایسته‌های قانون اساسی و الزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام برای رسانه‌های جمعی در یک چارچوب مفهومی نسبتاً منسجم^۱ امکان مقایسه بین این بایسته‌ها و الزامات با قوانین موجود فراهم آورده شود و سپس شکاف احتمالی بین وضعیت موجود و مطلوب نشان داده شود و نهایتاً راهکارهای مناسبی برای رفع این شکاف‌ها و پیشنهادهایی برای قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه در عرصه رسانه‌ها ارائه گردد.

همان‌طور که در بخش نخست بیان شد، چارچوب مفهومی این نوشتار دارای مقولات زیر است: نهادها و وسایل رسانه‌ای، محتوای متون تولید شده رسانه‌ای، توزیع متون رسانه‌ای و مخاطبین رسانه‌ها، که هر کدام از این مقولات نیز دارای زیر مقوله‌هایی است.

اهم زیر مقوله‌هایی را که در خصوص نهادها و وسایل رسانه‌ای باید مد نظر قرار داد عبارتند از: شرایط تأسیس، نوع فعالیت، مکان و گستره فعالیت، ویژگی‌ها و شرایط تولیدکننده یا تولیدکنندگان، شرایط جذب نیروی انسانی، امکانات و منابع نهاد، اقتصاد و مالکیت نهاد، سیاست رسانه‌ها، تکنولوژی رسانه‌ای، تولید یا تهیه ابزار رسانه‌ای مورد نیاز، نظارت بر نهاد، رسیدگی به تخلفات نهاد و انحلال نهاد.

اهم زیر مقوله‌های محتوای متون تولید شده رسانه‌ای (هم به صورت سلبی و هم ایجابی)

۱. این چارچوب به‌طور کلی در بخش نخست معرفی گردید و در این قسمت سعی می‌شود بایسته‌های قانون اساسی، استلزامات سند چشم‌انداز و سپس قوانین موجود در ذیل این چارچوب مفهومی قرار گیرند

عبارتند از: سیاسی،^۱ اجتماعی،^۲ اقتصادی^۳ و فرهنگی^۴ هر کدام از این زیر مقوله‌ها خود نیز دارای زیرمقوله‌های دیگری نیز می‌باشد. متون رسانه‌ای در هریک از موارد فوق می‌تواند جنبه اخباری و اطلاع‌رسانی، جنبه آموزشی و جنبه ترویجی و تبلیغی، عدالت محتوایی و جنبه ماهوی و تأثیرگذارانه داشته باشد. علاوه به این موارد باید به مسئله نظارت بر این بعد و نحوه برخورد با متخلفین نیز توجه نمود.

در مقوله توزیع باید به اینکه چه متونی؟ کی؟ چگونه؟ در چه وسعتی؟ توسط چه کسانی قابل توزیع هستند؟ و به مسئله عدالت توزیعی و دسترسی برابر به متون رسانه‌ای، نظارت بر توزیع و شیوه برخورد با متخلفین توجه نمود.

در مقوله مخاطبان باید به حقوق مخاطبان و اینکه مخاطبان مجاز به دسترسی به چه متونی هستند یا نیستند، هر متن مناسب برای گروهی از مخاطبان است (دسته‌بندی متون براساس سن و جنس و...) نظارت و نحوه برخورد با متخلفین، توجه شود.

۴-۱. نهادها و وسایل رسانه‌ای

بایسته‌های قانون اساسی:

درخصوص نهادها و وسایل رسانه‌ای، قانون اساسی بایسته‌های زیر را برای قانونگذار عادی مشخص نموده است:

- تلاش برای نیل به اصول اسلامی (مقدمه)،
- کوشش برای پرورش انسان براساس ارزش‌های والا و اصول اسلام (مقدمه)،
- انتخاب مسئولان کاردان و مؤمن و نظارت مستمر بر کار آنان (مقدمه)،
- استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها (اصل دوم)،
- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیرضرور (اصل سوم)،
- ابتنا قوانین رسانه‌های جمعی بر موازین اسلامی (اصل چهارم)،
- دولتی بودن رادیو و تلویزیون (اصل چهل و چهارم)،

۱. در زمینه سیاسی باید به مقوله‌های طرد و برجسته‌سازی ایدئولوژی‌ها، مشروعیت‌بخشی به حکومت، حقوق سیاسی و آزادی‌های سیاسی، موضع‌گیری در مقابل سیاست‌های دولت و سیاستمداران، آموزش سیاسی، جامعه‌پذیری سیاسی، اطلاع‌رسانی سیاسی (خبرهای سیاسی) توجه نمود.

۲. در زمینه اجتماعی باید مقولاتی چون نقش رسانه‌ها درخصوص: خانواده، ازدواج، طلاق، تعاملات بین افراد، ایجاد همبستگی اجتماعی از جمله رفع تنش‌های قومی و مذهبی و اجتماعی، جامعه‌پذیری، آموزش نقش‌ها و هنجارها، نوع‌دوستی، تعاون و همکاری، هویت اجتماعی، گذران اوقات فراغت و سرگرمی، جلوگیری از بروز خشونت، کاهش جرم و جنایت، ایجاد نشاط و سرزندگی و... مد نظر قرار گیرد.

۳. در زمینه اقتصادی باید نقش رسانه‌ها در تولید، توزیع، مصرف، بازار، تجارت، اشتغال، حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست، و... را در نظر گرفت.

۴. در زمینه فرهنگی باید نقش رسانه‌ها در فرهنگ‌سازی، مد، لباس، الگوسازی، معرفی ارزش‌ها مد نظر قرار گرفته شود.

- علنی بودن رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیئت منصفه در محاکم دادگستری (اصل یکصد و شصت و هشتم)،
 - نصب و عزل رئیس سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران با مقام رهبری است و شورایی مرکب از نمایندگان رئیس جمهور و رئیس قوه قضائیه و مجلس شورای اسلامی (هر کدام دو نفر) نظارت بر این سازمان خواهند داشت (اصل یکصد و هفتاد و پنجم)،
الزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام:
در بعد نهادها و وسایل ارتباطی سند دارای استلزامات زیر برای رسانه‌های جمعی است:
 - توسعه، رشد و ارتقای موقعیت رسانه‌ها از لحاظ کمیت و کیفیت به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی،
 - پیشبرد دانش رسانه‌ای و افزایش تولیدات رسانه‌ای و بالا بردن کمیت و کیفیت آنها،
 - آموزش نیروهای انسانی در عرصه رسانه و توسعه منابع انسانی در این عرصه،
 - توسعه ارتباطات و زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات، متناسب با پیشرفت‌های جهانی،
 - ایجاد، ساماندهی و تقویت نظام ملی اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و اعمال تدابیر و نظارت‌های لازم به منظور صیانت از امنیت سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و جلوگیری از جنبه‌ها و پیامدهای منفی شبکه‌های اطلاع‌رسانی،
 - توسعه کمی و کیفی شبکه اطلاع‌رسانی ملی و تأمین سطوح و انواع مختلف خدمات و امکانات این شبکه برای کلیه متقاضیان به تناسب نیاز آنان و با رعایت اولویت‌ها و مصالح ملی،
 - حضور فعال و اثرگذار در شبکه‌های جهانی و حمایت از بخش‌های دولتی و غیردولتی در زمینه تولید و عرضه اطلاعات و خدمات ضروری و مفید با تأکید بر ترویج فرهنگ و اندیشه اسلامی،
 - ایجاد و تقویت نظام حقوقی و قضایی متناسب با توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی به‌ویژه در جهت مقابله کارآمد با جرائم سازمان‌یافته الکترونیکی،
 - توسعه فناوری اطلاعات (به‌ویژه حفاظت از اطلاعات) و آینده‌نگری در خصوص آثار تحولات فناوری اطلاعات در سطح ملی و جهانی و گسترش مطالعات و تحقیقات و تربیت نیروی انسانی متخصص در این زمینه،
 - برای دستیابی به بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند چشم‌انداز چه چیزهایی و چه قوانینی مورد نیاز است؟
- به‌طور کلی در این بعد سند، رسانه‌ها را ملزم کرده است که از لحاظ کمی و کیفی به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی در سال ۱۴۰۴ برسند. برای رسیدن به این جایگاه مجلس شورای اسلامی باید برای شناخت ظرایف این بعد، قوانینی را به تصویب برساند و نهادهای رسانه‌ای را ملزم نماید

که نخست وضعیت قدرتمندترین کشور در سال ۱۴۰۴ درخصوص نهادها و وسایل رسانه‌ای ارزیابی کنند و پس از ارزیابی دقیق و کارشناسانه این وضعیت تلاش نمایند که به ماورای این وضعیت گام نهند. به‌طور خلاصه لازم است که:

نهادهای رسانه‌ای از جمله صداوسیما، مطبوعات، نهادهای اینترنتی، خبرگزاری‌ها از لحاظ تعداد و از لحاظ کیفیت از تمام کشورهای آسیای جنوب غربی ۱۴۰۴ برتر باشند. لازمه این کار پیش‌بینی وضعیت تمام کشورهای آسیای جنوب غربی در این خصوص در سال ۱۴۰۴ و تصویب قوانینی درخصوص الزام به افزایش تعداد این نهادهای رسانه‌ای، بالا بردن کیفیت و تکنولوژی این رسانه در حد مورد انتظار.

قوانینی برای آموزش نیروهای انسانی مورد نیاز و فراهم آوردن امکانات و شرایط لازم برای آموزش این نیروها و جذب و اشتغال به کار آنها تصویب شود.

تصویب قوانینی برای تولید و تهیه ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته به‌طوری که این وسایل از تمام کشورهای آسیای جنوب غربی پیشرفته‌تر باشد.

تصویب قوانینی برای توسعه و بسط شبکه‌های فناوری اطلاعات و زیرساخت‌های لازم به‌طوری که این زیرساخت‌ها و شبکه‌ها برتر از تمام کشورهای آسیای جنوبی غربی باشد.

• قانونگذاری درخصوص نظارت بر نهادهای رسانه‌ای جهت رسیدن به هدف مطلوب و مورد نظر،

• قانونگذاری درخصوص چگونگی برخورد با متخلفین و مانع‌تراشان در راه رسیدن به اهداف در نظر گرفته شده،

• قانونگذاری درخصوص نحوه تعامل نهادهای رسانه‌ای با همدیگر و نهادهای رسانه‌ای بین‌المللی و سایر نهادها مرتبط،

• قانونگذاری درخصوص تأمین منابع مالی رسانه‌ها در راستای رسیدن به نقطه مطلوب،

• قانونگذاری درخصوص نحوه مالکیت نهادهای رسانه‌ای و رقابتی کردن رسانه‌ها از جمله

صداوسیما به‌عنوان قدرتمندترین رسانه جهان امروز و خارج نمودن رادیو تلویزیون از انحصار دولت،

• قانونگذاری درخصوص سیاست رسانه‌ها و نظاممند کردن رابطه دولت و نهادهای عمومی

با رسانه‌ها،

• قانونگذاری در مورد شرایط و ویژگی‌های تولیدکنندگان.

وضعیت قوانین موجود در این خصوص:

در این قسمت وضعیت قوانین موجود (برنامه اول تا چهارم توسعه و سایر مصوبات مجلس

شورای اسلامی) درخصوص نهادها و وسایل رسانه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد.

برنامه اول توسعه، به طور کلی توجه چندانی به رسانه‌ها ندارد و به طور خاص عنایتی به نهاد و وسایل رسانه‌ای نمی‌نماید.

در برنامه دوم توسعه:

دولت موظف به طراحی و اجرای برنامه متمرکز اطلاع‌رسانی تجاری بین‌المللی و داخلی از طریق وزارت بازرگانی می‌شود.

ولت موظف می‌شود برای تحقق اهداف فرهنگی برنامه پنج‌ساله دوم در جهت رشد فعالیت‌های فرهنگی و مقابله با تهاجم فرهنگی دشمن، علاوه بر اختیارات مصوب برنامه سه هزارم (۰/۰۰۳) از کل اعتبارات جاری و عمرانی برنامه دوم را به استثنای اعتبارات مربوط به امور دفاع و آموزشی در بودجه سالیانه به برنامه‌های مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره) ده درصد (۱۰٪)، فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان میراث فرهنگی و سازمان تبلیغات اسلامی، سی درصد (۳۰٪) و سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران، شصت درصد (۶۰٪) تخصیص دهد.

دولت مکلف است در جهت ایفای نقش فعال در مجامع فرهنگی و خبری جهان، از کانال‌های ماهواره‌ها جهت پوشش مخاطبان کشورهای دیگر استفاده کند و در جهت ایجاد شبکه رادیویی و تلویزیونی بین‌المللی اسلامی، گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های برون‌مرزی صداوسیما، گسترش برنامه‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی و برنامه‌های فرهنگی برای خانواده‌های ایرانی و سایر مخاطبین در خارج از کشور تلاش کند.

دولت موظف به بالا بردن سطح علمی و کارآیی دست‌اندرکاران رسانه می‌شود.

واردکنندگان و تولیدکنندگان تلویزیون‌های رنگی موظف به پرداخت مالیات می‌گردند.

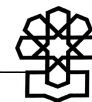
دولت موظف به گسترش و بهبود پوشش شبکه‌های صداوسیما و توسعه وسایل ارتباط جمعی در شهرستان‌ها می‌گردد و تسهیلاتی از قبیل بخشیدگی مالیاتی در نظر گرفته می‌شود. در برنامه سوم توسعه:

دولت به منظور دستیابی آسان به اطلاعات داخلی و خارجی موظف به ایجاد زیرساخت‌های ارتباطی و شاهراه‌های اطلاعاتی لازم می‌گردد.

اشاراتی به تأمین زمین برای مراکز رسانه‌ای و فرهنگی برای شهرهای بیش از ۱۵,۰۰۰ نفر می‌گردد.

دولت موظف می‌شود اقدامات قانونی لازم درخصوص نحوه انجام فعالیت‌های فرهنگی دستگاه‌های متولی امور فرهنگی از جمله رسانه‌ها را تهیه نماید.

واردکنندگان و تولیدکنندگان گیرنده‌های رنگی موظف به پرداخت میزان خاصی مالیات می‌گردند که معادل آن می‌بایستی در اختیار سازمان صداوسیما قرار گیرد.

براساس برنامه چهارم توسعه:

۱. دولت موظف شده است با تجهیز دستگاه‌ها و واحدهای مربوطه و با رعایت استانداردها و چارچوب نظام بازرگانی و تجارت الکترونیکی، اقدامات لازم را توسط دستگاه‌های یاد شده به شرح زیر انجام دهد:

الف) به‌روز نمودن پایگاه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات دستگاه مربوطه در محیط رایانه‌ای و شبکه‌ای.

ب) انجام مناقصه‌ها، مزایده‌ها و مسابقه‌های خرید و فروش کالا و خدمات و عملیات مالی - اعتباری در محیط رایانه‌ای و شبکه‌های اطلاع‌رسانی.

ج) ایجاد بازارهای مجازی.

د) انجام فعالیت‌های تدارکاتی و معاملاتی در قالب تجارت الکترونیکی از سال دوم برنامه.

۲. قوه قضائیه موظف شده است شعبه یا شعبی از دادگاه‌ها را برای بررسی جرائم الکترونیکی و نیز جرائم مربوط به تجارت الکترونیکی و تجارت سیار، اختصاص دهد.

۳. دولت موظف به استقرار جامعه اطلاعاتی، تضمین دسترسی گسترده و امن و ارزان شهروندان به اطلاعات مورد نیاز، حمایت از سرمایه‌گذاری در تولید و عرضه و برقراری امنیت در تولید و تبادل اطلاعات در محیط‌های رایانه‌ای گردیده است.

۴. دولت موظف به توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات و تهیه لایحه جامع ارتباطات در سال اول برنامه چهارم شده است.

۵. دولت موظف به تجهیز مدارس کشور، به امکانات رایانه‌ای و شبکه اطلاع‌رسانی گردیده است.

۶. دولت موظف به اصلاح قوانین و مقررات برای رفع موانع انحصاری، تقویت رقابت‌پذیری در امور فرهنگی و هنری شده است.

۷. دولت موظف به انجام حمایت‌های لازم از اشخاص حقیقی و حقوقی که در چارچوب مقررات مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی در توسعه فضاهای مجازی فرهنگی، هنری و مطبوعاتی در محیط‌های رایانه‌ای و اینترنتی فعالیت می‌کنند و به‌ویژه اعطای تسهیلات لازم برای برپایی پایگاه‌های رایانه‌ای و اطلاع‌رسانی حاوی اطلاعات فرهنگی، دینی، تاریخی و علمی به زبان و خط فارسی توسط بخش‌های مختلف اجرایی کشور جهت استفاده عموم و همچنین ایجاد شرایط لازم توسط صداوسیما جمهوری اسلامی ایران برای دریافت برنامه‌های صوتی و تصویری از طریق شبکه‌های اطلاع‌رسانی کابلی و کانال‌های ماهواره‌ای براساس ضوابط سازمان صداوسیما جمهوری اسلامی ایران شده است.

۸. دولت جهت تعمیق ارزش‌ها، باورها، فرهنگ معنوی و حفظ هویت اسلامی و ایرانی، معرفت دینی و توسعه فرهنگ قرآنی موظف به گسترش فعالیت‌های رسانه‌های ملی و ارتباط جمعی گردیده است.

۹. دولت موظف به تهیه لایحه امنیت شغلی اصحاب رسانه تا پایان سال اول برنامه شده است.

۱۰. دولت موظف به بازنگری و اصلاح قوانین مطبوعات و تبلیغات گردیده است.

۱۱. برای کاهش تصدیگری دولت، دولت موظف شده است حداقل سالیانه سه درصد (۳٪) از تصدی‌های اجتماعی، فرهنگی، تولیدی، خدماتی و نظایر آن توسط دستگاه‌های اجرایی با استفاده از روش‌های مذکور در اجزای (۱)، (۲)، (۳) و (۴) بند «ب» ماده (۱۳۶) و اختصاص بخشی از منابع مربوط برای توسعه بخش‌های غیردولتی، کاهش دهد.

۱۲. در پایان برنامه چهارم تعداد کل کارکنان دولت بایستی، از تعداد آن در آغاز برنامه به میزان پنج درصد (۵٪) کاهش یابد.

سایر مصوبات مجلس شورای اسلامی

مصوبات مرتبط با سازمان صداوسیما در بعد وسایل و نهادهای رسانه‌ای، به دلیل اینکه صداوسیما یکی از سازمان‌های اصلی نظام و مورد توجه ویژه است تقریباً همه ابعاد را (با میزان کاستی در برخی ابعاد از جمله تکنولوژی و وسایل رسانه‌ای) مد نظر قرار داده است. قانون اداره صداوسیما جمهوری اسلامی شیوه اداره این سازمان دولتی را مشخص نموده است و سایر قوانین، اقتصاد این نهاد و سیاست آن را مشخص نموده‌اند که در ارزیابی قوانین و مقایسه آنها با سند اشتراکات و افتراقات آنها با سند و قانون اساسی مشخص خواهد شد.

درخصوص رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی سه قانون مهم بیشتر وجود ندارد که عبارتند از: قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای و قانون تجارت الکترونیک.

در مورد بعد نهادی و وسایل ارتباطی قانون وظایف و اختیارات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، سیاستگذاری در زمینه توسعه ارتباطات و فناوری اطلاعات در چارچوب سیاست‌های کلی نظام، نظارت، توسعه و ترویج ارتباطات و فناوری اطلاعات، حفاظت از شبکه، بسط شبکه، فراهم نمودن زمینه مشارکت بخش دولتی به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات محول می‌گردد و به مجازات صدمه‌زنندگان به امکانات و تجهیزات ارتباطی اشاره‌ای می‌گردد.

براساس قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم‌افزارهای رایانه‌ای از حقوق این پدیدآورندگان حمایت می‌شود و به برخی از تخلفات در این خصوص اشاراتی می‌گردد.

در قانون تجارت الکترونیک، در این قانون تجارت الکترونیک به صورت تخصصی بررسی

می‌گردد که هدف آن مبادله آسان و ایمن اطلاعات با استفاده از سیستم‌های ارتباطی جدید است در این قانون چگونگی تولید داده پیام، حمایت از حقوق مؤلف، حمایت از اسرار تجاری و علائم تجاری و جرائم و مجازات‌های متخلفین و جبران خسارت مطرح می‌گردد.

براساس این قانون وزارت بازرگانی موظف به حمایت از فعالیت‌های تجارت الکترونیکی و وزارت فناوری و ارتباطات موظف به ایجاد زیرساخت‌های لازم با همکاری دستگاه‌های اجرایی برای بسط شبکه اطلاع‌رسانی و اینترنتی می‌گردد.

در قوانین مرتبط با مطبوعات که توسط مجلس شورای اسلامی به تصویب رسیده است در زمینه نهاد و وسایل به موارد ذیل توجه می‌شود:

تعریف مطبوعات، رسالت‌های نهاد، شرایط متقاضیان و صدور پروانه، لغو پروانه نشریه، جرائم مطبوعاتی و مجازات آنها، هیئت منصفه، نظارت بر عملکرد مطبوعات توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و به قانون مطبوعات عنوان مجری، تأسیس دفاتر مطبوعاتی، بیمه کارکنان مطبوعات توسط مدیر مسئول و انحلال مطبوعات.

قوانین برنامه اول تا سوم توسعه مانند سایر ابعاد توجه چندانی به بعد نهادها و وسایل رسانه‌ای ننموده‌اند. به طور خاص، قانون چهارم توسعه درخصوص این بعد، کلیاتی را مطرح کرده است و به مقوله‌هایی چون: شرایط تأسیس و نوع فعالیت، مکان و گستره فعالیت، ویژگی‌ها و شرایط تولیدکنندگان، امکانات و منابع مورد نیاز نهادها، اقتصاد و مالکیت نهادها، سیاست رسانه‌ای، تکنولوژی رسانه‌ای، تهیه و تولید ابزار رسانه و نظارت بر این نهادها به طور خاص و درخور نپرداخته است و بایسته‌های قانون اساسی از جمله انتخاب مسئولان کاردان و مؤمن و نظارت مستمر بر کار آنان و استلزامات سند از جمله بالا بردن دانش رسانه‌ای، آموزش نیروی انسانی مورد نیاز، گسترش مطالعات و تحقیقات در زمینه‌ها رسانه‌ها و اثرات آنها در نظر گرفته نشده است.

سایر مصوبات مجلس: مصوبات مربوط به صداوسیما در این بعد به تکنولوژی رسانه‌ها و ابزار رسانه‌ای و پیشرفت دانش رسانه‌ای، گسترش مطالعات و تحقیقات و تربیت نیروی انسانی متخصص توجه چندانی مبذول نداشته است

در مصوبات مربوط به رسانه کامپیوتری درخصوص نهاد خلأ جدی‌ای وجود دارد و به شرایط تأسیس و نوع فعالیت، مکان و گستره فعالیت، ویژگی‌ها، حقوق و شرایط تولیدکنندگان، امکانات و منابع مورد نیاز نهادها، اقتصاد و مالکیت نهادها، سیاست رسانه‌ای، تکنولوژی رسانه‌ای، تهیه و تولید ابزار رسانه و نظارت بر این نهادها به طور خاص و درخور نپرداخته است.

در مصوبات مربوط به مطبوعات مقوله‌هایی چون: امکانات و منابع مورد نیاز نهادها، سیاست

رسانه‌ای، تکنولوژی رسانه‌ای و تهیه و تولید ابزار رسانه به‌طور خاص و درخور نپرداخته است.

• **ارزیابی، مقایسه و راهکارها و پیشنهادات برای برنامه پنجم توسعه**

با توجه به خلأهای موجود، بایسته‌های قانون اساسی، استلزامات سند، ضروریات و مقوله‌های این

بعد درخصوص نهادها و وسایل رسانه‌ای برنامه پنجم توسعه پیشنهادات زیر مطرح می‌گردد:

۱. اختصاص یافتن مبحثی جداگانه به رسانه‌های جمعی در این قانون که در آن تمام مقوله‌های

بعد نهادها و وسایل رسانه‌ای لحاظ شده باشد.

۲. موظف نمودن دولت به ارزیابی وضعیت تمام کشورهای آسیای جنوب غربی در این

خصوص در سال ۱۴۰۴ و تصویب قوانینی درخصوص الزام به افزایش تعداد این نهادهای

رسانه‌ای، بالا بردن کیفیت و تکنولوژی این رسانه در حد مورد انتظار.

۳. موظف نمودن دولت به آموزش نیروهای انسانی مورد نیاز و فراهم آوردن امکانات و

شرایط لازم برای آموزش این نیروها و جذب و اشتغال به‌کار آنها.

۴. موظف نمودن دولت به تولید و تهیه تکنولوژی و ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته به‌طوری که

این وسایل از تمام کشورهای آسیای جنوب غربی پیشرفته‌تر باشد.

۵. تصویب قوانینی برای توسعه و بسط شبکه‌های فناوری اطلاعات و زیرساخت‌های لازم

به‌طوری که این زیرساخت‌ها و شبکه‌ها برتر از تمام کشورهای آسیای جنوبی غربی باشد.

۶. قانونگذاری درخصوص نظارت بر نهادهای رسانه‌ای جهت رسیدن به هدف مطلوب و مورد نظر،

۷. مشخص نمودن راهکارهای قانونی، برخورد با متخلفین و مانع‌تراشان در راه رسیدن به

اهداف در نظر گرفته شده،

۸. مشخص نمودن نحوه تعامل نهادهای رسانه‌ای با همدیگر و نهادهای رسانه‌ای بین‌المللی و

سایر نهادها مرتبط،

۹. مشخص نمودن تأمین منابع مالی رسانه‌ها در راستای رسیدن به نقطه مطلوب،

۱۰. قانونگذاری درخصوص نحوه مالکیت نهادهای رسانه‌ای و رقابتی کردن رسانه‌ها از جمله

صداوسیما به‌عنوان قدرتمندترین رسانه جهان امروز و خارج نمودن رادیو تلویزیون از انحصار دولت،

۱۱. سامان دادن به «سیاست رسانه‌ها» و نظام‌مند کردن رابطه دولت و نهادهای عمومی با رسانه‌ها،

۱۲. مشخص نمودن ویژگی‌ها، خصایص و حقوق تولیدکنندگان عرصه رسانه‌ها.

۲-۴. **محتوای متون رسانه‌ای**

بایسته‌های قانون اساسی: برای محتوای متون رسانه‌ها قانون اساسی، دارای بایسته‌های زیر است:

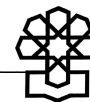
• قرار گرفتن در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی و خدمت به اشاعه فرهنگ اسلامی (مقدمه)،

- بهره‌جویی از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت (مقدمه)،
 - پرهیز جدی از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی (مقدمه)،
 - بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها (اصل سوم)،
 - ارائه برنامه‌های آموزشی (اصل سوم)،
 - تقویت روحیه بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه‌های علمی، فنی، فرهنگی و اسلامی (اصل سوم)،
 - تبلیغ و برنامه‌سازی علیه استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب (اصل سوم)،
 - تبلیغ و برنامه‌سازی جهت محورگونه استبداد و خودکامگی و انحصارطلبی (اصل سوم)،
 - تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم (اصل سوم)،
 - حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان (اصل سوم)،
 - خودداری از سلب آزادی‌های مشروع حتی به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور (اصل نهم)،
 - آزادی استفاده از زبان‌های محلی و قومی در مطبوعات و رسانه‌های گروهی در کنار زبان فارسی (اصل پانزدهم)،
 - آزادی نشریات و مطبوعات در بیان مطالب مگر آنکه مخل به مبانی اسلام یا حقوق عمومی باشد (اصل بیست و چهارم)،
 - انتشار گزارش کامل مذاکرات علنی مجلس شورای اسلامی از طریق رادیو و روزنامه رسمی برای اطلاع عموم (اصل شصت و نهم)،
 - علنی بودن رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی با حضور هیئت منصفه در محاکم دادگستری (اصل یکصد و شصت و هشتم)،
 - تأمین آزادی بیان و نشر افکار با رعایت موازین اسلامی و مصالح کشور در صداوسیما جمهوری اسلامی ایران (اصل یکصد و هفتاد و پنجم)،
 - تلاش برای نیل به اصول اسلامی (مقدمه)،
 - کوشش برای پرورش انسان براساس ارزش‌های والا و اصول اسلام (مقدمه)،
 - ابتنا قوانین رسانه‌های جمعی بر موازین اسلامی (اصل چهارم)،
- استلزمات سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام: سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام دارای الزامات ذیل برای قانونگذاری درخصوص محتوای رسانه‌هاست:
- رسیدن محتوای رسانه‌ها به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی از لحاظ کمیت و کیفیت،

- ترویج اصول و آرمان‌های قانون اساسی،
- قرار گرفتن محتوا در چارچوب قانون اساسی،
- شناسایی و ترویج عناصر هویت اسلامی و انقلابی،
- مبتنا بر اصول فرهنگ خودی و انتشار آنها،
- تبلیغ مردم‌سالاری دینی و رعایت حقوق مصرح مردم در قانون اساسی،
- تبلیغ و مبتنا بر تاریخ ایران و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی و اصول اخلاقی،
- رعایت کرامت و حقوق انسان‌ها در برنامه‌سازی و تبلیغات و انتشار آنها.
- ساختن و ارائه برنامه‌هایی که دور از خشونت باشد و باعث بالا رفتن امنیت اجتماعی گردد.
- سعی در ایجاد پیوستگی بین مردم و حکومت و بالابردن مشروعیت آن،
- اختصاص دادن بخشی از برنامه‌ها و محتوای خود به سلامت، تأمین اجتماعی، تغذیه، خانواده و محیط زیست،
- کمک به آموزش مهارت شغلی جهت دستیابی آسان‌تر افراد به شغل،
- ترویج و تبلیغ خصایص فعال بودن، مسئولیت‌پذیری، ایمان، رضامندی، وجدان کاری، انضباط و روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی و تعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و افتخار به ایرانی بودن پس از شناسایی شاخص‌های مربوطه،
- تبلیغ در راستای جامعه‌ای اخلاقی و نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی،
- شناسایی تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) درباره همگرایی اسلامی و تبلیغ و ترویج آنها.
- تبلیغ و ترویج روحیه ایمان و ایثار و عنصر فداکاری و تبیین مبانی ارزشی و تقویت اعتماد به نفس ملی،
- تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای ایجاد جامعه‌ای سالم، اخلاقی، مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، فرهنگ‌مدار و شهروندانی آگاه، عزتمند و برخوردار از ملاک‌های درستکاری و احساس رضایت‌مندی،
- تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای رشد و اعتلای فرهنگ و هنر ایران و اسلام به‌عنوان عناصر هویت ملی،
- تبلیغ، ترویج و برنامه‌سازی در راستای پیشبرد راهبرد گفتگوی میان تمدن‌ها و فرهنگ‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی،
- تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای ارتقای نقش و جایگاه زنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور و تقویت نهاد خانواده،

- تلاش جهت ترویج انگیزه برای روی آوردن به علم و تحقیق و افزایش و تقویت و ترویج روحیه خلاقیت و نوآوری،
- آموزش و ترویج علوم و فناوری‌های جدید شامل: فناوری زیستی، ریزفناوری، فناوری فرهنگی، فناوری زیست‌محیطی و فناوری مواد جدید،
- آموزش مهارت‌های سیاسی و حقوق مدنی افراد،
- ترویج و تبلیغ اهمیت مشارکت سیاسی جهت بالا بردن میزان مشارکت سیاسی مردم،
- تلاش در راستای شفاف‌سازی همه سطوح و فرآیندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حوزه‌های حاکمیت کشور،
- انتشار و ترویج حقوق قانونی اقوام و اقلیت‌ها مصرح در قانون اساسی، در چارچوب همگرایی و تقویت وفاق ملی،
- برنامه‌سازی و تبلیغ توسعه همکاری‌های همه‌جانبه با کشورهای دوست، منطقه اسلامی و مشارکت بین‌المللی برای حفظ صلح،
- برنامه‌سازی و تبلیغ در راستای توسعه نظم و امنیت عمومی،
- آموزش حقوق شهروندی و قضایی به‌منظور توسعه قضایی و آشنایی آحاد جامعه به حقوق شهروندی،
- تولید برنامه در راستای نیاز جوانان و شکوفایی استعدادها، آنها،
- تبلیغ برای کالاهای مرغوب داخلی جهت تحقق رقابت‌پذیری اقتصاد کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی،
- تبلیغ و آموزش کارآفرینی از طریق تولید برنامه‌های مناسب،
- تبلیغ و برنامه‌سازی جهت سرمایه‌گذاری داخلی با تکیه بر احترام به حقوق مالکیت دارایی‌های مادی و غیرمادی،
- تبلیغ و برنامه‌سازی برای از بین بردن عوامل روانی گرانی در راستای تلاش برای مهار تورم و افزایش قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد جامعه،
- آموزش، تبلیغ و برنامه‌سازی در راستای حفاظت از محیط زیست و بهره‌برداری بهینه از منابع،
- تبلیغ، آموزش و بهینه‌سازی مصرف و حفاظت از انرژی،
- اطلاع‌رسانی جامع و هماهنگ در علوم و فنون زمین،
- تبلیغ، آموزش و برنامه‌سازی در راستای تقویت خلاقیت و ابتکار و دستیابی به فناوری‌های نوین و ارتقای سطح آموزش و تربیت نیروی انسانی و تعمیق پژوهش و گسترش زمین‌شناسی

- بنیادی، اقتصادی، مهندسی، محیطی و دریایی برای بهره‌برداری مناسب از ذخایر معدنی کشور،
- تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش در راستای ایجاد عزم ملی بر احیای منابع طبیعی تجدیدشونده و توسعه پوشش گیاهی برای حفاظت و افزایش بهره‌وری مناسب و سرعت بخشیدن به روند تولید این منابع و ارتقای بخشیدن به فرهنگ عمومی و جلب مشارکت مردم در این زمینه،
 - تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش در راستای حفظ و توسعه منابع طبیعی،
 - تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش در راستای کاهش آلودگی زیست‌محیطی،
 - برنامه‌سازی و تبلیغ در راستای افزایش و گسترش آموزش و آگاهی و فرهنگ ایمنی و آماده‌سازی مسئولان و مردم برای رویارویی با عوارض ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه به‌ویژه خطر زلزله و پدیده‌های جوی و اقلیمی،
 - اطلاع‌رسانی دقیق و بهنگام در زمان وقوع حادثه،
 - تنظیم سیاست‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی و سازماندهی کمک‌های داخلی و خارجی در زمینه‌های تقویت آمادگی‌ها و امکانات لازم برای اجرای سریع و مؤثر عملیات جستجو و نجات در ساعات اولیه، امداد و اسکان موقت آسیب‌دیدگان،
 - برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش در راستای بالا بردن سطح علمی و دانش حقوقی مردم،
 - برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش در راستای گسترش دادن فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه،
 - برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش برای حضور، مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های پیشگیری، کاهش آسیب و درمان معتادان،
 - تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش درخصوص مضرات مواد مخدر و پیامدهای ناگوار مصرف این مواد برای فرد و جامعه.
- برای دستیابی به بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند چشم‌انداز چه چیزهایی و چه قوانینی مورد نیاز است؟
- به‌طور کلی در این بعد - هم مثل بعد قبل - سند رسانه‌ها را ملزم کرده است که در چارچوب قانون اساسی چه از لحاظ کمی و چه از لحاظ کیفی به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی در سال ۱۴۰۴ برسد. برای رسیدن به این جایگاه مجلس شورای اسلامی باید برای شناخت ظرایف این بعد قوانینی را به تصویب برساند و نهادهای رسانه‌ای را ملزم کند که نخست وضعیت قدرتمندترین کشور آسیای جنوب غربی در سال ۱۴۰۴ درخصوص محتوای رسانه‌ای ارزیابی کنند و پس از ارزیابی دقیق و کارشناسانه این وضعیت تلاش نمایند که به ماورای این وضعیت گام نهند. به‌طور خلاصه لازم است که: پیش‌بینی وضعیت قدرتمندترین رسانه‌های آسیای جنوب غربی در سال ۱۴۰۴ و وضع قوانینی که محتوای رسانه‌های کشور در آن سال براساس آنها بتواند به جایگاه برتر

از لحاظ محتوای رسانه‌ها در آسیای جنوب غربی دست یابد.

وضع قوانینی که تمام مواردی که در فوق (ذیل عنوان بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند) ذکر آنها رفت با در نظر گرفتن آثار و کارکرد رسانه لحاظ شده باشد. برای این کار لازم است نخست مفاهیم اصلی همانند اسلامی بودن، هویت ملی، اسلامی و انقلابی، ارزش‌های اسلامی، انقلابی و ملی تعریف شوند و شاخص‌های آنها معین گردد و سپس با در نظر گرفتن تمام اصول قانونی و اخلاقی و علمی رسانه‌ها ملزم گردند تا این قوانین را رعایت کنند.

وضع قوانینی برای نظارت بر حسن اجرای قوانین تصویب شده در مورد محتوای رسانه، وضع قوانینی درخصوص چگونگی برخورد با متخلفین و تشویق رسانه‌ها به رعایت قوانین وضع شده،

وضعیت قوانین موجود در این خصوص: در این قسمت سعی خواهد شد با بررسی قوانین موجود ببینیم تا چه میزان این قوانین منطبق با بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله هستند.

برنامه اول توسعه فقط به افزایش کمی و کیفی تولید برنامه‌های صداوسیما اشاره دارد. برنامه دوم نیز به افزایش کمی و کیفی تولید برنامه‌های صداوسیما اشاره دارد. و خواهان این است که در محتوای متون رسانه‌ها مواردی چون: مبارزه با افزایش جمعیت، ارائه الگوهای مطلوب مصرف مبارزه با اسراف و تبذیر و پرنمودن اوقات فراغت دانش‌آموزان و بالندگی نسل جوان در نظر گرفته شود.

• برنامه سوم توسعه

محتوای رسانه‌های دولتی باید دربر دارنده معارف دینی و قرآنی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) و رهبری باشد.

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف به تعریف شاخص‌های فرهنگی و ارزیابی فعالیت‌های فرهنگی می‌گردد.

نرم‌افزارهای چندرسانه‌ای مشمول مفاد قانون حمایت حقوق مؤلفان و منصفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱ می‌گردند.

وزارتخانه‌های فرهنگی و آموزشی و همچنین سازمان صداوسیما موظف به ارتقای فرهنگ و آگاهی‌های تغذیه‌ای و ارائه آموزش‌های لازم می‌باشند.

براساس برنامه چهارم توسعه:

۱. صداوسیمای جمهوری اسلامی ایران و وزارتخانه‌های فرهنگ و ارشاد اسلامی، علوم، تحقیقات و فناوری، مسکن و شهرسازی و آموزش و پرورش مکلفند خطرات ناشی از سکونت در

ساختمان‌های غیرمقاوم در مقابل زلزله و لزوم رعایت اصول فنی در ساخت‌وسازها و نیز چگونگی مقابله با خطرات ناشی از زلزله را به مردم آموزش دهند.

۲. به نقش صداوسیما در آموزش حفاظت از محیط زیست توجه شده است و رسانه دولتی موظف به اجرای برنامه‌های تدوین شده توسط سازمان حفاظت از محیط زیست بدون دریافت وجه گردیده‌اند.

۳. سازمان صداوسیما موظف شده است فرهنگ و سواد تغذیه‌ای جامعه را با همکاری با نهادهای مرتبط، ارتقا دهد.

۴. دولت موظف به بهره‌گیری از فناوری اطلاعات برای تدوین و اجرای برنامه آموزشی و درسی در کلیه سطوح گردیده است.

۵. دولت موظف به اقدام قانونی لازم برای تأسیس صندوق‌های غیردولتی ضمانت به‌منظور حمایت از تولید محصولات فرهنگی و رسانه‌ای شده است.

۶. دولت موظف به حمایت از تولیدات و محتوای رسانه‌ای در راستای زنده نگاه داشتن اندیشه دینی و سیره عملی امام خمینی (ره) گردیده است.

سایر مصوبات مجلس شورای اسلامی

مصوبات مرتبط با سازمان صداوسیما: این مصوبات به ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی محتوای متون رسانه‌ها توجه کرده است و خواهان این است که این رسانه این ابعاد را مورد توجه ویژه قرار دهد هر چند برخی از اثرات این رسانه‌ها را در نظر نمی‌گیرد.

قوانین مربوط به رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی اشاره چندانی به محتوای متون این رسانه‌ها چه از نظر سلبی و ایجابی ندارد (البته براساس قانون مطبوعات، قوانین مطبوعاتی به این رسانه‌ها تسری داده شده است که خود جای بحث دارد).

قوانین مرتبط با مطبوعات در بعد محتوا مسائل زیر را مد نظر قرار می‌دهند:

عدم مغایر اکثر مطالب با همدیگر، عدم مغایر با اصول قانون مطبوعات، عدم توهین، عدم بیان خلاف واقع، عدم افشای اسناد محرمانه، عدم تحریک و تحریص مردم به کنش بر ضد امنیت ملی، عدم اهانت به دین اسلام و رهبری و مراجع تقلید، عدم انتشار متون خلاف عفت عمومی، عدم هتک حرمت و افشای اسرار شخصی و، عدم استفاده ابزاری از افراد در تصاویر و محتوا، عدم پخش شایعه، تعریف اهانت و توهین، واگذاری اثرسنجی رسانه‌ها به وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ممنوعیت به‌کارگیری عناوین، اسامی و اصطلاحات بیگانه، عدم درج مطلب علیه نامزدهای انتخاباتی، انتشار اخبار داخلی و خارجی به‌منظور افزایش آگاهی عمومی و حفظ مصالح جامعه به‌عنوان حق مطبوعات.

• ارزیابی، مقایسه و راهکارها و پیشنهادات برای برنامه پنجم توسعه

همان‌گونه که ذکر شد و در بالا و سطور قبلی نیز مشاهده گردید، قوانین موجود درخصوص محتوای متون رسانه‌ای و به‌طور خاص صداوسیما اغلب الزامات سند چشم‌انداز را در خود لحاظ نموده‌اند و صرفاً کاستی‌هایی در زمینه قوانین مرتبط با محتوای متون رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی، عدالت محتوایی متون، برخی از کارکردهای رسانه‌ها قابل مشاهده است. لذا پیشنهاد می‌شود:

۱. با در نظر گرفتن تمام کارکردهای رسانه‌ها که در این سطور بیان شد قوانین مناسبی برای اعمال این کارکردها وضع شود.
۲. قوانینی درخصوص لزوم رعایت عدالت محتوایی و توجه درخور و شایسته به هر کدام از طبقات، اقشار و گروه‌ها وضع گردد.
۳. با توجه به گسترش روزافزون رسانه‌های کامپیوتری و کارکردهای متعدد آنها، قوانین این رسانه‌ها با همکاری متخصصین تکمیل و به‌روز شود.
۴. بیشتر قوانین مرتبط نظارت بر رسانه‌ها و برخورد با متخلفین مربوط به جنبه‌های سلبی محتوای متون رسانه‌ای است و برای جنبه‌ها و کارکردهای ایجابی قوانین درخور موجود نیست. لذا پیشنهاد می‌شود ضمن توجه بیشتر به جنبه‌های ایجابی رسانه‌ها قوانینی نیز برای نظارت و برخورد با متخلفین در این خصوص وضع شود.

۳-۴. توزیع

بایسته‌های قانون اساسی:

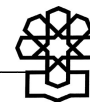
- تلاش برای نیل به اصول اسلامی (مقدمه)،
- کوشش برای پرورش انسان براساس ارزش‌های والا و اصول اسلام (مقدمه)،
- قرار گرفتن در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی و خدمت به اشاعه فرهنگ اسلامی (مقدمه)،
- پرهیز جدی از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی (مقدمه)،
- رعایت آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون (اصل سوم)،
- رفع تبعیضات ناروا و فراهم آوردن زمینه مناسب برای دسترسی عادلانه همه مردم به رسانه‌های جمعی در تمام زمینه‌های مادی و معنوی (اصل سوم)،
- ابتنا قوانین رسانه‌های جمعی بر موازین اسلامی (اصل چهارم)،
- خودداری از سلب آزادی‌های مشروع حتی به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور (اصل نهم).

• الزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام

درخصوص اینکه چه متونی قابل توزیع هستند و چه متونی قابل توزیع نیستند براساس سند چشم‌انداز همان متونی که تولید آنها مجاز است توزیع آنها نیز مجاز و همان متون که نباید تولید شوند نباید توزیع شوند. به‌طور خلاصه، در زمینه توزیع، الزامات سند چشم‌انداز (این الزامات بیشتر مرتبط با نوع متونی که قابل توزیع هستند و یا اینکه چه متونی باید و نباید توزیع شود می‌باشد) عبارتند از:

- توسعه، رشد و ارتقای توزیع از لحاظ کمیت و کیفیت به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی،
- ترویج اصول و آرمان‌های قانون اساسی،
- عمل در چارچوب قانون اساسی،
- ترویج تعامل سازنده با سایر کشورها،
- تبلیغ مردم‌سالاری دینی و رعایت حقوق مصرح مردم در قانون اساسی،
- تبلیغ و ابتنا بر تاریخ ایران و ارزش‌های اسلامی، ملی و انقلابی و اصول اخلاقی،
- رعایت کرامت و حقوق انسان‌ها در توزیع،
- توزیع برنامه‌هایی که دور از خشونت باشد و باعث بالا رفتن امنیت اجتماعی گردد.
- کمک به آموزش مهارت شغلی جهت دستیابی آسان‌تر افراد به شغل،
- ترویج و تبلیغ خصایص فعال بودن، مسئولیت‌پذیری، ایمان، رضامندی، وجدان کاری، انضباط و روحیه تعاون و سازگاری اجتماعی و تعهد به انقلاب و نظام اسلامی و شکوفایی ایران و افتخار به ایرانی بودن پس از شناسایی شاخص‌های مربوطه،
- تبلیغ در راستای جامعه‌ای اخلاقی و نواندیشی و پویایی فکری و اجتماعی،
- تبلیغ و ترویج تعالیم اسلامی و اندیشه‌های امام خمینی (ره) درباره همگرایی اسلامی،
- تبلیغ و ترویج روحیه ایمان و ایثار و عنصر فداکاری و تبیین مبانی ارزشی و تقویت اعتماد به نفس ملی،
- تبلیغ در راستای ایجاد جامعه‌ای سالم، اخلاقی، مبتنی بر ارزش‌های اسلامی، فرهنگ‌مدار و شهروندانی آگاه، عزتمند و برخوردار از ملاک‌های درستکاری و احساس رضایتمندی،
- تبلیغ در راستای رشد و اعتلای فرهنگ و هنر ایران و اسلام به‌عنوان عناصر هویت ملی،
- تبلیغ در راستای پیشبرد راهبرد گفتگوی میان تمدن‌ها و فرهنگ‌ها در سطوح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی،
- تبلیغ در راستای ارتقای نقش و جایگاه زنان در توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی کشور و تقویت نهاد خانواده،

- تلاش جهت ترویج انگیزه برای روی آوردن به علم و تحقیق و افزایش و تقویت و ترویج روحیه خلاقیت و نوآوری،
- آموزش و ترویج علوم و فناوری‌های جدید شامل: فناوری زیستی، ریزفناوری، فناوری فرهنگی، فناوری زیست‌محیطی و فناوری مواد جدید،
- توسعه ارتباطات و زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات (در زمینه توزیع)، متناسب با پیشرفت‌های جهانی،
- توزیع در راستای آموزش مهارت‌های سیاسی و حقوق مدنی افراد،
- ترویج و تبلیغ اهمیت مشارکت سیاسی جهت بالا بردن میزان مشارکت سیاسی مردم،
- انتشار و ترویج حقوق قانونی اقوام و اقلیت‌ها مصرح در قانون اساسی، در چارچوب همگرایی و تقویت وفاق ملی،
- تبلیغ توسعه همکاری‌های همه‌جانبه با کشورهای دوست، منطقه اسلامی و مشارکت بین‌المللی برای حفظ صلح،
- تبلیغ در راستای توسعه نظم و امنیت عمومی،
- توزیع در راستای آموزش حقوق شهروندی و قضایی به‌منظور توسعه قضایی و آشنایی آحاد جامعه به حقوق شهروندی،
- ترویج قانون‌گرایی، تقویت انضباط اجتماعی و وجدان کاری،
- توزیع در راستای نیاز جوانان و شکوفایی استعدادها، آنها،
- توزیع در راستای تقویت مبانی جامعه مدنی، مشارکت همگانی، اخلاق و روحیه کار گروهی و سازگاری و رقابت‌پذیری در کلیه روابط اجتماعی و سیاسی،
- تبلیغ برای کالاهای مرغوب داخلی جهت تحقق رقابت‌پذیری اقتصاد کشور در سطح بازارهای داخلی و خارجی،
- توزیع در راستای آموزش کارآفرینی از طریق تولید برنامه‌های مناسب،
- تبلیغ جهت سرمایه‌گذاری داخلی با تکیه بر احترام به حقوق مالکیت دارایی‌های مادی و غیرمادی،
- تبلیغ برای از بین بردن عوامل روانی گرانی در راستای تلاش برای مهار تورم و افزایش قدرت خرید گروه‌های متوسط و کم‌درآمد جامعه،
- معرفی عناصر سازنده فرهنگ، هنر، دانش و تمدن اسلامی و ایرانی، به‌عنوان عناصر هویت ملی و بهره‌گیری از مزیت‌های تاریخی و فرهنگی مناطق مختلف کشور، برای مشارکت فعال مناطق در توسعه پایدار،

- تبلیغ در راستای آموزش و بهینه‌سازی مصرف و حفاظت از انرژی،
- اطلاع‌رسانی جامع و هماهنگ در علوم و فنون زمین،
- تبلیغ در راستای تقویت خلاقیت و ابتکار و دستیابی به فناوری‌های نوین و ارتقای سطح آموزش و تربیت نیروی انسانی و تعمیق پژوهش و گسترش زمین‌شناسی بنیادی، اقتصادی، مهندسی، محیطی و دریایی برای بهره‌برداری مناسب از ذخایر معدنی کشور،
- تبلیغ در راستای ایجاد عزم ملی بر احیای منابع طبیعی تجدیدشونده و توسعه پوشش گیاهی برای حفاظت و افزایش بهره‌وری مناسب و سرعت بخشیدن به روند تولید این منابع و ارتقا بخشیدن به فرهنگ عمومی و جلب مشارکت مردم در این زمینه،
- تبلیغ در راستای حفظ و توسعه منابع طبیعی،
- تبلیغ در راستای کاهش آلودگی زیست‌محیطی،
- ایجاد، ساماندهی و تقویت نظام ملی اطلاع‌رسانی رایانه‌ای و اعمال تدابیر و نظارت‌های لازم به‌منظور صیانت از امنیت سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و جلوگیری از جنبه‌ها و پیامدهای منفی شبکه‌های اطلاع‌رسانی،
- توسعه کمی و کیفی شبکه اطلاع‌رسانی ملی و تأمین سطوح و انواع مختلف خدمات و امکانات این شبکه برای کلیه متقاضیان به تناسب نیاز آنان و با رعایت اولویت‌ها و مصالح ملی،
- ایجاد دسترسی به شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی صرفاً از طریق نهادها و مؤسسات مجاز،
- حضور فعال و اثرگذار در شبکه‌های جهانی و حمایت از بخش‌های دولتی و غیردولتی در زمینه تولید و عرضه اطلاعات و خدمات ضروری و مفید با تأکید بر ترویج فرهنگ و اندیشه اسلامی،
- ایجاد و تقویت نظام حقوقی و قضایی متناسب با توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی به‌ویژه در جهت مقابله کارآمد با جرائم سازمان‌یافته الکترونیکی،
- تبلیغ در راستای افزایش و گسترش آموزش و آگاهی و فرهنگ ایمنی و آماده‌سازی مسئولان و مردم برای رویارویی با عوارض ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه به‌ویژه خطر زلزله و پدیده‌های جوی و اقلیمی،
- تنظیم سیاست‌های تبلیغاتی و اطلاع‌رسانی،
- تبلیغ و آموزش در راستای بالا بردن سطح علمی و دانش حقوقی مردم،
- تبلیغ و آموزش در راستای گسترش دادن فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه،
- تبلیغ و آموزش برای حضور، مشارکت جدی مردم و خانواده‌ها در زمینه‌های پیشگیری، کاهش آسیب و درمان معتادان،

• تبلیغ و آموزش درخصوص مضرات مواد مخدر و پیامدهای ناگوار مصرف این مواد برای فرد و جامعه.

• وضعیت قوانین موجود در این زمینه

برنامه اول و دوم توسعه خواهان افزایش کمی و کیفی پخش برنامه و افزایش پوشش جمعیتی و جغرافیایی صداوسیماست.

برنامه‌های سوم به عدالت توزیعی و دسترسی برابر اقشار مختلف جامعه اشاره‌ای مختصر دارد و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی موظف می‌گردد تا پایان سال اول این برنامه راه‌حل‌های مناسبی را برای ایجاد تعادل به هیئت وزیران ارائه دهد.

• براساس برنامه چهارم توسعه

- سازمان صداوسیما موظف شده است از تبلیغ کالاهای مضر سلامتی خودداری کند.
- دولت موظف به انجام اقدام قانونی لازم برای تأسیس صندوق‌های غیردولتی ضمانت به‌منظور توزیع و صادرات محصولات فرهنگی و رسانه‌ای شده است.
- دولت موظف به اطلاع‌رسانی صحیح و افزایش امکان دسترسی جامعه به آموزش‌های عمومی، فنی - حرفه‌ای، ترویجی و عالی از طریق شبکه‌های صداوسیما گردیده است.
- دولت موظف به ساماندهی تبلیغات رسانه‌ای جهت حفظ و ارتقای هویت اسلامی - ایرانی و تقویت نهاد خانواده گردیده است.
- دولت موظف به ترویج و حمایت از زبان فارسی در رسانه‌ها شده است.

• سایر مصوبات مجلس

- مصوبات مرتبط با سازمان صداوسیما اصل اسلامی بودن، انطباق با قانون اساسی، عدالت توزیعی را در نظر دارد.
- قوانین مربوط به رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی اشاره‌ای چندانی به این بعد از رسانه‌ها چه از نظر سلبی و ایجابی ندارد (البته براساس قانون مطبوعات، قوانین مطبوعاتی به این رسانه‌ها تسری داده شده است که خود جای بحث دارد).
- در قوانین مربوط به مطبوعات، قوانین مرتبط با محتوا را می‌توان به توزیع نیز داد به این صورت همان محتوایی که توزیع آن نیز مجاز است و بالعکس ولی به‌طور اختصاصی این قوانین درخصوص توزیع موارد زیر را به‌صراحت بیان می‌دارد: تیراژ مطبوعات و ورود و خروج آنها به کشور، مجازات انتشار مطالب و اقلام رسانه‌ای غیرمجاز، عدم انتشار و عرضه مطبوعاتی که از سوی دادگاه صالحه یا هیئت نظارت مغایر با اصول مندرج در قانون مطبوعات شناخته شوند، نشر اخبار و مذاکرات مجلس و تبلیغ درخصوص کاندیداتوره‌ای انتخاباتی.

• ارزیابی، مقایسه و راهکارها و پیشنهادات برای برنامه پنجم توسعه

همان‌گونه که در وضعیت قوانین موجود درخصوص بعد توزیع، مشاهده شد قوانین موجود در این خصوص دارای کاستی‌هایی هستند از جمله عدم توجه کافی به الزامات اجباری (متونی که باید توزیع شوند)، عدم توجه به ترویج تعامل سازنده با سایر کشورها، تبلیغ رعایت حقوق مصرح مردم در قانون اساسی، ترویج حقوق اقلیت‌ها، عدم وجود قوانینی درخصوص شرایط و حقوق و وظایف توزیع‌کنندگان اقلام رسانه‌ای، عدم وجود قوانینی درخصوص منع فیلم‌های خشن، کم‌توجهی به عدالت توزیعی و...، لذا با عنایت به این کاستی‌ها و سایر استلزامات سند، پیشنهاد می‌شود:

۱. قوانین برای شناسایی وضع پیشرفته‌ترین کشور آسیای جنوب غربی در سال ۱۴۰۴ و راهکارهای دستیابی به ماورای این وضعیت وضع و مجریان آن نیز مشخص گردند.

۲. قوانین برای رعایت جنبه‌های اجباری سند چشم‌انداز و قانون اساسی که در سطور بالا ذکر شد وضع شود.

۳. قانونی صریح برای در نظر گرفتن عدالت توزیعی وضع گردد.

۴. قانونی برای توزیع حقوق مصرح مردم و اقلیت‌ها وضع شود.

۵. قوانینی درخصوص وظایف، حقوق و شرایط توزیع‌کنندگان اقلام رسانه‌ای وضع شود.

۶. قوانینی درباره چگونگی و شرایط توزیع توسط رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی وضع شود.

۷. قانونی درخصوص منع پخش فیلم‌های خشن در صداوسیما وضع شود.

۸. قوانینی برای برخورد با متخلفین از قوانین فوق وضع گردد.

۴-۴. مخاطبین

بایسته‌های قانون اساسی:

- تلاش برای نیل به اصول اسلامی (مقدمه)،
- کوشش برای پرورش انسان براساس ارزش‌های والا و اصول اسلام (مقدمه)،
- بالا بردن سطح آگاهی‌های عمومی در همه زمینه‌ها (اصل سوم)،
- رعایت آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون (اصل سوم)،
- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خویش (اصل سوم)،
- رفع تبعیضات ناروا و فراهم آوردن زمینه مناسب برای دسترسی عادلانه همه مردم به رسانه‌های جمعی در تمام (اصل سوم)،
- ابتدا قوانین رسانه‌های جمعی بر موازین اسلامی (اصل چهارم)،

• خودداری از سلب آزادی‌های مشروع حتی به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور (اصل نهم).

• الزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله نظام

- توسعه، رشد و ارتقای موقعیت رسانه‌ها از لحاظ کمیّت و کیفیت به جایگاه اول در آسیای جنوب غربی،

- عمل در چارچوب قانون اساسی،

- تلاش در راستای شفاف‌سازی همه سطوح و فرآیندهای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری حوزه‌های حاکمیت کشور،

- انتشار و ترویج حقوق قانونی اقوام و اقلیت‌ها مصرح در قانون اساسی، در چارچوب همگرایی و تقویت وفاق ملی،

- آموزش حقوق شهروندی و قضایی به‌منظور توسعه قضایی و آشنایی آحاد جامعه به حقوق شهروندی،

- تولید برنامه در راستای نیاز جوانان و شکوفایی استعدادها، آنها،

- ایجاد دسترسی به شبکه‌های اطلاع‌رسانی جهانی صرفاً از طریق نهادها و مؤسسات مجاز،

- ایجاد و تقویت نظام حقوقی و قضایی متناسب با توسعه شبکه‌های اطلاع‌رسانی به‌ویژه در جهت مقابله کارآمد با جرائم سازمان‌یافته الکترونیکی،

- برنامه‌سازی و تبلیغ در راستای افزایش و گسترش آموزش و آگاهی و فرهنگ ایمنی و آماده‌سازی مسئولان و مردم برای رویارویی با عوارض ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه به‌ویژه خطر زلزله و پدیده‌های جوی و اقلیمی،

- برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش در راستای بالا بردن سطح علمی و دانش حقوقی مردم،

- برنامه‌سازی، تبلیغ و آموزش در راستای گسترش دادن فرهنگ حقوقی و قضایی در جامعه،

- تبلیغ، برنامه‌سازی و آموزش درخصوص مضرات مواد مخدر و پیامدهای ناگوار مصرف این مواد برای فرد و جامعه.

• وضعیت قوانین موجود در این زمینه

برنامه اول تا چهارم به حقوق مخاطبین و همچنین سایر مصوبات مجلس به این بخش توجه چندانی ندارند و اشارات گذرایی در مصوبات مرتبط با سازمان صداوسیما به این بعد شده است و خواهان در نظر گرفتن نیازهای اقشار و گروه‌های مختلف است ولی راه شناخت این نیازها مشخص نمی‌شود.

قوانین صداوسیما به‌طور برجسته به این بعد نمی‌پردازد.

قوانین مربوط به رسانه‌های کامپیوتری و مخابراتی اشاره چندانی به این بعد از رسانه‌ها چه

از نظر سلبی و ایجابی ندارد (البته براساس قانون مطبوعات، قوانین مطبوعاتی به این رسانه‌ها

تسری داده شده است که خود جای بحث دارد).

قوانین مربوط به مطبوعات نیز صراحت و توجه جدی به حقوق مخاطبین و ابعاد مختلف مخاطبین ندارند.

• ارزیابی، مقایسه و راهکارها و پیشنهادات برای برنامه پنجم توسعه

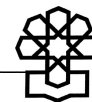
در مجموع درخصوص این بعد می‌توان به جرئت گفت که یکی از مهمترین موارد مغفول و رها شده در عرصه قانونگذاری، قوانین موجود توجه چندانی به این بعد نکرده‌اند و لازم است که قوانینی جامع و کامل پس از شناخت کامل خصایص و ابعاد و ویژگی‌های مخاطبان به صورت کارشناسی و با تکیه بر تحقیقات علمی وضع شود.

نتیجه‌گیری

نتایج و پیشنهادهای این تحقیق با عنایت به وضعیت قوانین موجود و بایسته‌های قانون اساسی و استلزامات سند چشم‌انداز بیست‌ساله، در مقولات چهارگانه مطروحه، برای برنامه پنجم توسعه، عبارتند از:

الف) نهادها و وسایل رسانه‌ای

۱. اختصاص یافتن مبحثی جداگانه به رسانه‌های جمعی در این قانون که در آن تمام زیر مقوله‌های نهادها و وسایل رسانه‌ای لحاظ شده باشد.
۲. موظف کردن دولت به ارزیابی وضعیت تمام کشورهای آسیای جنوب غربی در این خصوص در سال ۱۴۰۴ و تصویب قوانینی درخصوص الزام به افزایش تعداد نهادهای رسانه‌ای و بالا بردن کیفیت و تکنولوژی آنها در حد مورد انتظار.
۳. موظف کردن دولت به آموزش نیروهای انسانی مورد نیاز و فراهم آوردن امکانات و شرایط لازم برای آموزش این نیروها و جذب و اشتغال به کار آنها.
۴. موظف کردن دولت به تولید و تهیه تکنولوژی و ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته به طوری که این وسایل از تمام کشورهای آسیای جنوب غربی پیشرفته‌تر باشد.
۵. تصویب قوانینی برای توسعه و بسط شبکه‌های فناوری اطلاعات و زیرساخت‌های لازم به طوری که این زیرساخت‌ها و شبکه‌ها برتر از تمام کشورهای آسیای جنوبی غربی باشد.
۶. قانونگذاری درخصوص نظارت بر نهادهای رسانه‌ای جهت رسیدن به هدف مطلوب و مورد نظر.
۷. مشخص کردن نحوه تعامل نهادهای رسانه‌ای با یکدیگر و نهادهای رسانه‌ای بین‌المللی و سایر نهادها مرتبط.

۸. سامان دادن به «سیاست رسانه‌ها» و نظام‌مند کردن رابطه دولت و نهادهای عمومی با رسانه‌ها.

۹. مشخص کردن ویژگی‌ها، خصایص و حقوق تولیدکنندگان عرصه رسانه‌ها.

ب) محتوای متون رسانه‌ای

۱. با در نظر گرفتن تمام کارکردهای رسانه‌ها که در این سطور بیان شد قوانین مناسبی برای اعمال این کارکردها وضع شود.

۲. بیشتر قوانین مرتبط با نظارت بر رسانه‌ها و برخورد با متخلفین مربوط به جنبه‌های سلبی محتوای متون رسانه‌ای است و برای جنبه‌ها و کارکردهای ایجابی قوانین درخور وجود نیست. لذا پیشنهاد می‌شود ضمن توجه بیشتر به جنبه‌های ایجابی رسانه‌ها، قوانینی نیز برای نظارت و برخورد با متخلفین در این خصوص وضع شود.

ج) توزیع

۱. قوانینی برای شناسایی وضع پیشرفته‌ترین کشور آسیای جنوب غربی در سال ۱۴۰۴ و راهکارهای دستیابی به ماورای این وضعیت وضع و مجریان آن نیز مشخص شوند.

۲. قوانینی درخصوص وظایف، حقوق و شرایط توزیع‌کنندگان اقلام رسانه‌ای وضع شود.

د) مخاطبین

درخصوص این بعد می‌توان به جرئت گفت که یکی از مهمترین موارد مغفول و رها شده در عرصه قانونگذاری است و قوانین موجود توجه چندانی به این بعد نکرده‌اند، لذا لازم است که قوانینی جامع و کامل پس از شناخت کامل خصایص و ابعاد و ویژگی‌های مخاطبان به‌صورت کارشناسی و با تکیه بر تحقیقات علمی وضع شود.

منابع و مأخذ

۱. آسابرگر، آرتور، ۱۳۷۹، روش‌های تحلیل رسانه‌ها، ترجمه پرویز اجالالی، مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
۲. پارسنز، مارک، ۱۳۷۷، عصر دوم رسانه‌ها، ترجمه غلامحسین صالحیار، انتشارات مؤسسه ایران،
۳. سند چشم‌انداز بیست‌ساله جمهوری اسلامی ایران
۴. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران .
۵. قجری، حسینعلی، ۱۳۸۶، تلاش برای دستیابی به مدل نظری برای اثرسنجی، مرکز تحقیقات صداوسیما، اداره کل پژوهش‌های اجتماعی و سنجش برنامه‌ای، گروه روش‌شناسی .
۶. قجری، حسینعلی، ۱۳۸۷، کاربرد تحلیل گفتمان در تحقیقات رسانه‌ای، مرکز تحقیقات صداوسیما، اداره کل پژوهش‌های اجتماعی و سنجش برنامه‌ای، گروه روش‌شناسی.
۷. لیتل، استیفن جان، ۱۳۸۴، نظریه‌های ارتباطات، ترجمه مرتضی نوربخش و اکبر میرحسینی، جنگل.
۸. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، لوح حق .
۹. مک کوایل، دنیس، ۱۳۸۳، درآمدی بر نظریه ارتباطات جمعی، ترجمه پرویز اجالالی، مرکز تحقیقات رسانه‌ها .
۱۰. وبستر، فرانک، ۱۳۸۰، نظریه‌های جامعه‌اطلاعاتی، ترجمه اسماعیل قدیمی، نشر قصیده‌سرا .
11. Berkowitz, L, and Rogers, K.H. (1986). A priming Effect Analysis of Media Inttuences in J. Bryant and D. Zillman (Eds), Perspectives on Media Effects Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates
12. Bryant, J, and Zillmann, D (Eds), (1994) Media Effects, Hillsdale, NJ: Hawrence Erlbaum
13. Brayant Jennings& Zillmann Dolf, (2002)ed, Media Effect Advance in Theory and Research, Publisher: Lawrence Erlbaum Associates. Place of Publication: Mahwah, NJ
14. Fairclough, Norman, (1995), Media Discourse, Hodder Arnold, London
15. Palmgreen, P, (1984), Uses and Gratification: A Theoretical Perspective. In R. Bostrom (Ed). Communication Yearbook8. Beverly Hills.CA: Sage Publications.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۲۷۴

عنوان گزارش: درباره لایحه برنامه پنجم توسعه (۱۰): بایسته‌های قانون اساسی و الزامات و اقتضائات سند چشم‌انداز بیست‌ساله برای رسانه‌ها: رویکرد برای برنامه پنجم توسعه

نام دفتر: مطالعات فرهنگی (گروه هنر، رسانه و میراث فرهنگی)

تهیه و تدوین: حسینعلی قجری

همکار: نرگس صادقی‌پور

ناظر علمی: طهمورث قاسمی

متقاضی: کمیسیون فرهنگی

ویراستار ادبی: نرگس کلاکی

سر ویراستار: حسین صدری‌نیا

واژه‌های کلیدی:

۱. رسانه

۲. قانون اساسی

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۳/۱۶